

การควบคุมหนังสือพิมพ์ของรัฐบาล และการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักหนังสือพิมพ์

การควบคุมหนังสือพิมพ์ของรัฐบาล

ตามหลักการของระบอบประชาธิปไตยโดยทั่วไป เครื่องมือที่รัฐบาลใช้ในการควบคุมบทบาทของหนังสือพิมพ์ก็คือ กฎหมายการพิมพ์ที่รัฐสภาหรือฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้บัญญัติขึ้น และเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ สถาบันตุลาการก็จะเป็นผู้ทำหน้าที่แก้ไขตัดสินข้อขัดแย้งเหล่านั้น¹ ระหว่าง พ.ศ. 2491 - 2500 อันเป็นสมัยของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม รัฐบาลมีมาตรการสำคัญในการควบคุมหนังสือพิมพ์อยู่ 2 ประการ ได้แก่

1. มาตรการทางกฎหมาย เพื่อการควบคุมหนังสือพิมพ์ตามหลักการของระบอบประชาธิปไตย แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิมพ์โดยตรง คือ พระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2484 เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานการพิมพ์อย่างมากในการออกคำสั่งควบคุมหนังสือพิมพ์โดยตรง เช่น มาตรา 34 ให้อำนาจห้ามการโฆษณาเรื่องเกี่ยวกับราชการทหารหรือการเมืองระหว่างประเทศ มาตรา 35 ให้อำนาจการตรวจข่าวในระหว่างภาวะฉุกเฉินและสงคราม และมาตรา 36 ให้อำนาจเจ้าพนักงานการพิมพ์เป็นผู้

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "ความสัมพันธ์ระหว่างหนังสือพิมพ์กับรัฐบาล : ข้อสังเกตบางประการ," เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง "หนังสือพิมพ์กับความอยุ่รอด ...?" โดยสมาพันธ์นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย คณะวารสารศาสตร์และสื่อมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 8 - 9 ธันวาคม พ.ศ. 2524, หน้า 1.

วินิจฉัยบทความใด ๆ ว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นต้น¹

2. กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ประมวลกฎหมายอาญามีบทบัญญัติที่สำคัญเกี่ยวกับความผิดฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ฐานกบฏภายในราชอาณาจักร และฐานหมิ่นประมาท เป็นต้น²

2. มาตรการทางการเมือง เป็นการใช้อำนาจของรัฐบาลควบคุมจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ทั้งข้อเขียนที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ และนักหนังสือพิมพ์ผู้เขียนข้อเขียนต่าง ๆ รัฐบาลจะใช้มาตรการในกรณีพิเศษ เช่น เมื่อเกิดมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและรัฐบาลยังขาดเสถียรภาพ มาตรการทางการเมืองนี้รวมถึงการใช้อำนาจคุกคาม ช่มชู้ จับกุม กักขังนักหนังสือพิมพ์โดยอาศัยกฎหมายและวิธีการอื่น ๆ ด้วย ในกรณีที่กฎหมายการพิมพ์ที่มีอยู่ไม่สามารถควบคุมหนังสือพิมพ์ได้เพียงพอ มาตรการเหล่านี้ได้แก่

1. การใช้กฎหมาย กฎหมายสำคัญที่รัฐบาลชุดนี้นำมาใช้ในการควบคุมหนังสือพิมพ์และนักหนังสือพิมพ์เป็นพิเศษ คือ พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช 2495 ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการห้ามการโฆษณา รายงานข่าว เผยแพร่เพื่อโน้มน้าวจิตใจประชาชนให้เห็นชอบในลัทธิคอมมิวนิสต์ ทั้งด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษร³ และพระราชบัญญัติกฤษฎีกาศึก ซึ่งห้ามการออกข่าวก่อนการตรวจข่าวของทางทหารในกรณี que ประเทศตกอยู่ในภาวะคับขัน เป็นต้น⁴ การใช้กฎหมายประเภทนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

¹พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม, บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย..., หน้า 62-63.

²ทองใบ ทองเปาค, "กฎหมายที่ควบคุมหนังสือพิมพ์ในปัจจุบัน" เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง "หนังสือพิมพ์กับความอยุ่รอด..." จัดโดยสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 8 - 9 ธันวาคม 2524, หน้า 1.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์จะทำให้รัฐบาลมีโอกาสควบคุมนักหนังสือพิมพ์ได้โดยตรง ไม่เพียงแต่ควบคุมหนังสือพิมพ์โดยส่วนรวมเท่านั้น และถือเป็นการใช้กฎหมายควบคุมนักหนังสือพิมพ์ครั้งรุนแรงที่สุดที่ปรากฏในสมัยรัฐบาล จอมพล ป. ในระหว่าง พ.ศ. 2491 - 2500 นี้ ดังจะกล่าวถึงอย่างละเอียดในบทนี้

2. การแทรกแซงกิจการหนังสือพิมพ์ของฝ่ายรัฐบาล รัฐบาลสามารถเข้าไปควบคุมกิจการหนังสือพิมพ์ได้โดยการส่งคนของตนซึ่งเป็นนักสืบประจำกรมตำรวจราชการแผ่นดินเข้าไปทำงานสืบความเคลื่อนไหวของหนังสือพิมพ์¹ หรือรัฐบาลอาจใช้วิธีออกทุนให้ทำหนังสือพิมพ์สนับสนุนตนเอง เพื่อให้คนอ่านหนังสือพิมพ์ที่วิพากษ์วิจารณ์คักค้ำรัฐบาล เพื่อผลในการสร้างประชามติที่รัฐบาลต้องการ รวมทั้งเพื่อการแข่งขันกันในหมู่ผู้นำทางการเมือง เพื่อสร้างคุลย์อำนาจทางการเมือง และทำลายล้างนักการเมืองฝ่ายตรงกันข้าม ดังเช่นการสนับสนุนการออกหนังสือพิมพ์ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม, จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ที่กล่าวแล้วในบทที่ 1

นอกจากนี้รัฐบาลยังอาจใช้วิธีการคุกคามชีวิตของนักหนังสือพิมพ์โดยตรง เมื่อนักหนังสือพิมพ์มีนโยบายขัดกับรัฐบาล ดังตัวอย่างกรณีการฆาตกรรมนายอารีย์ ลีวีระ ผู้อำนวยการบริษัทไทยพาณิชย์การ เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, สยามนิกร, สยามสมัย, กระดิ่งทองฯ ในวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2496 เนื่องจากหนังสือพิมพ์เหล่านี้ลงข่าวและบทความโจมตีรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม อย่างตรงไปตรงมา สนับสนุนให้ยกเลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์ทำให้ประชาชนเชื่อถือ อันเป็นผลให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพ เมื่อพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ต้องการซื้อหุ้นส่วนใหญ่ของบริษัทที่ถูกปฏิเสธ "เป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอิทธิพลทางการเมืองในสมัยนั้น ใช้วิธีการให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจและนักเลง

¹หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 22 กันยายน 2499 คอลัมน์ "จากหน้าตาของสยามนิกร" โดย เสรี นิกร. และสัมภาษณ์ คุณสุภา ศิริमानนท์, วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2523 เวลา 15.00 - 18.00 น.

มากำจัดผู้ตาย... โดยถือว่าผู้ตายเป็นศัตรูของรัฐบาลในสมัยนั้น"¹

รัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ใช้มาตรการเหล่านี้เพื่อควบคุมหนังสือพิมพ์ นับตั้งแต่การใช้กฎหมายการพิมพ์เพื่อควบคุมหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะในยามที่มีเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเหตุการณ์อื่น ๆ แต่เนื่องจากคงได้กล่าวแล้วในบทที่ 1 ว่าสมัยของรัฐบาลจอมพล ป. นี้ เป็นช่วงเวลาที่เกิดการก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจจากรัฐบาลบ่อยครั้ง รวมทั้งยังเกิดเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองระหว่างประเทศอีกด้วย ทำให้รัฐบาลควบคุมบทบาทของหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวด โดยเฉพาะระหว่าง พ.ศ. 2492-2495 นักหนังสือพิมพ์จึงมีปฏิกริยาตอบโต้การกระทำของรัฐบาลโดยการรวมตัวกันในนามของสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขกฎหมายการพิมพ์และยกเลิกมาตรการบางอย่างที่ใช้ในการควบคุม ซึ่งเป็นเหตุให้รัฐบาลต้องหันมาจัดการควบคุมปราบปรามนักหนังสือพิมพ์โดยการจับกุมนักหนังสือพิมพ์จำนวนมากในปลายปี พ.ศ. 2495

การควบคุมหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ส่วนใหญ่เกิดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญดังต่อไปนี้

1. การควบคุมหนังสือพิมพ์หลังจากเกิดกบฏวังหลวง (26 กุมภาพันธ์ 2492) กบฏวังหลวงแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลทหาร กับ พลเรือนกลุ่มเสรีไทย ที่มีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำ หลังจากรัฐบาลปราบกบฏได้สำเร็จ รัฐบาลก็ได้กวาดล้างจับกุมบุคคลที่รัฐบาลเห็นมีความผูกพันกับเสรีไทยกลุ่มนี้เพื่อกำจัดอิทธิพลของคู่แข่งทางการเมืองของตน ทั้งนักการเมืองและนักหนังสือพิมพ์จำนวนมาก² หนังสือพิมพ์ได้วิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาล แต่ก็ไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างเต็มที่³ ทั้งนี้

¹"คำพิพากษาคดีหมายเลขคำที่ 213, คดีหมายเลขแดงที่ 464, วันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2503" คัดจาก อนันต์ อมรรตย์, ข่าว (กรุงเทพฯ : เอเชียการพิมพ์, 2517), หน้า 146-147.

²หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2492, 2 เมษายน 2492 และ สยามนิกร ฉบับวันที่ 5, 17, 18, 19 มีนาคม 2492, 9 เมษายน 2492.

³หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 28 เมษายน 2492, บทนำ.

เนื่องจากรัฐบาลได้ประกาศภาวะฉุกเฉินทั่วประเทศตั้งแต่วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492 ก่อนเกิดกบฏ 1 วัน โดยอ้างถึงภัยที่คุกคามประเทศ และขอร้องให้หนังสือพิมพ์งดโฆษณาที่จะทำให้เกิดการแตกสามัคคีและเกิดการปั่นป่วนจลาจล มิฉะนั้นรัฐบาล "ก็จำเป็นต้องให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายเป็นราย ๆ ไป"¹ การประกาศสถานการณ์ภาวะฉุกเฉินนี้ ทำให้หนังสือพิมพ์ทุกฉบับต้องส่งข่าวให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนการพิมพ์ หรือที่เรียกว่าเซ็นเซอร์ ถ้าหนังสือพิมพ์ฉบับใดไม่ทำตามจะถูกปิดชั่วคราว หนังสือพิมพ์ 3 ฉบับแรกที่ถูกปิดชั่วคราวเพราะไม่ส่งข่าวให้ตรวจก่อนคือ สัจจารายวัน โลกใหม่ และ ฉนวนหิน²

ต่อมาก็มีหนังสือพิมพ์อีก 5 ฉบับที่ถูกปิดชั่วคราว คือ วารศัพท์ อีสาน ผิวเหลือง มหาชน Bangkok Post และถูกถอนใบอนุญาต 1 ฉบับ คือ โลกใหม่ เนื่องจากไม่ให้ตรวจข่าวอีกแม้จะเคยได้รับค่าเตือนแล้ว³

การควบคุมหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลครั้งนี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากรัฐบาลมีทัศนคติว่าหนังสือพิมพ์เสนอข่าวในลักษณะทำลายชาติ กล่าวถึงแต่ความเลวร้ายของการบริหารราชการของรัฐบาล รัฐบาลจึงจำเป็นต้องควบคุมปราบปรามเสียก่อนที่จะปล่อยให้เกิดการแตกร้างกันทั่วประเทศ⁴ รัฐบาลได้เตรียมการควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างเต็มที่ ดังจะเห็นว่าเมื่อมีข่าวว่ารัฐบาลเตรียมจะประกาศภาวะฉุกเฉิน เพื่อควบคุมสถานการณ์ชายแดน⁵

¹แถลงการณ์ของรัฐบาล เรื่องการประกาศภาวะฉุกเฉิน" ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492 ในหนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2492.

²หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 4 มีนาคม 2492.

³หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 11 มีนาคม 2492.

⁴บทความเรื่อง "ประเทศไทยจะมีการจลาจลหรือไม่" ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง คืนวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492, ในหนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2492.

⁵หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2492.

อธิบดีกรมตำรวจก็ได้ให้สัมภาษณ์ว่า ถ้ารัฐบาลประกาศภาวะฉุกเฉินก็จะเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ทันที เพราะได้เตรียมกรรมการพร้อมไว้แล้ว¹

ส่วนทางด้านนักหนังสือพิมพ์ก็ได้วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางถึงปัญหาความชอบธรรมของรัฐบาลในการประกาศสถานการณ์ภาวะฉุกเฉินและสั่งตรวจข่าวหนังสือพิมพ์ด้วยการออกประกาศของรัฐบาลแทนการประกาศพระบรมราชโองการ²

นอกจากนี้ ยังมีนักหนังสือพิมพ์บางคนถูกจับกุมพร้อม ๆ กับการกวาดล้างบุคคลที่ไม่สงบครั้งนี้ด้วย คือ นายสุรีย์ ทองวาณิช บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ โลกใหม่ อดีตเสรีไทยและลูกศิษย์ของนายปรีดี พนมยงค์ ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลไม่มีหลักฐานว่าเขาเข้าร่วมก่อการคว่ำอย่างจริงจัง เพียงแต่ว่าเขาเคยเป็นเสรีไทยซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ที่ร่วมก่อการ รัฐบาลจึงได้ประกาศจับกุม แต่อย่างไรก็ดี สุรีย์ ทองวาณิช ได้หนีการจับกุมไปได้³ และนายแหลม ปานษ์ เสือย อดีตผู้ช่วยบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ เสียงไทย⁴ และนักหนังสือพิมพ์อีกผู้หนึ่งที่ถูกจับกุมได้แก่ นายศักดิ์ สุภาเกษม บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ มหาชน⁵ ทั้งนี้รัฐบาลอ้างว่ามีส่วนพัวพันกับการจลาจล

2. การควบคุมหนังสือพิมพ์หลังจากการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในประเทศจีนในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2492 และการเกิดสงครามเกาหลีในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2493 ชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่สามารถตั้งรัฐบาลขึ้นปกครองประเทศจีนได้แทนรัฐบาล

¹ป.7/2492 เบ็ดเตล็ด 3.ช., หนังสือพิมพ์ หลักไทย, ฉบับวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2492.

²หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 30 มีนาคม 2492. และ สยามนิกร ฉบับวันเดียวกัน.

³หนังสือพิมพ์ แนวหน้า, ฉบับวันที่ 3 มิถุนายน 2492.

⁴หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 19 มีนาคม 2492.

⁵หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 9 เมษายน 2492.

ของจอมพลเจียงไคเช็ค ที่ต้องถอยร่นมาตั้งรัฐบาลที่เกาะใต้หัวน ทำให้รัฐบาลไทยเกรงกลัวการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาในประเทศไทย และพยายามหามาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันและต่อต้านการขยายตัวของลัทธินี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะประธานกรรมการรักษาการกลางได้มีคำสั่งตั้งอนุกรรมการโฆษณาคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาคำเนิงานและป้องกันการโฆษณาของลัทธิคอมมิวนิสต์ ตลอดจนมีอำนาจและหน้าที่ปราบปรามการโฆษณาของคอมมิวนิสต์¹ ทั้งยังได้ปรับปรุงงานกรมโฆษณาการครั้งใหญ่ สั่งยุบเลิกกองหนังสือพิมพ์และกองเผยแพร่ความรู้ ทั้งกองข่าวและกองวิทยากรขึ้นแทนการยุบเลิกข่างกรมกองและตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ขึ้นนี้ก็เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้นนั่นเอง²

นอกจากนั้น รัฐบาลยังได้มีมติให้ดำเนินคดีอย่างเฉียบขาดแก่หนังสือพิมพ์ที่กล่าวเท็จ อันสื่อให้เห็นว่าเป็นการก่อให้เกิดความไม่สงบในแผ่นดิน ลงข่าวโฆษณายุยงให้เกิดความไม่สงบของประเทศโดยยึดหลักของคอมมิวนิสต์³ และต่อมาอธิบดีกรมตำรวจก็ได้แถลงสำหับว่าได้กล่าวตักเตือนการแถลงข่าวที่ก่อให้เกิดความปั่นป่วนของหนังสือพิมพ์มาหลายครั้งแล้ว ต่อไปจะจัดการอย่างเข้มงวดโดยการตั้งคณะกรรมการตรวจข่าวโดยมีพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นประธาน⁴

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ควบคุมหนังสือพิมพ์มากขึ้นเมื่อเกิดสงครามเกาหลีขึ้นในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2493 เนื่องจากหนังสือพิมพ์หลายฉบับได้วิพากษ์วิจารณ์นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อสงครามครั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่รัฐบาลตัดสินใจ

¹ กจช. ป.7/2493 เบ็คเตลิค, หนังสือพิมพ์ นครสาร, ฉบับวันที่ 21 เมษายน 2493.

² เรื่องเดียวกัน, หนังสือพิมพ์ สายกลาง, ฉบับวันที่ 20 พฤษภาคม 2493.

³ กจช. ป.7/2493 เบ็คเตลิค, หนังสือพิมพ์ ธรรมาธิปไตย, ฉบับวันที่ 9 มิถุนายน 2493.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หนังสือพิมพ์ ไทยใหม่, ฉบับวันที่ 11 มิถุนายน 2493.

จะส่งข้าวและทหารไปช่วยเหลือเกาหลีใต้ หนังสือพิมพ์บางฉบับได้วิจารณ์ว่า

ในการไปช่วยเหลือเกาหลีใต้ครั้งนี้ มิใช่ไปโดยความสมัครใจเหมือนการอาสาศึกครั้งก่อน ครึ่งนี้ทหารใหม่จะต้องถูกเกณฑ์ไปเพื่อไปตายแทนคนบางจำพวกที่โหดร้ายและไม่เป็นธรรม และเป็น การไปยุ่งเกี่ยวในกิจการภายในของประเทศอื่น หาเป็นการสมควรไม่

การส่งข้าวปลาอาหารไปช่วยก็อีกเหมือนกัน เวลานี้คนไทยกำลังอยู่ในฐานะอดอยาก จะมาเจียดเอาอาหารเหล่านั้นไปส่งสวยแก่บุคคลบางจำพวกที่เหี่ยวไปกตัญญูหมั่นเขรรอบโลกนั้นหาควรไม่¹

หนังสือพิมพ์ไม่เพียงแต่วิจารณ์รัฐบาลไทยเท่านั้น ยังวิจารณ์สหรัฐอเมริกาอีกด้วย เพราะถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการชักจูงมติขององค์การสหประชาชาติ และมีความสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาลไทย อันทำให้รัฐบาลไทยตกลงใจร่วมรบในสงครามครั้งนี้² เมื่อการวิจารณ์รุนแรงมากขึ้น รัฐบาลจึงตัดสินใจให้อธิบดีกรมตำรวจใช้อำนาจตามมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติการพิมพ์พุทธศักราช 2484 ออกคำสั่งห้ามการวิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศ ตั้งแต่วันที่ 20 กรกฎาคม 2493 - 31 ธันวาคม 2493 โดยอ้างว่าการวิพากษ์วิจารณ์ของหนังสือพิมพ์ "อาจกระทบกระเทือนสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศไทย"³ และเมื่อครบกำหนดแล้ว รัฐบาลก็ยังได้ออกคำสั่งย้ายระยะไปจนถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2494 อีกด้วย⁴

แม้รัฐบาลจะออกคำสั่งดังกล่าว แต่หนังสือพิมพ์ก็ยังคงเขียนบทความวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและสหรัฐอเมริกาอยู่ หนังสือพิมพ์ได้กล่าวถึงการรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศในทางลบ เช่นการรับอาวุธ ทำให้ผู้นำทางการเมืองของไทยมีโอกาสแย่งกัน

¹หนังสือพิมพ์ เคลิเมนต์, ฉบับวันที่ 5 กรกฎาคม 2493, บทนำ.

²ดูตัวอย่างจากบทนำหนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย และ สยามนิกร มิถุนายน - กรกฎาคม 2493.

³กช. ป.7/2493, เบ็คเตลิค, หนังสือพิมพ์ สายกลาง, ฉบับวันที่ 24 กรกฎาคม 2493.

⁴หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 5 มกราคม 2494.

สะสมอำนาจแข่งขันกัน แทนที่จะนำอาวุธมาใช้ป้องกันประเทศ เป็นต้น¹ และแสดงความไม่พอใจกับคำสั่งของรัฐบาล² โดยกล่าวว่า "ถูกแล้วรัฐบาลของเราเราก็สนับสนุน แต่ขอเสียที่เถิก แบบ "ตามผู้นำชาติพันธุ์" นั้น กรุณาอย่านำมาใช้อีกเลย ขอให้ประชาชนใช้วิจารณญาณของเขาเองก่อนการตัดสินใจว่าเขาควรจะทำอย่างไรต่อบ้านเมืองของเขา"³

นโยบายของรัฐบาลต่อสงครามเกาหลีนี้ มีผลให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มนักศึกษา นักหนังสือพิมพ์ นักเขียน นักการเมือง ขาวนาและกรรมกร ลงนามเรียกร้องสันติภาพและห้ามการใช้ระเบิดปรมาณู และรัฐบาลก็ได้ทำการจับกุมคนเหล่านี้บางส่วนด้วยในข้อหากระทำการร้ายต่อบ้านเมือง⁴ นอกจากนี้รัฐบาลยังได้เข้มงวดต่อการควบคุมหนังสือพิมพ์ เริ่มจากการสั่งเก็บหนังสือพิมพ์ มหาชน ในข้อหาเขียนข้อความที่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลอย่างรุนแรง พร้อมกับจับกุมบรรณาธิการในข้อหาทำการโฆษณาอันก่อให้เกิดความไม่สงบภายใน⁵ อนึ่ง ในต้นปี พ.ศ. 2494 รัฐบาลก็สั่งเก็บหนังสือพิมพ์ ไมตรีสาร รายปักษ์ ฉบับประจำเดือนมกราคม พ.ศ. 2494 อีก⁶ และรัฐบาลยังได้จับกุม นายสมศักดิ์ วนิชกร บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ สันติภาพ ในข้อหาสนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วย

¹ หนังสือพิมพ์ เดลิเมล์, ฉบับวันที่ 14 พฤศจิกายน 2493, บทนำ.

² หนังสือพิมพ์ เดลิเมล์, ฉบับวันที่ 4 พฤศจิกายน 2493, คอลัมน์ "ภราคร".

³ หนังสือพิมพ์ เดลิเมล์, ฉบับวันที่ 26 ธันวาคม 2493, คอลัมน์ "ภราคร".

⁴ หนังสือพิมพ์ เดลิเมล์, ฉบับวันที่ 9 พฤศจิกายน 2493, คอลัมน์ "ภราคร".

⁵ กจ. ป.7/2493, เบ็คเตลิค, หนังสือพิมพ์ สยามนิกร ฉบับวันที่ 4 พฤศจิกายน 2493.

⁶ กจ. ป.7/2494, เบ็คเตลิค 3 ก. การปกครองและกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 5 มกราคม 2494.

รัฐบาลจะเข้มงวดเป็นพิเศษกับหนังสือพิมพ์จีนและนักหนังสือพิมพ์จีน¹ ดังจะเห็นได้จากคำสั่งเพิกถอนใบสำคัญ ดินที่อยู่ และเนรเทศบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ เงินเหมินเป่า ในข้อหาว่าอยู่ภายใต้การดำเนินการของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย² เนื่องจากหลบหนีความโฆษณาและมีการกระทำสนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยการชักชวนให้ชาวจีนบอยคอตสินค้าอเมริกันในเมืองไทย เพื่อตอบแทนปฏิกริยาของอเมริกาในเกาหลี และรัฐบาลเห็นว่าทำให้กระทบกระเทือนไมตรีระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกา³ และปีต่อมาบรรณาธิการอีกคนหนึ่งของ เงินเหมินเป่า ก็ถูกรัฐบาลเนรเทศออกนอกประเทศอีก⁴

3. การควบคุมหนังสือพิมพ์หลังจากการเกิดกบฏแมนฮัตตัน ในวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2494 รัฐบาลต้องใช้เวลาหลายวันเพื่อปราบปรามการก่อการของกลุ่มทหารเรือ และหลังจากนั้นก็ยังคงจับกุมผู้มีส่วนร่วมหรือผู้ที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มกบฏอีกจำนวนมาก รัฐบาลจึงได้ประกาศกฎอัยการศึกตั้งแต่วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2494⁵ ซึ่งมีผลทำให้หนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ต้องถูกตรวจข่าวก่อนการตีพิมพ์ โดยรัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ชี้แจงว่า

¹หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 28 มกราคม 2494.

²คำพิพากษาคดีหมายเลขคำที่ 158/2496 คดีหมายเลขแดงที่ 514/2496 และ 515/2496 และ 516/2496

วันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2498 เรื่อง ขบถภายในและภายนอกราชอาณาจักร" ใน พล.ต.ต. บรรลือ เรื่องตระกูล, คู่มือการสอบสวนคดีอาญา ตอนที่ 1, (กรุงเทพฯ : กรมตำรวจ, 2502), หน้า 134-137.

³จช. ป.7/2494, เบ็ดเตล็ด 3 ก. หนังสือพิมพ์ นครสาร ฉบับวันที่ 31 มกราคม 2494. และหนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2494.

⁴หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 1 มกราคม 2495.

⁵จช. ป.7/2494, เบ็ดเตล็ด 3 ก. ข่าวกรมโฆษณาการ, วันที่ 2 กรกฎาคม 2494.

ในขณะนี้ ทางราชการทหารใครจะขอความร่วมมือจากบรรดาหนังสือพิมพ์และผู้พิมพ์โฆษณาทั้งหลายว่า ขอให้ช่วยกันเสนอข่าวและขอความร่วมมือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและปราศจากภัยของประเทศ . . . หากทางราชการได้รับความร่วมมือโดยดีแล้วก็ไม่ประสงค์จะดำเนินการตรวจข่าวบรรดาหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ทั้งหลาย แต่ถาหนังสือพิมพ์และผู้พิมพ์โฆษณามีใ้ให้ความร่วมมือแล้ว ทางราชการทหารก็มีความจำเป็นจะต้องดำเนินการตรวจข่าวตามอำนาจที่มีอยู่ในกฎหมายนั้นต่อไป¹

ดังนั้นจึงมีหนังสือพิมพ์หลายฉบับถูกตรวจข่าวและถูกสั่งปิด² จนกระทั่งถึงวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2494 รัฐบาลจึงได้ยกเลิกการใช้อำนาจการศึกษาศึกษา³ ในระหว่างนั้นนักหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ก็ไม่พอใจการกระทำของรัฐบาล แต่ก็ยังคงปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลในการให้ตรวจข่าว หนังสือพิมพ์หลายฉบับต้องปิดย่นหน้าว่างขาวเพราะไม่ได้รับอนุญาตให้ลงข่าว อย่างไรก็ตาม นักหนังสือพิมพ์ยังไม่มีการรวมตัวกันต่อต้านรัฐบาล การประท้วงของนักหนังสือพิมพ์ในช่วงนี้ที่เห็นชัดก็คือ หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ที่ไ้คงคการตีพิมพ์ข้อเขียนของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และงดการลงข่าวการเมืองโดยหันไปลงข่าวประเภทข่าวทั่ว ๆ ไปแทน⁴

4. การควบคุมหนังสือพิมพ์หลังการรัฐประหารเงียบ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศยกเลิกคณะรัฐบาลและยุบรัฐสภาตั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา และตั้งคณะบริหารประเทศชั่วคราวขึ้นบริหารประเทศ และที่สำคัญก็คือ ได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2492 และนำรัฐธรรมนูญถาวร

¹ กจช. ป.7/2494, เบ็ดเตล็ด 3 ก. ข่าวกรมโฆษณาการ วันที่ 2 กรกฎาคม 2494.

² ดูตัวอย่างจาก หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ ตั้งแต่ฉบับวันที่ 1 กรกฎาคม 2494 ถึง 21 สิงหาคม 2494.

³ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 7 กันยายน 2494.

⁴ ดูตัวอย่างจาก หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 12 และ 22 กรกฎาคม 2494.

ฉบับพุทธศักราช 2475 มาใช้แทน เป็นการเพิ่มพูนอำนาจให้แก่รัฐบาลใหม่ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม อย่างมากดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 1 ทั้งนี้ที่มีอำนาจ คณะบริหารประเทศชั่วคราวก็ได้ตั้งคณะกรรมการเจ้าหน้าที่ควบคุมและตรวจข่าวโฆษณาทางหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์รวม 15 นายในวันเดียวกันนั่นเอง¹ ในช่วงนี้หนังสือพิมพ์จึงต้องอยู่ภายใต้คำสั่งพิเศษ 2 ประการคือ คำสั่งห้ามการโฆษณาวิจารณ์การเมืองต่างประเทศ และการตรวจข่าวของคณะกรรมการชุดนี้

หนังสือพิมพ์จีนจะถูกรัฐบาลควบคุมอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ เงินเหมินเป่า ถึงกับถูกคนสำนักงาน เนื่องจากตำรวจสงสัยว่ามีพฤติกรรมเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ และต่อมากรมตำรวจได้มีคำสั่งห้ามนำสิ่งพิมพ์บางอย่างเข้าประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือจากสาธารณรัฐประชาชนจีนบางฉบับ เพราะมีข้อความขัดต่อความสงบ³

การตรวจตัดข่าวและปิดหนังสือพิมพ์เป็นระยะ ๆ ต่อเนื่องกันมานับตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2494 จนถึงเดือนพฤศจิกายน นี้ เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์และสร้างความไม่พอใจให้แก่หนังสือพิมพ์จำนวนมาก เนื่องจากบางครั้งนักหนังสือพิมพ์เห็นว่าเจ้าพนักงานการพิมพ์สั่งตัดข่าวอย่างไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดังกรณีของหนังสือพิมพ์ แนวหน้า ที่ถูกตัดข่าว หนังสือพิมพ์ แนวหน้า จึงได้ฟ้องพลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ ในฐานะเจ้าพนักงานการพิมพ์ ขอให้ศาลเพิกถอนคำสั่ง และศาลชั้นต้นก็ได้ตัดสินให้หนังสือ-

¹"ประกาศคณะบริหารประเทศชั่วคราว ฉบับที่ 4" ใน ไพโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญ..., หน้า 544.

²กจช. ป.7/2495, เบ็คเตล็ค 3 ข. หนังสือพิมพ์ ชาวไทย ฉบับวันที่ 4 มิถุนายน 2495 ระบุว่า ตำรวจค้นพบเอกสารและเครื่องรับ-ส่งวิทยุที่สำนักพิมพ์ เงินเหมินเป่า.

³กจช. ป.7/2495, เบ็คเตล็ค 3 ข. วิทยุสาร วันที่ 17 กรกฎาคม 2495.

พิมพ์แนวหน้าขณะคดี¹

ในที่สุด เพื่อตอบโต้และเรียกร้องให้รัฐบาลเลิกการควบคุมหนังสือพิมพ์ด้วยมาตรการต่าง ๆ เหล่านี้ นักหนังสือพิมพ์จำนวนหนึ่งจึงได้รวมตัวกันเรียกร้องให้สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยดำเนินการตอบโต้การกระทำของรัฐบาล

การต่อสู้ของนักหนังสือพิมพ์และสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยใน พ.ศ. 2495

การเคลื่อนไหวของนักหนังสือพิมพ์เพื่อต่อต้านมาตรการควบคุมหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลได้เกิดขึ้นอย่างจริงจังในต้นปี พ.ศ. 2495 นักหนังสือพิมพ์จำนวนหนึ่งประมาณ 40 - 50 คน ทั้งนักหนังสือพิมพ์ บรรณาธิการ และสมาชิกสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยได้รวมตัวกันเข้าชื่อเรียกร้องให้สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยเปิดประชุมใหญ่เพื่อพิจารณาปัญหาหนังสือพิมพ์ถูกเซ็นเซอร์²

นักหนังสือพิมพ์เหล่านี้ได้ร้องเรียนว่า รัฐบาลออกคำสั่งเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์อย่างไม่ถูกต้องชอบธรรม เช่นไม่ระบุนามผู้ให้ชัดเจนหรือตัดเคื่อนก่อน ทั้งยังสั่งเก็บหนังสือพิมพ์และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งสรุปได้ว่า

เป็นการกระทบกระเทือนต่อเสรีภาพของหนังสือพิมพ์อย่างรุนแรง ทำให้หนังสือพิมพ์ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่เพื่อรับใช้ประชาชนได้โดยสะดวก เป็นการขัดต่อระบอบประชาธิปไตย และเป็นการละเมิดหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในโลกเสรีประชาธิปไตย³

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 18 กรกฎาคม 2495.

² หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 27 พฤษภาคม 2495.

³ เรื่องเดียวกัน.

สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย¹ ซึ่งขณะนั้นมีหม่อมเจ้าประสมสุข สุขสวัสดิ์ เป็นนายกสมาคมฯ จึงได้เปิดการประชุมของคณะกรรมการของสมาคมฯ ขึ้นในวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2495 และได้ลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่ง ชื่อ "คณะกรรมการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพหนังสือพิมพ์" มีหม่อมเจ้าประสมสุข สุขสวัสดิ์ เป็นประธานคณะกรรมการ และอุทธรณ์ พลกุล เป็นเลขานุการ² และจะเชิญบรรณาธิการหนังสือพิมพ์รายวันทุกฉบับในประเทศไทยร่วมเป็นกรรมการ ทั้งยังจะเชิญบรรณานักหนังสือพิมพ์อาวุโสเป็นกรรมการ กิตติมศักดิ์ เช่น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล, กุหลาบ สายประดิษฐ์, มาลัย ชูพินิจ, หลุยส์ คีร์วัตร์ และ พระยาศรารักษ์พิพจน์ เป็นต้น อนึ่ง คณะกรรมการของสมาคมหนังสือพิมพ์ฯ ยังได้มีมติให้เรียกประชุมใหญ่ของสมาคมฯ ในวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2495 ด้วย³

ในการประชุมใหญ่วิสามัญเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2495 ที่ประชุมได้เรียกร้องให้รัฐบาลเลิกใช้ระบบเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ในยามปกติ และขอให้รัฐบาลให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างสมบูรณ์ ทั้งยังได้มีมติรับรองการแต่งตั้งคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เพื่อดำเนินการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ โดยขั้นแรกให้ศึกษารวบรวมหลักฐานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกรณีสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์และความคิดเห็นของนักหนังสือพิมพ์เสนอต่อหัวหน้าคณะรัฐบาล⁴

¹สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2484 มีพระยาปริชานุสรณ์ อดีตบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษรายวัน Siam Chronicle เป็นนายกสมาคมคนแรก.

²"คำพิพากษาคดี...", ใน พล.ต.ต.บรรลือ เรื่องตระกูล, คู่มือการสอบสวนคดีอาญา ตอนที่ 1, หน้า 111.

³หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 6 มิถุนายน 2495.

⁴หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 27 มิถุนายน 2495.

เมื่อคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์รวบรวมหลักฐาน และร่างบันทึกเสร็จแล้ว สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยจึงได้เปิดประชุมอีกครั้งในวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2495 เพื่อพิจารณาร่างบันทึกดังกล่าวที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญ 2 ประการ คือ ขอให้รัฐบาลยกเลิกการเซ็นเซอร์ และพระราชบัญญัติการพิมพ์พุทธศักราช 2484 โดยจะมีการยื่นบันทึกต่อรัฐบาล องคมนตรี และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง 2 ประเภท ในวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2495 เพื่อให้ทราบเหตุผลของการต่อสู้ของนักหนังสือพิมพ์ และมีมติตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งไปเจรจาร่วมด้วย ได้แก่ หม่อมเจ้าประสมสุข สุขสวัสดิ์, พระยาศรภักย์พิพัฒน์, กุหลาบ สายประดิษฐ์, มาลัย ชูพินิจ และ เพทาย โชตินุชิต¹

บันทึกของคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ได้ยื่นข้อเสนอต่าง ๆ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. ขอให้รัฐบาลยกเลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์พุทธศักราช 2484 ทั้งนี้เพราะมีข้อความที่ขัดต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ และขัดต่อคำปฏิญญาสากลของสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ดังปรากฏในการกระทำของรัฐบาลได้แก่

ก. บัญญัติให้เจ้าพนักงานการพิมพ์ของรัฐบาลมีอำนาจเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์เป็นกรณีพิเศษ นอกเหนือจากกรณีในประเทศตกอยู่ในภาวะสงคราม ถ้าข้อความที่ดีพิมพ์ "ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน"

ข. ให้อำนาจเจ้าพนักงานการพิมพ์สั่งห้ามการนำสิ่งพิมพ์ใด ๆ เข้ามาในประเทศโดยไม่จำเป็นต้องแสดงเหตุผลแต่อย่างใด อันเป็นการลิดรอนสิทธิในการศึกษาหาความรู้อย่างเสรีของปวงชน

ค. ให้อำนาจเจ้าพนักงานการพิมพ์ระงับการขายหรือแจกจ่ายสิ่งพิมพ์รวมทั้งอำนาจที่จะยึดสิ่งพิมพ์และแม่พิมพ์ หากเห็นว่า "ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน" ซึ่งมีผลทำให้หนังสือนวนิยายและวิชาการบางเล่มที่เพียงแต่รวบรวมเรื่องที่ได้เคยลงพิมพ์มาแล้วในหนังสือรายคาบถูกเจ้าพนักงานห้ามขายและยึดไว้

¹หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 21 มิถุนายน 2495.

ง. ให้อำนาจเจ้าพนักงานปิดโรงพิมพ์ได้

2. ขอให้ยกเลิกการใช้ระบบเซ็นเซอร์

3. การตรวจและตัดข่าวของเจ้าพนักงานการพิมพ์เป็นการกระทำ "ตามอำเภอใจ โดยไม่คำนึงถึงความกระทบกระเทือนเสียหายนานาประการที่จะเกิดแก่หนังสือพิมพ์และประชาชน" อันเป็นการกระทำเกินอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย

ทั้งนี้รัฐบาลสามารถควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนได้โดยอาศัยบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายแพ่ง โดยไม่จำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายอื่นใดเป็นพิเศษ

นอกจากนี้ บันทึกฉบับนี้ยังมีภาคผนวกที่รวบรวมหลักฐานการตรวจตัดข่าวของเจ้าหน้าที่ ซึ่งแสดงถึงการตรวจตัดข่าวที่ปราศจากหลักเกณฑ์ และอาจเป็นการใช้อำนาจเกินขอบเขตของกฎหมายอีกด้วย ได้แก่

1. การตรวจตัดข่าวหนังสือพิมพ์ สยามนิกร ฉบับวันที่ 10 มิถุนายน 2495 ทั้งหัวข่าวและเนื้อข่าวทั้งหมด เป็นข่าวที่นายแพทย์เจริญ สืบแสง ยืนยันว่า นายสงวน ตุลารักษ์ จะไปประชุมที่จีนแดง

2. การตรวจตัดข่าวหนังสือพิมพ์ ปวงชน ฉบับวันที่ 26 พฤษภาคม 2495 ได้ถูกตัดภาพกรรมกรกำลังผละงานที่มักกะสัน และคำบรรยายใต้ภาพว่า "ประวัติศาสตร์ของกรรมกรไทย" และฉบับวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2495 ได้ถูกตัดข้อความในบางคอลัมน์ เป็นต้น

ส่วนสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่ถูกเจ้าพนักงานเก็บหรือริบไปจากตลาดได้แก่ การห้ามขายหนังสือนวนิยายชื่อ "ยุคพิมพ์" ของอิสรา อมันตกุล ซึ่งเป็นการรวมพิมพ์เรื่องสั้นที่เคยตีพิมพ์มาแล้วในนิตยสารต่าง ๆ เป็นต้น¹

¹บันทึกของคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์" ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ สยามนิกร ตั้งแต่ฉบับวันที่ 27 มิถุนายน ถึง 3 กรกฎาคม 2495.

ต่อมาในวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2495 คณะกรรมการบริหารของสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ก็ได้เปิดการประชุมอีกเพื่อพิจารณาการดำเนินการต่อสู้ เนื่องจากรัฐบาลยังมีได้ตอบบันทึกของคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ที่ประชุมได้เสนอให้ตั้งกรรมการของคณะกรรมการชุดนี้เพิ่มอีก 3 ท่าน ได้แก่ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร, อารีย์ สีวีระ และร้อยโทสัมพันธ์ ชันชวนะ นอกจากนี้สมาชิกสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยรวม 57 นาย ได้ลงนามเสนอญัตติให้สมาคมฯ ดำเนินการต่อสู้เพื่อให้รัฐบาลยกเลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์พุทธศักราช 2484 โดยมีหลักการ 4 ประการ คือ

1. ต่อสู้ทางสภาผู้แทนราษฎร
2. ทำคดีฟ้องร้องทางศาล
3. ให้หนังสือพิมพ์ตีพิมพ์คำเรียกร้องสั้น ๆ ทุกฉบับ ทุกภาษา
4. ให้ประชาชนลงนามเรียกร้องทุกโรงพิมพ์ แล้วนำเสนอเป็นข่าวทุกวัน¹

ในการประชุมครั้งนี้ ที่ประชุมได้เปิดอภิปรายวิพากษ์วิจารณ์ท่าทีของรัฐบาลที่เพิกเฉยต่อข้อเรียกร้องของนักหนังสือพิมพ์ว่า "รัฐบาลไม่สปรอ์ทพอนที่นิ่งเฉยไม่ตอบบันทึก ทำให้หน้าคึกว่า รัฐบาลนี้มีเจตนาจะคุกคามเสรีภาพของหนังสือพิมพ์อีกต่อไป การคุกคามสิทธิเสรีภาพหนังสือพิมพ์ เราถือว่าเป็นการคุกคามสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั้งชาติ"²

ที่ประชุมยังได้ตกลงว่าถ้าการเรียกร้องต่อรัฐบาลไม่ได้ผล ก็จะขยายการต่อสู้ออกไปโดยให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนำไปอภิปรายในสภาฯ รวมทั้งจะนำเรื่องขึ้นฟ้องร้องต่อศาล และขอความร่วมมือจากประชาชนทั่วประเทศให้ร่วมกันคัดค้านการกระทำของรัฐบาล แต่ยังไม่สำเร็จอีก สมาคมฯ ก็จะร้องเรียนไปยังองค์การสหประชาชาติและ

¹หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 20 สิงหาคม 2495.

²เรื่องเดียวกัน, คอสมันน์ "สิทธิเสรีภาพหนังสือพิมพ์" รายงานข่าวการประชุมของสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ในวันที่ 18 สิงหาคม 2495.

สมาคมหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งจะเชิญผู้อำนวยการหนังสือพิมพ์มาปรึกษา จะ
หยุดการพิมพ์หนังสือพิมพ์เป็นการประท้วง และลงจอดข่าวสารแถลงการณ์ของรัฐบาลในหน้า
หนังสือพิมพ์โดยสิ้นเชิง¹ เนื่องจากรัฐบาลกระทำต่อหนังสือพิมพ์ในลักษณะที่ขัดขวาง
ระบอบประชาธิปไตย

ในขณะเดียวกัน หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ก็ได้ลงบทความวิพากษ์วิจารณ์ปัญหานี้กัน
อย่างกว้างขวาง คอลัมน์ "สีลม" อันเป็นคอลัมน์ประจำวิจารณ์การเมืองของหนังสือพิมพ์
สยามนิกร ได้กล่าวว่า

สิ่งหนึ่งซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในรัฐบาลทั้งหลายอยู่ที่ความอ่อนไหวเกินไปต่อความคิด
เห็นใจ ๆ อันจะพึงชุกชุมแต่ซัดตา เพราะฉะนั้นอุปาทานจึงเกิดขึ้น เป็นเหตุให้ปฏิเสธ
ความคิดเห็นใจ ๆ ที่แตกแยกออกไปจากความคิดเห็นของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ความคิดเห็นขัดแย้งหรือคัดค้าน

นั่นแหละคือที่มาของการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการคิด การพูด การเขียน และการ
แสดงออกด้วยประการอื่นใด ซึ่งหลายประเทศประชาธิปไตยต้องไขว่คว้าหา
ลู่ทางริเริ่ม และความทุกขทรมาณของนักประชาธิปไตยหลายร้อยหลายพันคน คินรนต่อสู้
เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิอันชอบธรรมเหล่านั้นของมนุษย์²

การเรียกร้องของนักหนังสือพิมพ์ได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะ
ทางคานาสภาผู้แทนราษฎร นายชาญยุทธ ไชยคำมิ่ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดกาฬสินธุ์
ได้ตั้งกระทู้ถามรัฐบาลเกี่ยวกับการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์โดยอ้างภาวะฉุกเฉิน ว่า

1. รัฐบาลจำเป็นต้องเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์
2. รัฐบาลจะยอมยกเลิกการเซ็นเซอร์ตามคำร้องเรียนของสมาคมหนังสือพิมพ์
แห่งประเทศไทยหรือไม่
3. ในต่างประเทศมีการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์หรือไม่³

¹ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 21 สิงหาคม 2495 คอลัมน์ "สิทธิเสรีภาพ
หนังสือพิมพ์"

² หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 20 สิงหาคม 2495 คอลัมน์ "สีลม"

³ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 22 สิงหาคม 2495.

พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้แถลงตอบกระทู้ดังกล่าวว่า หนังสือพิมพ์ก็เป็นบุคคลธรรมดา เมื่อทำผิดก็ต้องรับโทษตามกฎหมายบัญญัติไว้ ดังเช่นการเซ็นเซอร์ ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายจะเซ็นเซอร์ในเฉพาะเรื่องดังนี้ คือ

1. เกี่ยวกับการทหาร
2. เกี่ยวกับสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ
3. เกี่ยวกับความไม่สงบเรียบร้อย

พลตำรวจเอกเผ่า ได้กล่าวต่อไปว่า ตามกฎหมายแล้ว อธิบดีกรมตำรวจในฐานะเจ้าพนักงานการพิมพ์อาจยึดหนังสือพิมพ์ ยึดแทนพิมพ์ หรือดำเนินคดีอาญากับนักหนังสือพิมพ์ก็ได้ แต่กรมตำรวจเห็นว่า การเซ็นเซอร์เป็นการลงโทษสถานเบา และก็ไม่ได้อำนาจให้หนังสือพิมพ์เสียหายแต่อย่างใด และนายกรัฐมนตรีเองไม่สามารถทำตามคำขอร้องให้ยกเลิกการเซ็นเซอร์ได้ ในต่างประเทศก็มีการเซ็นเซอร์เช่นกัน¹

นายชาญยุทธ ไชยคำมิ่ง ได้พยายามชี้แจงให้รัฐบาลตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพในการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ โดยยกตัวอย่างการตัดข่าวหนังสือพิมพ์บางฉบับอันเป็นที่วิจารณ์กันทั่วไปได้แก่ การตัดข่าวหนังสือพิมพ์ เกียรติศักดิ์ ที่ลงข่าวเกี่ยวกับการแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อสภาผู้แทนราษฎร พร้อมกับคำวิจารณ์ซึ่งรัฐบาลอ้างว่า "เสนอข่าวขัดต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง" เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พลตำรวจเอกเผ่า ก็ยังคงยืนยันว่า เป็นหน้าที่ของคนที่จะต้องดำเนินการ กับหนังสือพิมพ์ตามกฎหมาย มิฉะนั้นคนก็จะกลายเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมายอาญาฐานละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้ การตรวจข่าวก็อยู่ในอำนาจของเจ้าหน้าที่ 9 นายซึ่งแต่งตั้งมาจากกระทรวงต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นผู้มีเกียรติ เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจฟุ่มเฟือยอยู่แล้ว²

¹หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 22 สิงหาคม 2495.

²หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 23 สิงหาคม 2495

หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ได้วิพากษ์วิจารณ์การตอบกระทู้ของพลตำรวจเอกเผ่า กัน อย่างกว้างขวาง คอลัมน์ "สีลม" ประจำหนังสือพิมพ์ สยามนิกร ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า หลังจากได้รับบันทึกการเรียกร้องของสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยแล้ว นายกรัฐมนตรีควรจะต้องสอบสวนข้อเท็จจริงและพิจารณาเพื่อหาทางแก้ไขในทางใดทางหนึ่งหรือนำเข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี แต่ในกรณีนี้ เมื่อสำนักนายกรัฐมนตรีส่งเรื่องไปที่กระทรวงมหาดไทยพิจารณา เรื่องก็ไปหยุดลงที่นั่นและไม่ย้อนกลับมาอีก ดังนั้นจึงจำเป็นที่นักหนังสือพิมพ์จะต้องเคลื่อนไหวต่อไปให้ได้มาซึ่งสิทธิเสรีภาพหรือชีวิตของตน และจากคำตอบของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยในสภาผู้แทนราษฎรครั้งนี้ หนังสือพิมพ์จะเหลือทางออกทางเดียวในการคืนหนี้ให้ได้มาซึ่งสิทธิเสรีภาพของตน นั่นก็คือ การเลิกล้มพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับปัจจุบัน ซึ่งเป็นต้นเหตุการให้อำนาจเจ้าพนักงานการพิมพ์สามารถเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์เสีย¹

ในวันต่อ ๆ มา คอลัมน์ "สีลม" ยังได้วิพากษ์วิจารณ์ประเด็นดังกล่าว และเสนออย่าให้รัฐบาลยกเลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับนี้อีกว่า

เลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับนี้เสีย ท่านก็อาจจะพ้นจากความยุ่งยากใจในการที่จะพยายามปฏิบัติตามกฎหมายอย่างที่ท่านอาจ ซึ่งเป็นกฎหมายอันล้าสมัย ไม่จำเป็นแก่หนังสือพิมพ์หรือรัฐบาลในระบบประชาธิปไตยเลย เพราะกฎหมายอันรอนแค้นครอบงำอยู่แล้ว เลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับนี้เสีย ท่านก็จะเปิดโอกาสให้หนังสือพิมพ์ที่มีสิทธิเสรีภาพเต็มที่ในการบำเพ็ญกรณียกรร่วมกัน คอยการเห็นชอบหรือขัดแย้งเพื่อที่จะร่วมกันคว่ำความสมครใจต่อไป²

เมื่อการดำเนินการเพื่อให้รัฐบาลยอมรับให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์โดยการยื่นบันทึกต่อรัฐบาล และการดำเนินการโดยอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้ผล คณะกรรมการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์จึงได้จัดประชุมขึ้นอีกในวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2495 เพื่อพิจารณาคำตอบของรัฐบาล

¹ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 23 สิงหาคม 2495, คอลัมน์ "สีลม".

² หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 11 กันยายน 2495, คอลัมน์ "สีลม".

ที่เลขานุการนายกรัฐมนตรียังได้ชี้แจงตอบบันทึกมาว่า การเซ็นเซอร์ยังจำเป็น¹ ที่ประชุมของคณะกรรมการของนักหนังสือพิมพ์ครั้งนี้เห็นว่า

คำตอบนั้นมีค่าน้อยมาก และไม่ตรงกับข้อเสนอ ตลอดจนคำกล่าวอ้างนั้นก็เลื่อนลอย ไม่มีหลักฐาน เช่นในกรณีที่ว่าใครพบปะกับนักหนังสือพิมพ์ ก็ได้รับคำบอกกล่าวว่าการปฏิบัติของทางกรมสมควรแก่เหตุผลแล้ว แต่ก็มิใคร่ระบุว่า เป็นนักหนังสือพิมพ์ชนิดใด และหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นเคยได้รับผลอันไม่เป็นธรรมจากกฎหมายการพิมพ์ 2484 หรือเปล่า²

ที่ประชุมดังกล่าวได้ตกลงให้ยังคงดำเนินการต่อไปตามมติของที่ประชุมใหญ่ครั้งก่อนที่เสนอให้ดำเนินการต่อสู้ใน 4 แนวทางดังกล่าวอันได้แก่ทางสภาผู้แทนราษฎร ทางศาล ทางหนังสือพิมพ์ และทางประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการต่อสู้ทางสภาผู้แทนราษฎรจะไต่ถามคำร้องต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อแสดงเจตนา ร่มและขอเท็จจริงในการให้เลิกกฎหมายการพิมพ์ ทางศาลก็จะให้หนังสือพิมพ์ที่ถูกตรวจหาโดยไม่ชอบฟ้องร้องต่อศาล ส่วนทางด้านประชาชนและหน้าหนังสือพิมพ์ก็ได้ตั้งอนุกรรมการคณะหนึ่งดำเนินการ³ โดยจะให้หนังสือพิมพ์ชี้แจงให้ประชาชนทราบถึงการเรียกร้องของนักหนังสือพิมพ์ที่ให้รัฐบาลให้สิทธิและเสรีภาพต่อหนังสือพิมพ์ และขอให้ประชาชนลงนามสนับสนุนหนังสือพิมพ์ในการเรียกร้องครั้งนี้ โดยอุทธรณ์ พลกุล เลขานุการสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยเป็นผู้รวบรวมรายนามของประชาชนเผยแพร่ทางหน้าหนังสือพิมพ์ และส่งไปยังรัฐบาลด้วย⁴ และคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์จะไต่ถามบันทึกต่อสภา

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 7 กันยายน 2495.

²เรื่องเดียวกัน.

³หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 7 กันยายน 2495.

⁴"คำพิพากษาคดี..." ใน พล.ท.ต. บรรลือ เรื่องตระกูล, อ้างแล้ว,

ผู้แทนราษฎรต่อไปในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2495¹

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลยังไม่ได้มีมาตรการรุนแรงต่อนักหนังสือพิมพ์ในการรวมตัวกันเคลื่อนไหวครั้งนี้ นอกจากการเพิ่มมาตรการบางอย่างแก่อนักหนังสือพิมพ์ เช่น การออกคำสั่งเกี่ยวกับการแก้ไขหนังสือพิมพ์ โดยคณะกรรมการแก้ไขของกรมประชาสัมพันธ์ได้มีคำสั่งให้หนังสือพิมพ์ทุกฉบับที่เสนอข่าวผิดพลาดตีพิมพ์ข้อความแก้ไขของรัฐบาลลงในหน้าหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ๆ ตามเนื้อที่ที่ได้เสนอข่าวนั้นไป อันเป็นมาตรการเพิ่มเติมจากเดิมที่รัฐบาลเคยแก้ไขที่ผิดพลาดของหนังสือพิมพ์ทางวิทยุกระจายเสียงกรมประชาสัมพันธ์เท่านั้น²

ทันทีที่รัฐบาลออกมาตรการนี้ พันโทแสวง ชำนิล บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ เกียรติศักดิ์ ก็ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจเชิญไปสอบสวนปากคำในข้อหาลงข้อความโฆษณาอันทำให้เกิดการคูหมีนเกลียดชังรัฐบาลในหมู่ประชาชนทั่วไป เนื่องจากหนังสือพิมพ์ เกียรติศักดิ์ ได้แถลงการณ์ปฏิเสธการแก้ไขของรัฐบาล เพื่อชี้แจงยืนยันว่า ข่าวที่หนังสือพิมพ์ของตนเสนอไปและถูกคณะกรรมการแก้ไขแถลงแก้ไขทางวิทยุ นั้น มิใช่ข่าวเลื่อนลอย ปราศจากมูลฐาน ทั้งนี้ หนังสือพิมพ์ เกียรติศักดิ์ ได้แสดงหลักฐานที่มาของข่าวให้เห็นว่าเป็นข่าวจริง ประชาชนจะได้ไม่เข้าใจผิดว่าหนังสือพิมพ์ เกียรติศักดิ์ เสนอข่าวไม่มีมูลความจริง³ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ เกียรติศักดิ์ ยังได้ให้ข้อคิดเห็นอีกว่า "ถ้าหากรัฐบาลจะถือว่าข่าวของหนังสือพิมพ์โกหกมดเท็จไปเสียหมดแล้วปฏิเสธแก้ไขโครม ๆ ทางวิทยุ ครั้นพอหนังสือพิมพ์มีหลักฐานยืนยัน เขาก็จะกลับมาเล่นงานกันแบบนี้ ผมเห็นว่ามันไม่ถูก"⁴

คอลัมน์ "สัลม" ในหนังสือพิมพ์ สยามนิกร ได้วิจารณ์ตอบโต้มาตรการใหม่ของรัฐบาลในการให้หนังสือพิมพ์แก้ไขไว้อย่างน่าสนใจในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

¹ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 9 กันยายน 2495.

² หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 10 กันยายน 2495.

³ เรื่องเดียวกัน.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

1. ในกรณีที่ว่าของหนังสือพิมพ์ขัดแย้งกับรายงานของทางราชการ ก่อนที่รัฐบาลจะแก้ข่าว น่าจะมีการสอบสวนข่าวเพื่อให้เข้าถึงข้อเท็จจริงเสียก่อน แทนที่จะแก้ข่าวเลย อันแสดงให้เห็นความไม่แยแสของรัฐบาลที่มีต่อหนังสือพิมพ์ ในฐานะที่จะช่วยเป็นหูเป็นตาให้รัฐบาลเพื่อการแก้ไขปรับปรุงการบริหารราชการ

2. ในการเสนอข่าวใด ๆ เป็นหลักการและมารยาทของหนังสือพิมพ์อยู่แล้วที่จะต้องเสนอข่าวที่ถูกต้องขอเท็จจริงและในกรณีที่ข่าวนั้นผิดพลาด ก็เป็นหลักการและมารยาทอันเคร่งครัดของหนังสือพิมพ์เช่นกันที่จะต้องแก้ไขเสียใหม่ทันทีด้วยตนเอง ไม่ต้องให้ใครตักเตือน

3. ในกรณีที่ทั้งรัฐบาลและหนังสือพิมพ์ต่างก็ยืนยันข้อเท็จจริงของตน ศาลเท่านั้นที่จะเป็นผู้วินิจฉัยและมีอำนาจบังคับให้หนังสือพิมพ์ลงแก้ข่าวใด "ในหน้านั้น ๆ คอลัมน์นั้น ๆ" ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐ ๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐ ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐ ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐ ๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐ ๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐ ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐ ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐ ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐ ๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘ ๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘ ๓๑๙ ๓๒๐ ๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘ ๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘ ๓๓๙ ๓๔๐ ๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘ ๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘ ๓๕๙ ๓๖๐ ๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘ ๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘ ๓๗๙ ๓๘๐ ๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘ ๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘ ๓๙๙ ๔๐๐ ๔๐๑ ๔๐๒ ๔๐๓ ๔๐๔ ๔๐๕ ๔๐๖ ๔๐๗ ๔๐๘ ๔๐๙ ๔๑๐ ๔๑๑ ๔๑๒ ๔๑๓ ๔๑๔ ๔๑๕ ๔๑๖ ๔๑๗ ๔๑๘ ๔๑๙ ๔๒๐ ๔๒๑ ๔๒๒ ๔๒๓ ๔๒๔ ๔๒๕ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘ ๔๒๙ ๔๓๐ ๔๓๑ ๔๓๒ ๔๓๓ ๔๓๔ ๔๓๕ ๔๓๖ ๔๓๗ ๔๓๘ ๔๓๙ ๔๔๐ ๔๔๑ ๔๔๒ ๔๔๓ ๔๔๔ ๔๔๕ ๔๔๖ ๔๔๗ ๔๔๘ ๔๔๙ ๔๕๐ ๔๕๑ ๔๕๒ ๔๕๓ ๔๕๔ ๔๕๕ ๔๕๖ ๔๕๗ ๔๕๘ ๔๕๙ ๔๖๐ ๔๖๑ ๔๖๒ ๔๖๓ ๔๖๔ ๔๖๕ ๔๖๖ ๔๖๗ ๔๖๘ ๔๖๙ ๔๗๐ ๔๗๑ ๔๗๒ ๔๗๓ ๔๗๔ ๔๗๕ ๔๗๖ ๔๗๗ ๔๗๘ ๔๗๙ ๔๘๐ ๔๘๑ ๔๘๒ ๔๘๓ ๔๘๔ ๔๘๕ ๔๘๖ ๔๘๗ ๔๘๘ ๔๘๙ ๔๙๐ ๔๙๑ ๔๙๒ ๔๙๓ ๔๙๔ ๔๙๕ ๔๙๖ ๔๙๗ ๔๙๘ ๔๙๙ ๕๐๐ ๕๐๑ ๕๐๒ ๕๐๓ ๕๐๔ ๕๐๕ ๕๐๖ ๕๐๗ ๕๐๘ ๕๐๙ ๕๑๐ ๕๑๑ ๕๑๒ ๕๑๓ ๕๑๔ ๕๑๕ ๕๑๖ ๕๑๗ ๕๑๘ ๕๑๙ ๕๒๐ ๕๒๑ ๕๒๒ ๕๒๓ ๕๒๔ ๕๒๕ ๕๒๖ ๕๒๗ ๕๒๘ ๕๒๙ ๕๓๐ ๕๓๑ ๕๓๒ ๕๓๓ ๕๓๔ ๕๓๕ ๕๓๖ ๕๓๗ ๕๓๘ ๕๓๙ ๕๔๐ ๕๔๑ ๕๔๒ ๕๔๓ ๕๔๔ ๕๔๕ ๕๔๖ ๕๔๗ ๕๔๘ ๕๔๙ ๕๕๐ ๕๕๑ ๕๕๒ ๕๕๓ ๕๕๔ ๕๕๕ ๕๕๖ ๕๕๗ ๕๕๘ ๕๕๙ ๕๖๐ ๕๖๑ ๕๖๒ ๕๖๓ ๕๖๔ ๕๖๕ ๕๖๖ ๕๖๗ ๕๖๘ ๕๖๙ ๕๗๐ ๕๗๑ ๕๗๒ ๕๗๓ ๕๗๔ ๕๗๕ ๕๗๖ ๕๗๗ ๕๗๘ ๕๗๙ ๕๘๐ ๕๘๑ ๕๘๒ ๕๘๓ ๕๘๔ ๕๘๕ ๕๘๖ ๕๘๗ ๕๘๘ ๕๘๙ ๕๙๐ ๕๙๑ ๕๙๒ ๕๙๓ ๕๙๔ ๕๙๕ ๕๙๖ ๕๙๗ ๕๙๘ ๕๙๙ ๖๐๐ ๖๐๑ ๖๐๒ ๖๐๓ ๖๐๔ ๖๐๕ ๖๐๖ ๖๐๗ ๖๐๘ ๖๐๙ ๖๑๐ ๖๑๑ ๖๑๒ ๖๑๓ ๖๑๔ ๖๑๕ ๖๑๖ ๖๑๗ ๖๑๘ ๖๑๙ ๖๒๐ ๖๒๑ ๖๒๒ ๖๒๓ ๖๒๔ ๖๒๕ ๖๒๖ ๖๒๗ ๖๒๘ ๖๒๙ ๖๓๐ ๖๓๑ ๖๓๒ ๖๓๓ ๖๓๔ ๖๓๕ ๖๓๖ ๖๓๗ ๖๓๘ ๖๓๙ ๖๔๐ ๖๔๑ ๖๔๒ ๖๔๓ ๖๔๔ ๖๔๕ ๖๔๖ ๖๔๗ ๖๔๘ ๖๔๙ ๖๕๐ ๖๕๑ ๖๕๒ ๖๕๓ ๖๕๔ ๖๕๕ ๖๕๖ ๖๕๗ ๖๕๘ ๖๕๙ ๖๖๐ ๖๖๑ ๖๖๒ ๖๖๓ ๖๖๔ ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘ ๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘ ๖๗๙ ๖๘๐ ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘ ๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘ ๖๙๙ ๗๐๐ ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘ ๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘ ๗๑๙ ๗๒๐ ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘ ๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘ ๗๓๙ ๗๔๐ ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘ ๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘ ๗๕๙ ๗๖๐ ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘ ๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘ ๗๗๙ ๗๘๐ ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘ ๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘ ๗๙๙ ๘๐๐ ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘ ๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘ ๘๑๙ ๘๒๐ ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘ ๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘ ๘๓๙ ๘๔๐ ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘ ๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘ ๘๕๙ ๘๖๐ ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘ ๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘ ๘๗๙ ๘๘๐ ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘ ๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘ ๘๙๙ ๙๐๐ ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘ ๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘ ๙๑๙ ๙๒๐ ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘ ๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘ ๙๓๙ ๙๔๐ ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘ ๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘ ๙๕๙ ๙๖๐ ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘ ๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘ ๙๗๙ ๙๘๐ ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘ ๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘ ๙๙๙ ๑๐๐๐

บทวิจารณ์ดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นทัศนะของนักหนังสือพิมพ์ที่ไม่เห็นด้วยกับมาตรการใหม่ของรัฐบาล และเป็นการยืนยันเจตนารมณ์ของนักหนังสือพิมพ์ที่จะทำหน้าที่ของตนอย่างอิสระ พ้นจากการควบคุมของรัฐบาล นอกจากศาลยุติธรรมเท่านั้น

คณะกรรมการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ได้ดำเนินการต่อสู้ทางด้านรัฐสภาต่อไป โดยการยื่นบันทึกฉบับที่ 2 ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยืนยันตามหลักการเดิมดังที่ปรากฏในบันทึกฉบับที่ 1 นั่นคือ ให้รัฐบาลยกเลิกการเซ็นเซอร์ และพระราชบัญญัติการพิมพ์ 2484 เสีย บันทึกฉบับที่ 2 ได้กล่าวชี้แจงรายละเอียดเพิ่มเติมให้ทราบถึงการรวมตัวของสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ที่จะต่อสู้เพื่อหลักการดังกล่าวนี้ตั้งแต่การประชุมใหญ่ในวันที่ 10 มิถุนายน 2495 เพื่อหาทางต่อสู้กับรัฐบาลโดยการยื่นบันทึกไปยังนายกรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ 21 มิถุนายน 2495 ซึ่งไม่ได้รับคำตอบเป็นที่พอใจ จึงทำให้นักหนังสือพิมพ์ต้องหาวิธีใหม่ในการต่อสู้โดยอาศัยสภาผู้แทนราษฎรต่อไป²

¹หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 12 กันยายน 2495 คอลัมน์ "ลีลม".

²หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 11 กันยายน 2495.

ในขณะที่เดียวกัน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มหนึ่งได้แก่ นายแคล้ว นรปติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น และนายชาญยุทธ ไชยคำมิ่ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้เสนอร่างกฎหมายให้ยกเลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์พุทธศักราช 2484 ในการอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 11 กันยายน 2495 นายแคล้ว นรปติ ได้ให้เหตุผลที่เสนอร่างกฎหมายดังกล่าวว่า เนื่องจากพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับนั้นร่างขึ้นในขณะที่เกิดเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ไทยเพิ่งเสร็จสิ้นจากสงครามอินโดจีน จึงให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานการพิมพ์ไว้มาก แต่ปัจจุบันสถานการณ์ได้เข้าสู่สภาวะปกติแล้ว จึงควรยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับนี้เสีย ได้มีการอภิปรายสนับสนุนและคัดค้านผู้ตีนี้กันอย่างมาก แต่ในที่สุดร่างกฎหมายดังกล่าวก็ตกไปด้วยคะแนน 86 ต่อ 10 คะแนน¹

เมื่อร่างกฎหมายยกเลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์ล้มเหลว คณะกรรมการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์จึงได้เปิดประชุมใหม่ในวันที่ 15 กันยายน 2495 เพื่อพิจารณาปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับมาตรการของรัฐบาลในการลงโทษนักหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะกรณีการจับกุมบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ เกียรติศักดิ์ ดังกล่าวข้างต้น พร้อมทั้งจะค้นหาแนวทางใหม่ในการต่อสู้กับรัฐบาล นักหนังสือพิมพ์บางคนได้เสนอให้มีการเจรจาปรับความเข้าใจกับพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ แต่นักหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย จึงยังไม่ได้ลงมติเกี่ยวกับมาตรการใหม่เพื่อการตอบโต้กับรัฐบาล นอกจากนี้ยังคงให้มีการต่อสู้กับรัฐบาลตามแนวทางเดิมต่อไป²

ต่อมาในวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2495 สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยก็จัดประชุมใหญ่ขึ้นอีกครั้งหนึ่งโดยอาศัยหลักการต่อสู้ทางบ้านประชาชน กุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นผู้นำการอภิปรายแถลงเหตุผลในการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ด้วยการชักชวนให้ประชาชนลงนามเรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 และระบบเซ็นเซอร์ ปรากฏว่ามีประชาชนเข้าร่วมจำนวนมากทั้งนิสิต นักศึกษา จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรรมการ พระภิกษุ และประชาชน

¹หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 13 กันยายน 2495.

²หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 17 กันยายน 2495.

ทั่วไป¹ นายแพทย์เจริญ สืบแสง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานี ซึ่งเข้าร่วมการประชุมครั้งนี้ด้วย ได้กล่าวว่า "ให้คอยดูกันต่อไปว่ารัฐมนตรีจะยอมเลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์หรือไม่ เพราะว่าเคยบอกว่า ถ้าคนทั้งเมืองให้เลิกจึงจะเลิก"²

หลังจากที่หนังสือพิมพ์เสนอข่าวนี้นี้ หนังสือพิมพ์บางฉบับได้ถูกตัดเตือนว่า "ลงข่าวที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนและบ้านเมือง" จึงยิ่งทำให้หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ วิพากษ์วิจารณ์ต่อต้านพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับนี้มากขึ้น คอลัมน์ "สีลม" ได้วิจารณ์ว่า

นั่นแหละคือข้อพิสูจน์ถึงผลร้ายแห่งการคงพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับนั้นไว้ พระราชบัญญัติซึ่งเปิดโอกาสให้ใช้อำนาจตีความหมายแห่งการกระทำและพิจารณาโทษหนังสือพิมพ์โดยมีต้องผ่านศาลสถิตยุติธรรม ผู้พิพากษา ตุลาการ พระราชบัญญัติการพิมพ์ซึ่งหนังสือพิมพ์และประชาชนเสรีภาพทั้งหลายร้องขอให้เลิกเสียที เพื่อที่ทุกฝ่ายจะได้เห็นหน้าเขาหากันได้ในกรรวมมือจรโลงประชาชาติไปสู่ความวัฒนาถาวรสืบไป³

หลังจากการประชุมใหญ่ของสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยครั้งนี้ไม่นาน รัฐบาลก็ได้ออกคำสั่งห้ามพระภิกษุ สามเณร เข้าร่วมการประชุมและชุมนุมใด ๆ ของฆราวาส⁴

การต่อสู้ของนักหนังสือพิมพ์และสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2495 นี้ ถือได้ว่าเป็นการรวมตัวกันเป็นครั้งแรกของนักหนังสือพิมพ์ในการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของตน⁵ มีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่การให้ยกเลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์พุทธศักราช 2484 ซึ่งให้อำนาจการเซ็นเซอร์ของเจ้าพนักงานการพิมพ์ และรัฐบาลนำมาใช้เสมอ ทั้งนี้เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองและพฤติกรรมของรัฐบาลในขณะนั้นที่ทำให้หนังสือพิมพ์นำมาวิพากษ์วิจารณ์กันทั่วไป อย่างไรก็ตาม รัฐบาลยังคงมีหลักการใน

¹ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 11 ตุลาคม 2495.

² เรื่องเดียวกัน.

³ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 29 ตุลาคม 2495 คอลัมน์ "สีลม".

⁴ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 30 ตุลาคม 2495 คอลัมน์ "สีลม".

⁵ สัมภาษณ์ คุณสุภา ศิริमानนท์, วันที่ 24 พฤศจิกายน 2525.

การควบคุมหนังสือพิมพ์มากกว่าจะมุ่งควบคุมนักหนังสือพิมพ์โดยตรง และการควบคุมของรัฐบาลในระยะนี้นอกจากการตรวจตัดข่าวหนังสือพิมพ์แล้ว การควบคุมที่รุนแรงกว่านี้ก็คือ การปิดหนังสือพิมพ์ชั่วคราว และการถอนใบอนุญาตบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ อย่างไรก็ตาม ในช่วงปลาย พ.ศ. 2495 รัฐบาลได้ใช้มาตรการที่รุนแรงยิ่งขึ้นดังจะได้พิจารณาต่อไป

บทบาทของนักหนังสือพิมพ์ในคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย และกบฏสันติภาพ (10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495)

คณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย ประกอบด้วยบุคคลจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่มารวมตัวกัน เช่น นักการเมือง นักหนังสือพิมพ์ นักเขียน กรรมกร และประชาชนทั่วไป มีนโยบายหลักในการสนับสนุนการลงนามสันติภาพสากลต่อต้านการใช้ระเบิดปรมาณู คัดค้านนโยบายของรัฐบาลที่พยายามขัดขวางและจับกุมผู้สนับสนุนสันติภาพ เรียกร้องให้รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรเลิกให้ความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา และให้รัฐบาลถอนทหารออกจากเกาหลีใต้ทั้งหมด¹ ทั้งนี้มีสาเหตุสืบเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวเรียกร้องสันติภาพของกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งที่คัดค้านการที่รัฐบาลไทยตัดสินใจเข้าร่วมรบในสงครามเกาหลี เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2493 ตามมติขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการริเริ่มของหนังสือพิมพ์ การเมืองรายสัปดาห์ ที่ชักชวนให้ประชาชนมาลงนามสันติภาพ² เมื่อรัฐบาลมีมาตรการขัดขวางการเคลื่อนไหวลงนามสันติภาพครั้งนี้ กลุ่มบุคคลพวกนี้จึงได้รวมตัวกันจัดตั้ง "คณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย" ขึ้นในวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2494 มี นายแพทย์เจริญ สืบแสง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานี เป็นประธาน พระธรรมทัต วัคสุทัศน์³ และกุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นรองประธาน มีการดำเนินงานอย่างเปิดเผยเป็นครั้งแรกตั้งแต่วันที่ 28 เมษายน พ.ศ.

¹ ชงชัย ฟิ่งกันไทย, "ลัทธิคอมมิวนิสต์...", หน้า 301.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 300.

2494 ตามคำให้สัมภาษณ์ของ นายแพทย์เจริญ สืบแสง¹

การเคลื่อนไหวเพื่อการเรียกร้องสันติภาพเริ่มต้นขึ้นภายใต้การดำเนินงานของ สหภาพโซเวียตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2491 และมีการประชุมสมัชชาสันติภาพสากลเป็นครั้งแรกที่ กรุงปารีส ฝรั่งเศส ในปี พ.ศ. 2492 ต่อมาในปี พ.ศ. 2493 ก็ได้จัดการประชุมครั้งที่ 3 ขึ้นที่กรุงสต็อกโฮล์ม สวีเดน ในการประชุมครั้งนี้ได้มีการเรียกร้องให้ประชาชนในประเทศต่าง ๆ ร่วมกันลงชื่อในคำเรียกร้องสันติภาพ² และเชื่อกันว่าเป็นผลให้เกิดการเรียกร้องลงนามสันติภาพขึ้นในเมืองไทย โดยมีหนังสือพิมพ์ การเมืองรายสัปดาห์ ซึ่ง นายแพทย์เจริญ สืบแสง เป็นเจ้าของ และเพทาย โชคินุชิต เป็นบรรณาธิการเป็นผู้นำ³ มีบุคคลสำคัญจากอาชีพต่าง ๆ ให้ความร่วมมือในการเซ็นชื่อกันเป็นจำนวนมากถึงประมาณ 10,000 คน⁴

เมื่อได้จัดตั้งเป็นคณะกรรมการสันติภาพสากลฯ แล้ว ก็ได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพขึ้นอย่างจริงจังโดยการส่ง นางสาวลำเจียก ทรัพย์สุนทร ไปร่วมสังเกตการณ์การประชุมคณะกรรมการบริหารของสหพันธ์สากลนักศึกษาที่กรุงปักกิ่ง ประเทศจีน เมื่อวันที่ 22 - 30 เมษายน 2494⁵ และส่ง นางสาวนิศย์ พงษ์คามเพชร ไปร่วมประชุมสหภาพนักศึกษานานาชาติที่กรุงวอร์ซอ โปแลนด์ ระหว่างวันที่ 31 สิงหาคม - 8 กันยายน

¹หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 29 เมษายน 2495.

²ชงชัย ฟิ่งกันไทย, "ลัทธิคอมมิวนิสต์...", หน้า 298-299.

³"คำพิพากษาคดี...", ใน พล.ต.ต.บรรลือ เรื่องตระกูล, คู่มือการสอบสวนคดีอาญา..., หน้า 99.

⁴สัมภาษณ์คุณสุภา ศิริमानนท์, วันที่ 1 พฤษภาคม 2523.

⁵ชงชัย ฟิ่งกันไทย, "ลัทธิคอมมิวนิสต์...", หน้า 303-304.

2494¹ และในปีต่อมาก็ได้ส่ง นายสงวน ตุลารักษ์ อธิบดีรัฐมนตรี และนายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร อธิบดีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุราษฎร์ธานี เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการสันติภาพจีนคอมมิวนิสต์ ที่กรุงปักกิ่งอีก ในวันที่ 3 - 6 มิถุนายน 2495²

การดำเนินงานของคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทยได้เผยแพร่เข้าไปในหมู่นักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วย นับตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2494 ดังปรากฏในหนังสือ ธรรมจักร รายักษ์ ฉบับวันที่ 1 พฤษภาคม 2494 ซึ่งมีนายอารีย์ อิมสมบัติ นักศึกษา เป็นบรรณาธิการ ได้ตีพิมพ์บทความแสดงการต่อต้านสงครามเกาหลีและนโยบายของสหรัฐอเมริกา พร้อมทั้งเรียกร้องให้เกิดสันติภาพขึ้นในโลก³

งานสำคัญของคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย ได้แก่การจัดประชุมใหญ่เพื่อคัดเลือกคณะกรรมการเตรียมงานเพื่อสมัชชาใหญ่แห่งเอเชียและย่านแปซิฟิกของคณะกรรมการสันติภาพสากล ที่กรุงปักกิ่ง เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2495 ที่โรงแรมสุริยานนท์⁴ ที่ประชุมประกอบด้วยผู้แทนจากจังหวัดต่าง ๆ เช่น พระนคร ชนบุรี นครนายก นครศรีธรรมราช สงขลา ตรัง พิษณุโลก ลำปาง สกลนคร ชุมพร คณะสงฆ์ นักเขียน นักหนังสือพิมพ์ พ่อค้า ขาวนา นักวิทยาศาสตร์ นักกฎหมาย ครู กรรมการของเอกชนและรัฐบาล รวม 70 คน

ที่ประชุมได้ลงมติตั้งคณะกรรมการเตรียมงานสมัชชาธรรม 25 คน มี นายแพทย์ เจริญ สืบแสง เป็นประธาน และรองประธานอีก 4 คน ได้แก่ กุหลาบ สายประดิษฐ์ พระธรรมศาสตร์ นางนิมมวล ชลภูมิ และสมิคร บุราวาศ ส่วนคณะกรรมการได้แก่นายปลอด เศวตะกุล (ผู้แทนจากจังหวัดตรัง) นายพัก ฅ สงขลา นายครอง จันดาวงศ์ (ผู้แทนจากจังหวัดสกลนคร) นายบัน แก้วมาตย์ นายไสว

¹ ชงชัย ฟิ่งกันไทย, "ลัทธิคอมมิวนิสต์...", หน้า 304.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 309-310.

³ "คำพิพากษาคดี...", ใน พล.ต.ต.บรรลือ เรื่องตระกูล, คู่มือการสอบสวนคดีอาญา..., หน้า 50-51.

⁴ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 28 สิงหาคม 2495.

มาลัยเวช (ผู้แทนจากจังหวัดนครศรีธรรมราช) นายสงวน ตุลารักษ์ (อดีตรัฐมนตรี)
 นายอุทธรณ์ พลกุล (นักหนังสือพิมพ์) นายสุวัฒน์ วรดิลก (นักเขียน) นายสุรีย์ ทอง-
 วาณิช (นักหนังสือพิมพ์) นายฉัตร บุญยะศิริชัย (นักหนังสือพิมพ์) นายถวัลย์ วรดิลก
 (นักเขียน) นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุราษฎร์ธานี)
 นายเพทาย โชตินุชิต (บรรณาธิการ การเมือง รายสัปดาห์) นายแคล้ว นรปติ (สมาชิก
 สภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น) นายทองย้อย ปาลกะวงศ์ (ผู้แทนกรรมกร) นายสุน
 กิจจำนง (ผู้แทนสหอาชีพกรรมกร) นายประคอง มินประพาร (ผู้แทนกรรมกรบอมเบย์)
 นายชันยา อนันพิตร และ นายอาทร พุทธิสมบุญ¹

ในการประชุมสภาคณะผู้สนับสนุนสันติภาพในย่านเอเชียและย่านแปซิฟิกที่กรุง
 ปักกิ่ง ระหว่างวันที่ 2 - 12 ตุลาคม 2495 คณะกรรมการสันติภาพสากล ก็ได้ส่งผู้แทน
 ไทยรวม 9 คนไปร่วมประชุมด้วย ได้แก่ นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร (หัวหน้าคณะ)
 นางสาวจรรยา กัลยาณมิตร, นายสงวน ตุลารักษ์ (รองหัวหน้าคณะ) นายสุรีย์ ทอง-
 วาณิช, นางสาวนุช พวงเพชร, นางสาวลำเจียก ทรัพย์สุนทร, นางสาววริน ชาญชัย,
 นายอาทร พุทธิสมบุญ และนายบัน แก้วมาตย์ ประเด็นสำคัญในการประชุมครั้งนี้คือ
 การโจมตีนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในทวีปเอเชียทั้งสิ้น²

จากรายชื่อของคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย จะเห็นได้ว่ามีนัก
 หนังสือพิมพ์ นักเขียนหลายคนได้เข้าไปมีส่วนร่วมงานด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กุหลาบ
 สายประคินธุ์, อุทธรณ์ พลกุล และ ฉัตร บุญยะศิริชัย

กุหลาบ สายประคินธุ์ รองประธานคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย
 และรองประธานคณะกรรมการเตรียมงานเพื่อสมัชชาสันติภาพสากลย่านเอเชียและแปซิฟิก
 เป็นผู้ที่มีบทบาทในการดำเนินงานของคณะกรรมการสันติภาพสากลอย่างมาก ดังจะเห็นได้
 ว่านับตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2495 เป็นต้นมา ได้เริ่มเกิดภาวะแห่งแล้งอย่างรุนแรงในภาค

¹หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 28 สิงหาคม 2495.

²ชงชัย ฟิ่งกันไทย, "ลัทธิคอมมิวนิสต์...", หน้า 312-314.

อีสาน เนื่องจากดินแดนเหล่านั้นขาดการชลประทานที่ดี ประชาชนไม่สามารถทำนาได้
ต้องละทิ้งภูมิลำเนาเข้ามาหางานทำในเมือง¹ โดยเฉพาะระหว่างเดือนกันยายนถึงตุลา-
คม 2495 ความแห้งแล้งได้ทวีขึ้น² คณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทยได้ตั้ง
คณะกรรมการแผนกสงเคราะห์มี กุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นประธาน ดำเนินการเผยแพร่
ข่าวสารเรียกร้องให้ประชาชนร่วมกันช่วยบริจาคสิ่งของต่าง ๆ ทางหนังสือพิมพ์ เช่น
เครื่องอุปโภคบริโภค ยารักษาโรค ผ้าห่ม แล้วรวบรวมเงินทางไปแจกจ่ายแก่ชาวอีสาน
ในจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ และขอนแก่น โดยมีกรรมการคณะกรรมการสันติภาพสากลฯ
นักหนังสือพิมพ์ นักเขียน นักศึกษา หลายคนร่วมเดินทางไปด้วย เช่น ฉัตร บุณยะศิริชัย
อุทธรณ์ พลกุล ระหว่างปลายเดือนตุลาคมถึงต้นเดือนพฤศจิกายน³ และหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ
ก็รายงานข่าวเกี่ยวกับภาวะแห้งแล้งครั้งนี้ รวมทั้งการดำเนินการให้ความช่วยเหลือชาว
อีสานของกลุ่มนักเขียน นักหนังสือพิมพ์กันอย่างกว้างขวาง พร้อม ๆ กับข่าวการเคลื่อน
ไหวของนักหนังสือพิมพ์ในสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยที่กำลังเรียกร้องให้รัฐบาลยก
เลิกกฎหมายการพิมพ์ พ.ศ. 2484

อุทธรณ์ พลกุล บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ข่าวภาพ และเป็นกรรมการในคณะ
กรรมการเตรียมงานเพื่อสมัชชาสันติภาพแห่งเอเชียและยานแปซิฟิก เขามีบทบาทสูงใน
คณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย นับตั้งแต่การปราศรัยในการประชุมใหญ่ของ
คณะกรรมการชุดนี้ที่โรงแรมสุริยานนท์ คำปราศรัยของเขาแสดงถึงการต่อต้านนโยบาย
ต่างประเทศของรัฐบาลในการร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในสงครามเกาหลีและกรณีอื่น ๆ

¹หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 7 กรกฎาคม 2495 ลงข่าวเกี่ยวกับเรื่อง
นี้ว่า อีสานเกิดข้าวยากหมากแพง ชาวเมืองละทิ้งภูมิลำเนา สว ๆ ต้องรับจ้างร่ำวง
หากิน เพราะทำนาไม่ได้.

²หนังสือพิมพ์ สยามนิกร ระหว่างเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2495.

³"คำพิพากษาคดี..., ใน พล.ต.ค.บรรลือ เรื่องตระกูล, คู่มือการสอบสวน
คดีอาญา..., หน้า 102 และ 193-194.

เช่น ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศไทยซึ่งเขาเห็นว่ามิทั้งผลดีและผลเสีย ต่อสังคมไทย รัฐบาลควรร่วมกระวังการแสวงหาผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ เพราะความช่วยเหลือเหล่านี้ในทางหนึ่งมันเป็นเสมือน "แพชชั่นนิยมนิยมแบบกิ้นกินอชิป" โดย ของประเทศเล็ก ๆ โดยการบังคับให้หายใจโดยจมูกของคนอื่น"¹ ดังนั้นในความสัมพันธ์ ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกานี้ รัฐบาลควรคำนึงถึงความเป็นเอกราชของชาติ และ ความเท่าเทียมกันของบุคคลชาวไทยและชาวอเมริกัน²

ส่วนการเขียนบทความเผยแพร่งานของคณะกรรมการสันติภาพสากลฯ ในด้าน อื่น ๆ บทความของเขาแสดงถึงการต่อต้านระบบสังคมในขณะนั้นด้วย เช่น การโจมตี ความเหลื่อมล้ำค่าสูงของบุคคลในสังคม และต้องการให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่มี ความเสมอภาคเกิดขึ้น ดังปรากฏในบทความเรื่อง "จดหมายถึงนักศึกษา" ใน นิตินาสตร 11 ตุลาคม ที่กล่าวเปรียบเทียบกับสถาบันกษัตริย์กับคนสามัญที่มีฐานะความเป็นอยู่แตกต่างกัน ว่าในขณะที่โอรสของกษัตริย์นั้น "โทรทัศน์ทำนายทายทักว่าจะรุ่งโรจน์ จะเดินทางไปต่าง ประเทศ" แต่ "ลูกของผมหรือลูกของตาคนหาบน้ำรายนี้แหละ อย่าว่່าไปเรียนเมืองนอก เมืองนา มหาวิทยาลัยค่าเล่าเรียนถูกอย่างมหาวิทยาลัยของคุณก็ให้มีเงินเข้าไปเรียนเสีย ก่อนเถอะ"³

ฉัตร บุญยศิริชัย เจ้าของและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ปวงชน รายสัปดาห์ เป็นคนหนึ่งที่ได้รับเลือกเป็นกรรมการในคณะกรรมการเตรียมงานเพื่อสมัชชาสันติภาพแห่ง เอเชียและย่านแปซิฟิก หนังสือพิมพ์ ปวงชน นี้มีบทบาทอย่างมากในการเผยแพร่ข่าวสาร เกี่ยวกับคณะกรรมการสันติภาพสากลฯ โดยเฉพาะการดำเนินการรับบริจาคเพื่อการสงเคราะห์ชาวอีสาน ซึ่งสามารถรวบรวมเงินบริจาคได้จำนวนมากถึง 30,000 บาท และ

¹ หนังสือพิมพ์ เสรีภาพวันจันทร์ (ฉบับที่ 5, 12 มีนาคม 2494) บทความ พิเศษเรื่อง "โดยจมูกของคนอื่น" โดยอุทธรณ์ พลกุล.

² เรื่องเดียวกัน.

³ "คำพิพากษาคดี...", หน้า 51 และ หน้า 175-176.

ฉัตร เองยังเป็นนักหนังสือพิมพ์คนหนึ่ง ที่ร่วมเดินทางไปแจกจ่ายสิ่งของแก่ชาวอีสานกับคณะกรรมการสันติภาพสากลฯ ด้วย¹

นอกจากนี้ผลงานเขียนของนักหนังสือพิมพ์บางคนก็ได้ถูกนำไปแปลเผยแพร่ในนามของคณะกรรมการสันติภาพสากลอีกด้วย ได้แก่บทความของ อิศรา อมันตกุล เรื่อง "แม่จ๋า หนูกลัว" ซึ่งเคยตีพิมพ์ในนิตยสาร ทางใหม่ บทความชิ้นนี้กล่าวถึงความหวาดกลัวสงครามของเด็กนักเรียน อันแสดงถึงแนวความคิดต่อต้านการเข้าสู่สงครามเกาหลีของรัฐบาลไทยในปี พ.ศ. 2493 หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ของรัฐบาลสหภาพโซเวียตได้นำบทความนี้ไปแปลและตีพิมพ์ในหัวข้อเรื่อง "การเอาตัวเธอเปรียบเด็ก" (stolen childhood)² ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลไทยเพ่งเล็งการดำเนินงานของคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย และสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ทั้งนี้ เพราะมีนักหนังสือพิมพ์กลุ่มหนึ่งมีกิจกรรมเคลื่อนไหวกันทั้งสองสมาคม

ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ ก็ไ้มีนักหนังสือพิมพ์อีกกลุ่มหนึ่งรวมตัวกันเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านนโยบายของรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายเผด็จการและนโยบายต่างประเทศที่ผูกพันกับสหรัฐอเมริกาของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยใช้ชื่อกลุ่มว่า "ขบวนการกู้ชาติ"³ ประกอบด้วยนักหนังสือพิมพ์และนักการเมืองหลายคน เช่น สุพจน์ คานตระกุล, สุภัทร สุคนธาภิรมย์ และสมุท สุรักษะ (นักหนังสือพิมพ์) นาวาอากาศตรี พรางเพชร บุญยรัตนพันธุ์ (เคยเข้าร่วมกบการในกบฏแมนฮัตตัน, 29 มิถุนายน 2494) เป็นต้น⁴

¹ "คำพิพากษาคดี...", หน้า 196-197.

² ชงชัย ฟิ่งกันไทย, "ลัทธิคอมมิวนิสต์...", หน้า 307-308.

³ สุพจน์ คานตระกุล, เล่าเรื่องขบวนการกู้ชาติ (กรุงเทพฯ : ศิริพรการพิมพ์, 2522) คำขึ้นต้น, หน้า (ก.).

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1-3.

ขบวนการกู้ชาตินี้ได้เริ่มรวมตัวกันตั้งแต่ประมาณปลายปี พ.ศ. 2494 ถึงต้นปี พ.ศ. 2495¹ และได้เริ่มออกใบปลิวโจมตีรัฐบาลเป็นระยะ ๆ ในวันที่สำคัญต่าง ๆ เช่น ในวันที่ 1 พฤษภาคม 2495 อันเป็นวันกรรมกร ได้ออกใบปลิวมีข้อความโจมตีนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลอย่างรุนแรง และเรียกร้องให้กรรมกรต่อสู้กับการกดขี่จากค่านต่าง ๆ ทั้งจากนายทุน รัฐบาล และจักรวรรดินิยม² รัฐบาลได้พยายามสืบหาต้นตอที่มาของการออกใบปลิวนี้ และคงสงสัยว่าจะเป็นกลุ่มนักหนังสือพิมพ์ จึงได้เข้าค้นบ้านของนายประสิทธิ์ สมิตศิริ นักหนังสือพิมพ์อดีตนายกสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย แต่ก็ไม่ปรากฏพบหลักฐานใด ๆ³ ต่อมาขบวนการกู้ชาติก็ได้แจกจ่ายใบปลิวเข้าไปในกองทัพต่าง ๆ ซึ่งรัฐบาลเห็นว่า มีข้อความยุยงให้ทหารบกและทหารเรือแตกแยกกัน⁴

ดังนั้นในปี พ.ศ. 2495 จะเห็นได้ว่านักหนังสือพิมพ์ได้เข้าร่วมกิจกรรมเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐบาลในประเด็นต่าง ๆ กัน รวม 3 ขบวนการด้วยกัน ได้แก่

1. การร่วมมือกับสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย มีเป้าหมายคัดค้านการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์และกฎหมายการพิมพ์ พ.ศ. 2484
2. การร่วมมือกับคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย มีเป้าหมายสนับสนุนสันติภาพต่อต้านสงคราม คัดค้านนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลไทย รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือชาวอิสานที่ประสบภาวะอดอยาก
3. การร่วมมือกับขบวนการกู้ชาติ มีเป้าหมายต่อต้านนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลไทย และนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา

¹ สุพจน์ ค้านตระกูล, เล่าเรื่องขบวนการกู้ชาติ..., หน้า 14.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 32-33. และ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ ฉบับวันที่ 3 พฤษภาคม 2495.

³ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 26 พฤษภาคม 2495.

⁴ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 11 มิถุนายน 2495.

ระหว่างปี พ.ศ. 2494 - 2495 นี้เอง การดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ก็ได้ขยายตัวออกไปอย่างมากนับตั้งแต่ได้ก่อตั้งพรรคมาในปี พ.ศ. 2485¹ การขยายตัวนี้ได้เริ่มขึ้นเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนสามารถตั้งรัฐบาลปกครองประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ได้ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2492 และให้ความสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยโดยตั้งหน่วยงานต่าง ๆ ขึ้น เช่น

1. แผนกโฆษณาและเผยแพร่ มีบริษัทต่างจังหวัด เป็นตัวแทนจำหน่ายเอกสารสิ่งตีพิมพ์ของพรรคคอมมิวนิสต์ มีหนังสือพิมพ์ เงินหมื่นเป่า ในการเผยแพร่ข่าวสารของพรรคและสาธารณรัฐประชาชนจีน²

2. แผนกการศึกษาและสังคม สนับสนุนการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์ไปในโรงเรียนที่สอนภาษาจีน และการรวมกลุ่มของบุคคลต่าง ๆ เช่น นักศึกษาเยาวชน กลุ่มตามวิชาชีพ เช่น กลุ่มครู กลุ่มสตรี กลุ่มกรรมกร หรือชื่อ สหอาชีพกรรมกร เพื่อการมีกิจกรรมส่งเสริมลัทธิคอมมิวนิสต์ร่วมกัน รวมทั้งยังมีการคัดเลือกบุคคลส่งไปอบรมยังประเทศจีนอีกด้วย³ เป็นต้น

นอกจากนี้พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยยังได้พยายามดำเนินการติดต่อกับกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ ในประเทศที่มีนโยบายต่อต้านรัฐบาลอีกด้วย⁴

ในทัศนะของรัฐบาล รัฐบาลไทยเข้าใจว่าการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักหนังสือพิมพ์มีลักษณะเด่น 2 ประการ คือ

1. การเคลื่อนไหวของคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย เป็นการเคลื่อนไหวที่ได้รับการสนับสนุนจากประเทศที่นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์เพื่อการโค่นล้มรัฐบาลไทย

¹ ชงชัย ฟิงกันไทย, "ลัทธิคอมมิวนิสต์...", หน้า 224-225.

² "คำพิพากษาคดี...", ใน พล.ต.ต.บรรลือ เรื่องตระกูล, คู่มือการสอบสวนคดีอาญา..., หน้า 67-68.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 69-70.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 52 และ 153-154.

คงจะเห็นได้ว่าขบวนการสนับสนุนสันติภาพเริ่มขึ้นจากกลุ่มประเทศที่นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ การดำเนินงานของคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทยก็มีความเกี่ยวข้องกับประเทศสหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างมาก เช่นการส่งตัวแทนไปร่วมการประชุมครั้งต่าง ๆ ที่มักมีการอภิปรายโจมตีรัฐบาลไทยในการประชุมเหล่านั้นเสมอ ๆ คงได้กล่าวมาแล้ว

นอกจากนี้ สถาบันวิทยุภักดีของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ยังได้ออกข่าวสนับสนุนงานของกลุ่มผู้เรียกร้องสันติภาพทั้งหลายตลอดมา นับตั้งแต่มีการริเริ่มขึ้นในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2493 ทั้งยังได้ออกข่าวให้เข้าใจว่าพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมีส่วนร่วมกับขบวนการสันติภาพในประเทศไทยด้วย¹

การที่รัฐบาลไทยรับทราบข่าวการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของคณะกรรมการสันติภาพสากลฯ โดยผ่านทางกาโรโมนาของสถาบันวิทยุภักดี และมอสโคว์เป็นส่วนใหญ่² ซึ่งมักเป็นการโฆษณาถึงกิจกรรมของคณะกรรมการสันติภาพสากลฯ ในฐานะที่มีความสัมพันธ์กับขบวนการสันติภาพในประเทศของตนและพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย โดยที่ไม่มีการตรวจสอบว่าเป็นข้อเท็จจริงหรือเป็นเพียงการโฆษณาชวนเชื่อให้เห็นภาพของขบวนการสันติภาพสากลในคำนี้ ได้รับความร่วมมือจากประชาชนทั่วโลก จึงน่าจะเป็นปัจจัยที่ทำให้รัฐบาลเพิ่มความหวาดระแวงในคณะกรรมการสันติภาพสากลฯ มากขึ้น ว่าอาจมีเป้าหมายโค่นล้มรัฐบาลและสนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์ นอกเหนือไปจากการดำเนินงานเพื่อสันติภาพแต่เพียงอย่างเดียว และโดยทั่วไปคณะกรรมการสันติภาพสากลฯ ก็ต่อต้านการ

¹ ชงชัย ฟิ่งกันไทย, "ลัทธิคอมมิวนิสต์...", หน้า 301.

² แหล่งข้อมูลส่วนใหญ่ของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย จากแฟ้มเอกสารของรัฐบาลในแผนกเก็บ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ซึ่งถูกนำมาใช้อ้างอิงในวิทยานิพนธ์ของชงชัย ฟิ่งกันไทย เรื่อง "ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2469 - 2501" มักเป็นข้อมูลจากคำโฆษณาของสถาบันวิทยุของรัฐบาลสหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีน.

ร่วมในสงครามเกาหลีของรัฐบาลไทยเหมือนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยอยู่แล้ว¹

2. รัฐบาลเข้าใจว่าการเคลื่อนไหวของนักหนังสือพิมพ์ใน 3 ขบวนการนี้มีความเกี่ยวข้องร่วมมือกัน แม้ในความเป็นจริงนักหนังสือพิมพ์ส่วนหนึ่งที่มีบทบาทในสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย จะเป็นบุคคลกลุ่มเดียวกับผู้ที่เคลื่อนไหวในคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย และนักหนังสือพิมพ์กลุ่มที่เคลื่อนไหวในคณะกรรมการสันติภาพสากลฯ นี้เองที่มีบทบาทอย่างสูงในการผลักดันให้สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยเคลื่อนไหวเพื่อการเรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกกฎหมายการพิมพ์ พ.ศ. 2484 แต่นักหนังสือพิมพ์เหล่านี้ไม่ยอมรับความสัมพันธ์ของกลุ่มตนกับอีก 2 ขบวนการ² นายแพทย์เจริญ สืบแสง ประธานคณะกรรมการสันติภาพสากลฯ ยังได้ปฏิเสธความสัมพันธ์กับขบวนการกู้ชาติว่า เป็นขบวนการที่มีความแตกต่างกันอย่างมาก กล่าวคือ ขบวนการกู้ชาติต้องการสันติภาพด้วยวิธีการรัฐประหาร ในขณะที่คณะกรรมการสันติภาพสากลฯ ต้องการกระทำอย่างสันติวิธี³ นอกเหนือจากการปฏิเสธว่าขบวนการสันติภาพได้รับความช่วยเหลือจากผู้มีอิทธิพลทางการเมืองจากต่างประเทศ⁴

ดังนั้น เมื่อรัฐบาลเข้าใจว่าการดำเนินการของ 3 ขบวนการนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน โดยมีพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและประเทศที่นิยมคอมมิวนิสต์ให้การสนับสนุน⁵ รัฐบาลจึงยอมเห็นว่านักหนังสือพิมพ์เหล่านี้มีกิจกรรมทางการเมืองที่มุ่งร้ายต่อรัฐบาลไทยอย่างเป็นทางการ และเป็นปึกแผ่น และมีความจำเป็นที่จะต้องปราบปรามบุคคลกลุ่มนี้เสีย

¹ ชงชัย ฟิ่งกันไทย, "ลัทธิคอมมิวนิสต์...", หน้า 301-304.

² สัมภาษณ์ คุณสุภา ศิริमानนท์, วันที่ 24 พฤศจิกายน 2525.

³ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 27 มิถุนายน 2495.

⁴ เรื่องเดียวกัน, และดู สุพจน์ คำนะตระกูล, เล่าเรื่องขบวนการกู้ชาติ, หน้า 118.

⁵ "คำพิพากษาคดี...", ใน พล.ต.ท.บรรลือ เรื่องตระกูล, คู่มือการสอบสวนคดีอาญา ตอนที่ 1, หน้า 157-158.

การจับกุมนักหนังสือพิมพ์ในกบฏสันติภาพ ซึ่งจะไต่ถ้อยคำรายละเอียดต่อไป แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลมุ่งจะปราบปรามนักหนังสือพิมพ์เฉพาะกลุ่มที่มีกิจกรรมเคลื่อนไหวทางการเมือง และมีแนวความคิดสนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างเปิดเผย รวมทั้งต่อต้านนโยบายของสหรัฐอเมริกาและความช่วยเหลือที่สหรัฐอเมริกาทำต่อรัฐบาลไทย รัฐบาลไทยจะไม่จับกุมนักหนังสือพิมพ์ที่ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือวางเฉยเกี่ยวกับบทบาทของสหรัฐอเมริกาในกิจการต่าง ๆ ของโลก แม้นักหนังสือพิมพ์เหล่านั้นจะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลในประเด็นเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนหรือหนังสือพิมพ์ตามระบอบประชาธิปไตย และการบริหารราชการต่าง ๆ ของรัฐบาลอย่างสม่ำเสมอก็ตาม ดังเช่น มาลัย ชูพินิจ และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งเป็นนักหนังสือพิมพ์ผู้มียุทธศาสตร์มากเช่นกัน ในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล แต่ไม่ถูกจับกุมในการปราบปรามกวาดล้างนักหนังสือพิมพ์ในปลายปี พ.ศ. 2495

ปัญหาที่น่าสนใจที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับบทบาทของนักหนังสือพิมพ์ในช่วงนี้ก็คือ นักหนังสือพิมพ์เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยหรือไม่ และถ้ามีความสัมพันธ์กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจริงจะมีในระบอบไหนและอย่างไร ในทัศนะของรัฐบาล รัฐบาลได้เตรียมบูรณาการว่าคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของแผนการกบฏเพื่อล้มล้างระบอบการปกครองประเทศไทยในขณะนั้นของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย¹ ดังจะเห็นได้จากกรรณิการริเริ่มก่อตั้งคณะกรรมการสันติภาพสากลมาจากสหภาพโซเวียต และรัฐบาลเข้าใจว่ามีวัตถุประสงค์ร่วมกันกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองประเทศ² แต่ทั้งนี้รัฐบาลก็ไม่ได้ระบุลงไปอย่างชัดเจนว่ามีนักหนังสือพิมพ์คนใดหรือไม่ที่มีความสัมพันธ์ถึงขั้นเป็นสมาชิก

¹ ใจหมายของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องการจับกุมผู้ก่อการร้าย ที่ ต. 19608/2495 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2495 ใน พ.ล.ต.บวรลือ เรื่องตระกูล, คู่มือการสอบสวนคดีอาญา ตอนที่ 1 หน้า 31-33.

² "คำพิพากษา...", หน้า 157-158.

พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย คั้งที่ได้ระบุถึงบุคคลบางคนว่าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ เช่น นายซ่ง หรือ คุณเกียง แซ่คู ผู้จัดการหนังสือพิมพ์ เงินเหินเป่า และนายฮะ หรือฮัก แซ่ลิ้ม บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ฉบับเดียวกัน¹ เป็นต้น

แต่ในขณะที่เดียวกันมีนักหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นระบุว่า ทางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้พยายามเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วยการหาความร่วมมือจากกลุ่มนักหนังสือพิมพ์บางส่วน ซึ่งเป็นช่วงเวลาตรงกันกับที่มีนักหนังสือพิมพ์บางกลุ่มมีความสนใจในลัทธิมาร์กซิสม์และก็ได้้นำความรู้เกี่ยวกับลัทธินี้มาเสนอแก่ประชาชนอยู่² ในระดับนี้จึงอาจพอจะสรุปได้เพียงว่าในขณะที่นั้นพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้เข้ามาหาความสัมพันธ์จากกลุ่มนักหนังสือพิมพ์ และมีนักหนังสือพิมพ์บางส่วนให้ความสนับสนุนหลักการของลัทธิมาร์กซิสม์ แต่ก็ยังไม่สามารถระบุได้ว่ามีนักหนังสือพิมพ์คนใดที่ยอมรับลัทธิมาร์กซิสม์ถึงขั้นเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยโดยตรง

การจับกุมกฤษฎีสันติภาพ 10 พฤศจิกายน 2495

ช่วงปลายปี พ.ศ. 2495 ระหว่างเดือนกันยายน - ตุลาคม เป็นต้นมา นักหนังสือพิมพ์มีกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่สำคัญคือ

1. การเคลื่อนไหวของคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ที่มี กุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นผู้นำในการชักชวนให้ประชาชนทั่วไปต่อต้านรัฐบาลเกี่ยวกับกฎหมายการพิมพ์ร่วมกับสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
2. การเดินทางไปแจกเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ชาวอีสานของคณะกรรมการสันติภาพลาวแห่งประเทศไทย ที่มีกุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นผู้นำกลุ่มนักเขียน นักหนังสือพิมพ์ นักศึกษา รวมทั้งการสำรวจดินแดน ความแห้งแล้งของภาคอีสานด้วย

¹"คำพิพากษา...", หน้า 204-206.

²สัมภาษณ์คุณสุภา ศิริमानนท์, วันที่ 1 พฤษภาคม 2523 เวลา 15.00-

ทางค่านรัฐบาลก็ได้พยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้นักหนังสือพิมพ์เลิกกิจกรรมเหล่านี้ และหันมาสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล ในขณะที่เกี่ยวกับรัฐบาลก็หาทางออกกฎหมายใหม่ขึ้นมาควบคุมและปราบปรามการเคลื่อนไหวของนักหนังสือพิมพ์ และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ต่อต้านนโยบายของรัฐบาลด้วย¹ แต่ยังไม่ทันที่รัฐบาลจะออกกฎหมายใหม่ รัฐบาลก็ได้ประกาศจับกุมกลุ่มนักหนังสือพิมพ์และบุคคลที่มีกิจกรรมทางการเมืองเหล่านี้เสียก่อน ซึ่งเรียกการจับกุมครั้งนี้กันทั่วไปว่า "กบฏสันติภาพ"

การจับกุมใหญ่เกิดขึ้นตอนเช้าตรู่วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 เจ้าหน้าที่ตำรวจสันติบาลได้รับคำสั่งจากอธิบดีกรมตำรวจ อาศัยอำนาจตามมาตรา 104 ของกฎหมายลักษณะอาญา ไปเชิญตัวผู้อำนวยการและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์หลายฉบับ นักหนังสือพิมพ์ ทนายความ อธิบดีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ภรรยาอดีตรัฐมนตรี และนักศึกษามหาวิทยาลัย เป็นต้น ประมาณ 100 คน² รัฐบาลได้แจ้งข้อหาในการจับกุมว่า

เนื่องจากปรากฏว่าบุคคลดังกล่าวได้รวมกันยุยงก่อให้เกิดความแตกแยกไม่สงบขึ้นในบ้านเมือง เพื่อนำเอาลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาดำเนินการปกครองประเทศโดยลบล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย พระมหากษัตริย์ และรัฐบาลปัจจุบันเสีย อันเป็นความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญาฐานกบฏภายในราชอาณาจักร³

ผู้ถูกจับกุมชุดแรกส่วนใหญ่เป็นนักหนังสือพิมพ์ได้แก่ นายอารีย์ ลีวีระ ผู้อำนวยการบริษัทไทยพาณิชย์การ เจ้าของหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย, สยามนิกร, สยามสมัย เป็นต้น นายแสวง ตุงคะบรรหาร บรรณาธิการ สยามนิกร, นายบุญย์ สิมะเสถียร บรรณาธิการพิมพ์ไทย, นายน้อย รัชเวทย์ บรรณาธิการ ขาวรายวัน, นายอุทธรณ์ พลกุล บรรณาธิการ ขาวภาพ, นายแพทย์เจริญ สืบแสง ประธานคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย, นายกุหลาบ สายประดิษฐ์ นักหนังสือพิมพ์ และรองประธานคณะกรรมการสันติภาพสากล, นายสุภา ศิริमानนท์ บรรณาธิการนิตยสารอักษรศาสตร์, นายเช่า

¹หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 16 ธันวาคม 2494.

²หนังสือพิมพ์ สยามนิกร และ สยามรัฐ ฉบับวันที่ 11 พฤศจิกายน 2495.

³"คำแถลงการณ์กรมตำรวจ 10 พฤศจิกายน 2495" ใน สยามรัฐ ฉบับเดิม.

ชาญรตไพ บรรณาธิการ สัจจา, นายสมุทร สุรักชกะ บรรณาธิการ เกียรติศักดิ์, นาย พัก ณ สงขลา ทนายความ, นางนันทวล ชลภูมิ ภรรยา นายทองเปลว ชลภูมิ สมาชิก สภาผู้แทนราษฎร, นายมารุต บุณนาค ประธานนักศึกษาชายมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, นางสาวสมบัติ สุวรรณชีพ ประธานนักศึกษาหญิงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, นายอารีย์ อิมสมบัติ บรรณาธิการ ธรรมจักร หนังสือของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, นาย ลีวละลอง บุณนาค ทนายความ และเจ้าหน้าที่หนังสือพิมพ์ เงินหมื่นเป่า ทั้งกองบรรณา- ธิการ ช่างเรียง ช่างแทน รวม 40 คนเศษ พร้อมกับบุคคลอื่น ๆ อีกที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ยังไม่ยอมเปิดเผย บุคคลทั้งหมดที่ถูกจับกุมได้นำไปคนหลักฐานที่บ้านและโรงพิมพ์ด้วย¹

ในระยะแรก กรมตำรวจได้แถลงว่ามีบุคคลที่ถูกจับกุมครั้งนี้รวมทั้งสิ้น 104 คน² แต่ต่อมาในวันที่ 13 พฤศจิกายน 2495 ก็ได้มีการจับกุมบุคคลเพิ่มอีก 5 คน คือ นายปาล พนมยงค์ บุตรชายของนายปรีดี พนมยงค์, นายพินิจ ปทุมรส, พันโทปรุง บุญทวี, ร้อยโท ชากร ทัดตานนท์ และนาวาอากาศตรีตำรวจ กัญจนสิทธิ์³ และหลังจากนั้นยังได้จับกุม นางพูนสุข พนมยงค์ ภรรยาของนายปรีดี พนมยงค์, นายสุภัทร สุคนธาภิรมย์ นักหนังสือพิมพ์ ผู้นำคนหนึ่งในขบวนการกู้ชาติ และพลตรีเนตร เขมะโยธิน⁴ นอกจากนี้กรมตำรวจยัง ได้จับกุมชาวจีนจำนวนหนึ่ง มีการตรวจค้นโรงพิมพ์ ร้านหนังสือของชาวจีน จับกุมเจ้าของ ร้านและโรงพิมพ์เหล่านี้ คือนายอึ้ง มั่งแช่ หรือ อึ้ง มุยเซง ประธานกรรมการร้านหนังสือ "ตางจหวุ่นฟ้า"⁵ อันเป็นร้านที่ขายหนังสือที่สั่งหนังสือจากต่างประเทศเข้ามาขายจำนวน

¹ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร และ สยามรัฐ, ฉบับเดิม.

² หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 13 พฤศจิกายน 2495.

³ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 15 พฤศจิกายน 2495.

⁴ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 18 พฤศจิกายน 2495.

⁵ รัฐบาลไทยเข้าใจว่า ร้านหนังสือนี้ดำเนินงานในฐานะแผนกโฆษณาและเผยแพร่ ของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ดู "คำพิพากษา..." ใน พล.ต.ต.บรรลือ เรื่องตระกูล, คู่มือการสอบสวนคดีอาญา..., หน้า 67-68.

มาก ทั้งหนังสือวรรณกรรมตะวันตก สหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีน หนังสือเกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์ที่เขียนโดย คาร์ล มาร์กซ เป็นต้น เจ้าหน้าที่ได้ยืมหนังสือและเอกสารต่าง ๆ จากร้านนี้ไปจำนวนมาก เช่นหนังสือเรื่อง "ยอดปรารถนาสูงสุดของพวกเราคือคอมมิวนิสต์" "แนวความคิดสังคมนิยม" "จะสถาปนาลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างไร" และ "เกี่ยวกับฝึกฝนคนเป็นสมาชิกคอมมิวนิสต์"¹

ภายหลังการจับกุม พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนคดีดังกล่าว โดยมี พลตำรวจโท พระพิริยชนกดี รองอธิบดีกรมตำรวจเป็นประธานกรรมการอำนวยการสอบสวน พลตำรวจตรี หลวงสัมฤทธิ์สุขุมวาท เป็นรองประธาน พลตำรวจจัตวา ชุนพิชัยมนตรี เป็นผู้ช่วยประธานกรรมการไต่ตั้งกรรมการสอบสวนขึ้นรวม 12 คน ประกอบด้วย พันตำรวจเอกจำรัส มังขุกานนท์, พันตำรวจเอกเปื้อน ประภาวัตร, พันตำรวจเอกบรรลือ เรืองตระกูล, พันตำรวจเอกประจวบ กิริยบุตร, พันตำรวจเอกอัสนีย์ ยิงกมล, พันตำรวจโทรัตน์ วัฒนะมหาत्म, พันตำรวจตรีเชื้อ เอ็มปาน, พันตำรวจตรีสิริ ภาสพันธ์, พันตำรวจตรีนิเนนาท วิสุทติกุล, พันตำรวจโทธานี สาครกิจ, พันตำรวจตรีเสริม พัฒนกำจร และพันตำรวจตรีศรีศักดิ์ ธรรมรักษ์²

หลังจากนั้น กระทรวงมหาดไทยก็ได้รับแจ้งในการเสนอร่างพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ หรือพระราชบัญญัติผู้เป็นภัยต่อประเทศชาติ โดยได้เสนอต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 10 พฤศจิกายน 2495 นั้นเอง กฎหมายฉบับนี้ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า Non-Thai Activity Act ซึ่งคล้ายคลึงกับกฎหมายว่าด้วยผู้เป็นปฏิปักษ์ต่อสหรัฐอเมริกา ชื่อ Un American Act อย่างมาก³ ทั้งนี้รัฐบาลได้ชี้แจงว่าได้ให้คณะกรรมการกฤษฎีกาเป็นผู้ร่างพิจารณาตามหลักกฎหมายของสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น

¹หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 25 ธันวาคม 2495.

²หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 12 พฤศจิกายน 2495.

³หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 11 พฤศจิกายน 2495.

ในขณะนั้น¹

ร่างพระราชบัญญัติป้องกันการค้าอันเป็นคอมมิวนิสต์ผ่านความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีในวันที่ 12 พฤศจิกายน 2495 และเสนอเข้าสู่ระเบียบวาระการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 13 พฤศจิกายน มีการพิจารณาทั้ง 3 วาระในวันเดียว แม้รัฐบาลจะถูกโจมตีอย่างมากที่ให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาร่างกฎหมายฉบับนี้อย่างรีบด่วน แต่ในที่สุดสภาฯก็รับหลักการร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ด้วยคะแนนเสียง 111 ต่อ 2 คะแนน ผู้ที่ออกเสียงคัดค้าน 2 คนคือ นายบุญเที่ยง ทองสวัสดิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลำปาง และนายแคล้ว นรปติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น²

ในทัศนะของรัฐบาล การจับกุมครั้งนี้เนื่องมาจากบุคคลกลุ่มดังกล่าวทำความผิดในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

1. ชักชวนให้เกลียดชังต่างประเทศที่เป็นมิตรของประเทศไทย อันเป็นการที่อาจทำให้เสื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ ยุยงให้ทหารที่รัฐบาลส่งออกไปทำการรบในเกาหลีตามพันธะที่รัฐบาลมีอยู่ต่อองค์การสหประชาชาติให้เสื่อมเสียวินัย³
2. จะใช้กำลังเข้าทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบอื่นด้วยการชักจูงต่างประเทศเข้าร่วมทำการยึดครองประเทศไทย⁴
3. องค์การสันติภาพที่ได้ไปแจกผ้าและสิ่งของแก่ประชาชนอีสานนั้นได้มีการปลุกปั่นประชาชนให้เกลียดชังรัฐบาล⁵

¹หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 13 พฤศจิกายน 2495.

²หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 14 พฤศจิกายน 2495.

³"แถลงการณ์ของกรมตำรวจ" ใน หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 12 พฤศจิกายน 2495.

⁴เรื่องเดียวกัน.

⁵หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 19 ธันวาคม 2495.

จากเหตุผลทั้งหลายนี้ อาจกล่าวได้ว่า รัฐบาลมุ่งปราบปรามกิจกรรมของคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย และขบวนการกษัตริย์มากกว่าจะมุ่งปราบปรามกิจกรรมของสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยโดยตรง แต่เนื่องจากนักหนังสือพิมพ์หลายคนมีกิจกรรมร่วมกับหลายสมาคมคงได้กล่าวแล้ว จึงทำให้มีนักหนังสือพิมพ์จำนวนมากถูกจับกุมในคดีนี้

การกระทำของรัฐบาลในครั้งนี้ได้ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันว่า รัฐบาลกระทำโดยได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เนื่องมาจาก

1. จากแถลงการณ์ของกรมตำรวจเองที่ระบุความผิดของผู้ที่ถูกจับกุมว่า "ทำให้เสื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ" และบุคคลที่ถูกจับส่วนหนึ่งก็ร่วมงานกับคณะกรรมการสันติภาพสากลฯ และขบวนการกษัตริย์ซึ่งมีนโยบายต่อต้านสงครามเกาหลี และนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา

2. รัฐบาลได้ออกกฎหมายใหม่ คือพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 ตามแบบของกฎหมายในสหรัฐอเมริกา¹ เพื่อใช้ปราบปรามมิให้เกิดการกระทำใด ๆ อันเป็นคอมมิวนิสต์ที่จะคุกคามความมั่นคงของชาติ

3. ท่าทีของบุคคลสำคัญของฝ่ายรัฐบาลไทยเอง คือ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ที่ได้ให้สัมภาษณ์ดังปรากฏในหนังสือพิมพ์ เช้า ฉบับวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 ในการแถลงข่าวการจับกุมผู้ก่อการคิดเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศซึ่งในตอนหนึ่ง พลตำรวจเอกเผ่า ได้กล่าวว่า กรมตำรวจได้ถูกรุกเร้าว่าทำไมยังเฉยเมยอยู่ "เฉพาะอย่างยิ่งอังกฤษและอเมริกาถึงกับกล่าวว่าข้าพเจ้ามีใจโลเล"² และต่อมาประธานคณะกรรมการโฆษณาแถลงข่าวของรัฐบาลได้ชี้แจงแก่ข่าวว่า ข้อความในหนังสือพิมพ์เช้า ที่กล่าวถึงอังกฤษและอเมริกายังคลาดเคลื่อนอยู่ ความจริงแล้ว พลตำรวจเอกเผ่า กล่าว

¹ คุรายละเสียดการออกกฎหมายฉบับนี้ได้ใน ชงชัย พึ่งกันไทย, "ลัทธิคอมมิวนิสต์..." หน้า 404-415.

² คำสัมภาษณ์ของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ในหนังสือพิมพ์เช้า อ่างในหนังสือพิมพ์สยามนิกร, ฉบับวันที่ 14 พฤศจิกายน 2495.

แต่เพียงว่า "เฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนอังกฤษ อเมริกาที่ร่วมงานด้วยกันเท่านั้น"¹ ทั้งนี้เพื่อ
ยืนยันว่าอหิขิตกรรมตำราวจมิได้หมายถึงรัฐบาลอังกฤษหรืออเมริกาแต่อย่างใด

จากคำแถลงของพลตำรวจเอกเผ่าศักดิ์ นรปติ สมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรจังหวัดขอนแก่น ได้ตั้งกระทู้ถามรัฐบาลว่าการจับกุมกวาดล้างที่เกิดขึ้นนั้น รัฐบาล
มิได้กระทำไปโดยเจตจำนงของรัฐบาลเองใช่หรือไม่²

อย่างไรก็ดี รัฐบาลจับกุมกบฏสันติภาพโดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะปราบปราม
บุคคลและกิจกรรมที่ต่อต้านนโยบายของรัฐบาล ซึ่งในทัศนะของรัฐบาลแล้วก็หมายถึงผู้ที่ต่อ
ต้านสหรัฐอเมริกา และสนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์นั่นเอง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้
แถลงเกี่ยวกับการจับกุมครั้งนี้ที่ทำเนียบรัฐบาลในวันที่ 18 พฤศจิกายน 2495 ว่า
"รัฐบาลจำเป็นต้องใช้วิธีปราบคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง และจะดำเนินการต่อไปจนกว่า
คอมมิวนิสต์จะสูญสิ้นไปจากแผ่นดินไทย เพราะตราบืดที่คอมมิวนิสต์มีอยู่ในแผ่นดินแล้ว
ชาติไทยจะต้องแตกแยกสลายไป"³

สืบเนื่องจากการจับกุมครั้งนี้ รัฐบาลได้กำหนดมาตรการใหม่ ๆ ขึ้นอีกมากเพื่อ
ควบคุมมิให้มีการเผยแพร่ของลัทธิคอมมิวนิสต์ นอกเหนือจากการออกกฎหมายป้องกันการ
กระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ได้แก่

1. กรมตำรวจได้ออกแถลงการณ์ลงวันที่ 14 พฤศจิกายน 2495 ชักชวนให้
บุคคลผู้ลงนามเรียกร้องสันติภาพไปรายงานตัวต่อสันติบาล เพื่อแสดงว่าตนเลิกล้มความคิด
และกิจการนั้นแล้ว และให้ผู้ฝ่าฝืนลัทธิคอมมิวนิสต์ เข้ามาขอตัวต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเสีย ถ้า
สงสัยว่าการกระทำของตนจะเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ ให้ติดต่อถามเจ้าหน้าที่ รัฐบาลอ้าง
ว่าทั้งนี้เพื่อป้องกันการกระทำที่จะเป็นภัยต่อประเทศชาติ⁴

¹ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 14 พฤศจิกายน 2495.

² เรื่องเดียวกัน.

³ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 19 พฤศจิกายน 2495.

⁴ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 16, 18 พฤศจิกายน 2495.

2. กรมตำรวจได้ส่งกักเอกสารจากฮ่องกงไปตรวจสอบที่สันติบาล และได้คอยสอดส่องดูแลความเคลื่อนไหวของบุคคลที่เดินทางเข้าออกประเทศในขณะนี้ ทั้งยังจะทำการตรวจตราสิ่งพิมพ์จากต่างประเทศอย่างเข้มงวดด้วย¹

3. กรมตำรวจได้ทำการสำรวจไปรษณีย์เกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ เช่น นิตยสารต่าง ๆ โดยให้กรมไปรษณีย์บอกตำบลที่อยู่ของผู้กรับเอกสารนั้น ๆ จากบางประเทศ เพื่อจะได้ทราบว่าผู้ใดได้ไปส่งหนังสือคอมมิวนิสต์บ้าง² และนับตั้งแต่วันที่ 26 พฤศจิกายน 2495 เป็นต้นไป กรมสันติบาลจะได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปประจำกรมไปรษณีย์เพื่อทำการเซ็นเซอร์จดหมายที่น่าสงสัยจากต่างประเทศ³

4. สั่งกวาดล้างข้าราชการฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างเคร่งครัด ถ้าพบหลักฐานจะถูกลงโทษสถานหนัก⁴ กรมสันติบาลได้เรียกปลัดกระทรวงต่าง ๆ ไปอบรมปราบคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้ฟังเสียงบุคคลและข้าราชการผู้นิยมลัทธินี้ทางภาคอีสาน เนื่องจากมีความเคลื่อนไหวของลัทธิคอมมิวนิสต์มากกว่าเขตอื่น ๆ และยังห้ามข้าราชการทั่ว ๆ ไปเขียนบทความลงหนังสือพิมพ์⁵

การพิพากษาคดีกบฏสันติภาพ

ผู้ต้องหาคดีกบฏสันติภาพที่ถูกจับกุมทั้งหมดประมาณ 100 คนเศษ ได้ถูกคุมขังไว้โดยไม่ได้รับอนุญาตให้ประกันตัว และถูกฝากขังต่อเป็นระยะ ๆ ครั้งละ 12 วัน⁶ แม้

¹หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 18 พฤศจิกายน 2495.

²หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 20 พฤศจิกายน 2495.

³หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 29 พฤศจิกายน 2495.

⁴หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 22 พฤศจิกายน 2495

⁵หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 26, 28 พฤศจิกายน 2495 และหนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 26 พฤศจิกายน 2495.

⁶หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 28 พฤศจิกายน, 10 และ 23 ธันวาคม

บุคคลเหล่านี้ โดยเฉพาะกลุ่มคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย เช่น นายแพทย์ เจริญ สืบแสง, กุหลาบ สายประดิษฐ์, อุทธรณ์ พลกุล, อารีย์ ลีวีระ และสุภา ศิริमानนท์ จะยื่นคำร้องต่อศาลคัดค้านการฝากขังต่อกันตาม กุหลาบ สายประดิษฐ์ ได้แสดงว่ากลุ่ม นักเขียนนักหนังสือพิมพ์เหล่านี้มิได้ทำความผิดตามที่รัฐบาลกล่าวหาแต่อย่างใด นอกจากได้ เคยแสดงความคิดเห็นในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตย และการให้ความช่วยเหลือประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่ยากแค้นขาดแคลนเท่านั้น¹ และเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจทำการสอบสวนเรียบร้อยแล้วก็ไม่พบหลักฐานหรือพฤติกรรมใดของผู้ต้องหาที่ แสดงว่าต้องการใช้กำลังล้มล้างรัฐบาล ดังที่กุหลาบ สายประดิษฐ์ ได้แถลงต่อศาลเมื่อมีการขอฝากขังครั้งต่อมาว่า

จากผลของการสอบสวนปรากฏว่าไม่มีพฤติการณ์ใด ๆ ของผู้ต้องหาเหล่านี้ที่เกี่ยวกับ แผนการรัฐประหาร และใช้กำลังบังคับเพื่อล้มล้างรัฐบาล ตามความจริงพวกเรารังเกียจการใช้กำลังก่อการรัฐประหารของคนก่อกวนอยู่แล้ว และได้เคยแสดงข้อวิพากษ์ไว้ว่า การรัฐประหารครั้งใด ๆ เป็นการสร้างตัวอย่างทีละว เป็นการทำลายล้าง รัฐบาลซึ่งไม่มีการสิ้นสุด...ข้าพเจ้าเขียนเชิดชูหลักประชาธิปไตยและเรียกร้อง ความเสมอภาคในสังคมควยอการอันสงบเปิดเผยมาเป็นเวลานาน²

บรรดาผู้ต้องหาที่มีอาชีพนักหนังสือพิมพ์ นักเขียนที่มีกิจกรรมเคลื่อนไหวในสมาคม หนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และคณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย เป็นกลุ่ม ผู้ต้องหาที่มีบทบาทมากที่สุดในบรรดาผู้ต้องหาทั้งหมดในการต่อสู้ขอความเห็นใจจากศาล ให้ปล่อยพวกตนจากการคุมขัง บุคคลเหล่านี้ยอมรับการมีกิจกรรมเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของ ตน แต่ในขณะที่เดียวกันก็ปฏิเสธความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของขบวนการกู้ชาติ และ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ดังในประเด็นเกี่ยวกับการเดินทางไปสงเคราะห์ประชาชนในภาคอีสาน³ กุหลาบ สายประดิษฐ์ ได้อธิบายถึงเรื่องนี้ว่า

¹หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 16 พฤศจิกายน 2495.

²หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 28 พฤศจิกายน 2495.

³ดูข่าวหนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 16, 28 พฤศจิกายน 10, 23 ธันวาคม 2495 เกี่ยวกับข่าวการฝากขังผู้ต้องหาคดีนี้.

การ เดินทางไปสงเคราะห์ประชาชนที่อาศัยอยู่ทางภาคอีสาน ซึ่งเป็นการกระทำต่อ
 หนุาพยานหลายคน เป็นที่เปิดเผยทั้งต่อหน้าพระสงฆ์ ต่อหน้าเจาหนุาที่บานในเมือง
 ที่ไปสังเกตการอยู่ตลอดเวลา ทั้งหนังสือพิมพ์ก็ไครายงานข่าวอย่างละเอียด ชาวเจา
 ไทการต่อเจาพนักงานที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ นอกจากศรัทธาที่มีต่อสันติภาพ...
 และความรักของเราที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นศรัทธาและความรักอันบริสุทธิ์ และไม่
 เป็นการชักชวนกฎหมายแต่อย่างใดเลย¹

นักหนังสือพิมพ์เหล่านี้ได้พยายามตอบโต้ว่าการกระทำต่าง ๆ ของคนที่เจา-
 หนุาที่ตำรวจได้สอบสวนมาแล้วนั้น ทางไกลจากข้อกล่าวหาที่ปรากฏภายในและภายนอกราช-
 อาณาจักรทั้งสิ้น² นอกจากนี้ กุหลาบ สายประดิษฐ์ ได้แถลงว่ามีหนังสือพิมพ์บางฉบับ
 เสนอข่าวและข้อวิจารณ์เกี่ยวกับพวกตนอย่างไม่เป็นธรรม โดยการกล่าวปรักปรำพวกตน
 และได้ขอให้หนังสือพิมพ์เคร่งครัดกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข่าวของพวกตนด้วย³ ส่วนเอก-
 สารต่าง ๆ ที่รัฐบาลยึดได้จากผู้ต้องหา ก็เป็นเอกสารที่แสดงความสนับสนุนระบอบประชา-
 ธิปไตยทั้งสิ้น⁴

ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2496 กรมตำรวจก็เริ่มปล่อยผู้ต้องหาบางส่วน⁵ และ
 ที่แจ่ว่า ผู้ต้องหาบางคนที่ยังถูกคุมขังอยู่อาจไม่ถูกฟ้อง แต่จะกันไว้เป็นพยาน หรืออาจจะ
 ฟ้องต่อไปภายหลังถ้ามีหลักฐานก็ได้⁶ และในต้นเดือนกุมภาพันธ์ พนักงานอัยการก็ได้ยื่น

¹ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 28 พฤศจิกายน 2495.

² เรื่องเดียวกัน, คำแถลงต่อศาลของ อุทธรณ์ พลกุล และ สุภาศิริมานนท์

³ เรื่องเดียวกัน, คำแถลงต่อศาลของ กุหลาบ สายประดิษฐ์ และอุทธรณ์

พลกุล.

⁴ เรื่องเดียวกัน, คำแถลงต่อศาลของ อุทธรณ์ พลกุล.

⁵ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 17 มกราคม 2496.

⁶ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 15 มกราคม 2496.

ห้องผู้ต้องหาที่เหลือรวม 42 คน ในจำนวนนี้มีนักหนังสือพิมพ์ได้แก่ สุภัทร สุคนธาภิรมย์, สุพจน์ คานตระกุล, กุหลาบ สายประดิษฐ์, อุทธรณ์ พลกุล, ฉัตร บุญยศิริชัย ส่วนบุคคลที่สำคัญคนอื่น ๆ ได้แก่ นาวาอากาศตรีพร่างเพชร บุญยรัตพันธุ์, นายแพทย์เจริญ สืบแสง, พลทหารปาด พนมยงค์, สมิศร บุรวาศ, เป็ลื่อง วรรณศรี, ครอบ จันตวงค์, มงคล วน นกร, สัมผัส พึ่งประดิษฐ์, อารีย์ อิมสมบัติ, สิงห์ชัย บังคคานรา และมีกลุ่มคนจีนที่มีความสัมพันธ์กับกิจการบริษัททำจางหวนฟ้า และหนังสือพิมพ์เงินหมื่นเป่า¹

พนักงานอัยการได้แบ่งกลุ่มผู้ต้องหาออกเป็น 3 คดีด้วยกัน คือ

1. ขบวนการกู้ชาติ
2. พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย
3. คณะกรรมการสันติภาพแห่งประเทศไทย

และได้บรรยายในคำฟ้องมีใจความสำคัญว่า ระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน 2494 ถึง 9 พฤศจิกายน 2495 บุคคลและจำเลยในคดีได้ตกลงกันเข้าเป็นคณะคิดทำลายคณะรัฐบาลเปลี่ยนแปลงประเพณีการปกครองและเศรษฐกิจของประเทศไทย แบ่งแยกกันออกเป็น ขบวนการกู้ชาติ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และคณะกรรมการสันติภาพแห่งประเทศไทย เพื่อกำเนินการดังกล่าวให้เกิดผล มีการระดมกำลังคน กำลังอาวุธ ติดต่อกับบุคคลภายนอกประเทศ คือนายปรีดี พนมยงค์ และยุยงให้ประชาชนคูหมิ่นเกลียดชังรัฐบาลและก่อความไม่สงบขึ้น การที่จำเลยได้กระทำตามข้อความที่กล่าวมาในฟ้องนั้นถือว่าเป็นความผิดตามกฎหมายอาญามาตรา 102, 104, 106, 107, 109, 110, 111, 177, 181 และ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับ 7) พ.ศ. 2478, มาตรา 5 (ฉบับ 10) พ.ศ. 2484, มาตรา 3²

¹ดูรายชื่อผู้ต้องหาที่ถูกฟ้องทั้ง 42 คนได้ใน "คำพิพากษาคดี...", ใน พล.ต.ต.บรรลือ เรื่องตระกุล, คู่มือการสอบสวนคดีอาญา..., หน้า 43-44.

²หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2496.

ในที่สุดศาลอาญาก็ได้ตัดสินพิพากษาคดีนี้ในวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2498 ลงโทษจำเลยเกือบทั้งหมดให้ต้องจำคุก 13 ปี 4 เดือน และยกฟ้องปล่อยตัวไป 5 คน คือ เป็ลื้อง วรรณศรี, มงคล ณ นคร, สัมผัส พึ่งประดิษฐ์, สิงห์ชัย บังคคานรา และอาจเข้าแซงัว พร้อมกับให้รับเอกสารของกลางบางส่วนไว้¹

ในการพิจารณาคดีนี้ พนักงานอัยการของรัฐบาลได้มุ่งประเด็นไปที่บทบาทของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในการเป็นแกนกลางล้มล้างรัฐบาล และสถาปนาระบอบการปกครองตามลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยมีขบวนการกู้ชาติ และคณะกรรมการสันติภาพแห่งประเทศไทยเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ประชาชนเกิดความเกลียดชังรัฐบาล และร่วมมือกับกลุ่มเหล่านี้ทำการยึดอำนาจรัฐบาล²

อย่างไรก็ตาม ในปลายปี พ.ศ. 2499 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้มีนโยบายที่จะนิรโทษกรรมนักโทษการเมืองในปี พ.ศ. 2500 เป็นการฉลองถึงพุทธกาล³ ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ดำเนินการร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมขึ้นจนกระทั่งแล้วเสร็จประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2500⁴ หลังจากนั้นผู้ถูกคุมขังในคดีกบฏสันติภาพก็ได้รับการประกันตัวออกมา 5 คนแรกได้แก่ กุหลาบ สายประดิษฐ์, ครอง จันดาวงศ์, เจริญ สืบแสง, ชาย เองสกุล และอนันต์ ทัดตานนท์⁵ และต่อมาอีก 11 คน เช่น ปาล พนมยงค์, อุทธรณ์ พลกุล, อารีย์ อิมสมบัติ, ฉัตร บุญยศิริชัย, สมักร บุรวาศ เป็นต้น⁶ จนกระทั่ง

¹ "คำพิพากษาคดี...", ใน พล.ต.ต.บรรลือ เรื่องตระกูล, คู่มือการสอบสวนคดีอาญา..., หน้า 236-237.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 63-102.

³ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 17 พฤศจิกายน 2499.

⁴ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 74 ตอนที่ 11 วันที่ 29 มกราคม 2500.

⁵ หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2500.

⁶ กจช. ป.7/2500, เบ็ดเตล็ด (2) 11.1 กบฏแมนฮัตตัน, หนังสือพิมพ์ สารเสรี, ฉบับวันที่ 2 มีนาคม 2500.

กลางเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2500 จำเลยคดีนี้ทั้งหมดจึงได้รับการปล่อยตัว¹

การจับกุมกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในคดีกบฏสันติภาพในวันที่ 10 พฤศจิกายน 2495 นี้ ได้ก่อให้เกิดผลสำคัญแก่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม 3 ประการด้วยกัน กล่าวคือ

1. การลดอิทธิพลของนักการเมืองพลเรือนกลุ่มตรงข้ามกับตนคือ ปรีดี พนมยงค์ อันเป็นผลมาจากการจับกุมขบวนการกู้ชาติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ให้ความสนับสนุนปรีดี พนมยงค์ เช่น สุพจน์ คานตระกูล สุภัทร สุคนธาภิรมย์ ก่อนที่คนกลุ่มนี้จะสามารถรวบรวมกำลังเพื่อการล้มล้างรัฐบาลได้มากกว่านี้

2. การปราบปรามการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ และการดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับลัทธินี้ และทำการเคลื่อนไหวจัดตั้งกองกำลังเพื่อการต่อต้านและล้มล้างรัฐบาล ทั้งนี้รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 ขึ้นใช้เพื่อการนี้โดยตรง อย่างไรก็ตาม ยังคงมีการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์อยู่ไม่น้อย และรัฐบาลก็ได้พยายามกวาดล้างปราบปรามตลอดมา เช่น การสืบพบหนังสือรวม 6 เรื่องที่กรมตำรวจสืบทราบมาว่ามีการนำมาใช้เป็นแบบเรียนในโรงเรียนจีนที่มีการสอนพิเศษเวลากลางคืน หนังสือเหล่านี้มุ่งเผยแพร่การฝึกฝนเยาวชนให้นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ เช่น หนังสือ "การฝึกฝนเด็กหนุ่ม" "ทำอย่างไรจึงจะเข้าใจตนเองและสังคม" และ "ยึดถือสมาชิกเป็นหลักตัวอย่างฝึกฝนตนเอง" เป็นต้น²

รัฐบาลได้พยายามกวาดล้างการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ทั่วทั้งประเทศ โดยเฉพาะการเผยแพร่ของขบวนการกู้ชาติในหลายจังหวัดในภาคใต้ คือ นราธิวาส ยะลา ปัตตานี ที่แทรกซึมเข้าไปในโรงเรียนปอเนาะ³ และต่อมาก็ได้มีการจับกุมกวาดล้างชาวจีนที่สงสัยว่ามีพฤติกรรมเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในกรุงเทพฯ รวม 40 คน ส่วนใหญ่เป็นครู

¹ กช. ป.7/2500 เบ็ดเตล็ด (2) 11.2 กบฏสันติภาพ, หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 16 พฤษภาคม 2500.

² หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2497.

³ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 18 พฤษภาคม 2497.

และพอค้า และไต่คืบเอกสารไว้เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้กระทรวงวัฒนธรรมยังได้ให้เจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ สอดส่องดูแลพระภิกษุที่ฝึกไฝ่ลัทธิดังกล่าวด้วย¹

3. การควบคุมการวิพากษ์วิจารณ์และตรวจสอบการบริหารราชการของรัฐบาลโดยนักหนังสือพิมพ์ รวมทั้งยังสามารถควบคุมการแพร่หลายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในหมู่นักหนังสือพิมพ์ได้อีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากนักหนังสือพิมพ์ได้ถูกจับกุมในคดีนี้เป็นจำนวนมาก แม้ว่าหลายคนจะไม่ถูกลงโทษก็ตาม มีผลทำให้นับตั้งแต่การจับกุมเป็นต้นมา นักหนังสือพิมพ์ทั้งหลายต่างก็ลดความรุนแรงในการโจมตีวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล² นักหนังสือพิมพ์ที่มีบทบาทในสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เช่น กุหลาบ สายประดิษฐ์, อุทธรณ์ พลกุล ก็ถูกคุมขัง การดำเนินงานของนักหนังสือพิมพ์เพื่อการต่อต้านพระราชบัญญัติการพิมพ์พุทธศักราช 2484 ชะงักงันลง สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยลดบทบาทการเคลื่อนไหวทางการเมือง และคณะกรรมการชุดต่อ ๆ มาของสมาคมก็มีแนวโน้มยอมรับนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลด้วยดี นอกจากนี้หนังสือหลายฉบับยังต้องหยุดกิจการไปหลังจากการจับกุมครั้งนี้ เช่น อักษรสาร ซึ่งเป็นหนังสือที่ให้ความสนใจในการศึกษาวรรณกรรมตามลัทธิมาร์กซิสม์ แม้ว่า สุภา ศิริमानนท์ บรรณาธิการ จะได้รับการปล่อยตัวตั้งแต่แรกก็ตาม ทั้งนี้เพราะมีกฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ฉบับใหม่ควบคุมอยู่

ในค่านักหนังสือพิมพ์จึงเกิดผลที่สำคัญขึ้น 2 ประการ คือ

1. ทำให้นักหนังสือพิมพ์ลดความเข้มข้นในการเขียนวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลลงไปอย่างมาก
2. เป็นการควบคุมการรวมตัวกันของนักหนังสือพิมพ์ในการร่วมมือกันต่อต้านนโยบายของรัฐบาลที่ผิดพลาดอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ที่นักหนังสือพิมพ์ได้ร่วมมือกันเรียกร้องระหว่างปี พ.ศ. 2495 ทำให้หนังสือพิมพ์ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมอันเข้มงวดของรัฐบาลต่อมา

¹หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 16 มิถุนายน 2497.

²สัมภาษณ์ คุณสุภา ศิริमानนท์, วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2523.

อย่างไรก็ดี แม้การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลโดยตรงในหน้าหนังสือพิมพ์จะลดลงไปอย่างมาก แต่ในช่วงเวลานี้ก็ยังคงเกิดนวนิยายประเภทวิจารณ์สังคม ดังเช่นเรื่อง "ปีศาจ" ของ "ไสนีย์ เสาวพงศ์" อดีตนักหนังสือพิมพ์ซึ่งขณะนั้นเป็นข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ นวนิยายเรื่องนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2496 เป็นนวนิยายที่แสดงถึงชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันของคนในสังคม และความเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนบางส่วนในสังคมเพื่อสร้างสังคมใหม่ที่มีความเสมอภาค¹ และเรื่อง "แลไปข้างหน้า" ของ กุหลาบ สายประดิษฐ์ เขียนขึ้นในปี พ.ศ. 2498 และเป็นนวนิยายประเภทวิจารณ์สังคมเช่นกันดังได้กล่าวมาแล้ว และกุหลาบ สายประดิษฐ์ นี้เองที่แม้จะถูกคุมขังอยู่ แต่ก็ยังเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ยังคงมีผลงานเขียนอย่างสม่ำเสมอ ดังเช่นผลงานนวนิยายดังกล่าว ผลงานเขียนเกี่ยวกับพุทธศาสนาเรื่อง "อุคมธรรม" เขียนขึ้นในปี พ.ศ. 2498 ตีพิมพ์ในนิตยสาร กระดิ่งทอง เป็นตอน ๆ ใช้นามปากกาว่า "อุบาสก" ทั้งยังเขียนบทความเกี่ยวกับการศึกษาสังคมของมนุษย์โดยใช้ทฤษฎีมาร์กซิสต์ คือเรื่อง "กำเนิดครอบครัวของมนุษย์" และ "ระเบียบสังคมของมนุษย์" ตีพิมพ์ในนิตยสาร ปิยะมิตร รายสัปดาห์ ระหว่างปี พ.ศ. 2497 โดยที่เขาไม่ได้เอ่ยถึงชื่อของ คาร์ล มาร์กซ์ หรือ ฟรีดริค เองเงิลส์ เลย และบทความทั้งหมดก็ไม่สามารถตีพิมพ์ได้ตลอด โดยไม่ถูกเจ้าพนักงานการพิมพ์เซ็นเซอร์หรือตรวจคัดออกแต่อย่างใด

ช่วงเวลาหลังจากการจับกุมกบฏสันติภาพในปลายปี พ.ศ. 2495 เป็นต้นมา บทบาทของนักหนังสือพิมพ์ในการเขียนวิพากษ์วิจารณ์โจมตีรัฐบาลในนโยบายต่าง ๆ จึงได้ลดความรุนแรงลงไป และต่อมาในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2496 ได้เกิดการฆาตกรรมนาย อารีย์ สีวีระ นักหนังสือพิมพ์เจ้าของบริษัทไทยพาณิชย์การ² ซึ่งเป็นที่สงสัยกันเกี่ยวกับสาเหตุการฆาตกรรมครั้งนี้ ว่าอาจเกิดจากเหตุผลทางการเมือง³ ในที่สุดศาลได้พิพากษาปล่อย

¹ ตรีศิลป์ บุญขจร, นวนิยายกับสังคมไทย (2475 - 2500) (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2523), หน้า 387-401.

² หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 10 มีนาคม 2496.

³ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 11, 14 และ 26 มีนาคม 2496.

ผู้ต้องหาไป และไม่สามารถจับกุมผู้กระทำผิดมาลงโทษได้¹ การรวมตัวและเคลื่อนไหวของนักหนังสือพิมพ์ในการต่อต้านรัฐบาลก็ไม่มีอีกเลย แต่ยังคงปรากฏงานเขียนที่แสดงถึงการรับอิทธิพลของลัทธิมาร์กซิสม์มีอยู่บ้าง ดังเช่นงานของ กุหลาบ สายประดิษฐ์ และการออกหนังสือ 23 ตุลาคม ประจำปี พ.ศ. 2496 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 3 จนกระทั่งกลางปี พ.ศ. 2498 นักหนังสือพิมพ์จึงได้เริ่มมีบทบาทวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้มากขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

บทบาทของนักหนังสือพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2498 - 2500

การควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวดหลังจากการจับกุมกบฏสันติภาพในปี พ.ศ. 2495 ได้ผ่อนคลายลงหลังจากการเดินทางรอบโลกของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในเดือนเมษายน ถึง มิถุนายน 2498 รัฐบาลได้เปลี่ยนแปลงนโยบายเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลตกลงที่จะเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติต่อหนังสือพิมพ์ โดยจะให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ให้มากขึ้น ให้มีการเปิดการสัมภาษณ์รัฐบาลโดยนักหนังสือพิมพ์ทุกสัปดาห์ (Press Conference) เพื่อให้หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ในการเป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาล และประชาชน ทั้งในด้านการเสนอข่าวสารของรัฐบาลแก่ประชาชน และการเสนอความเห็นของประชาชนที่มีต่อ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ คุรุยาละเอียดยเกี่ยวกับการสอบสวนและพิพากษาคดีนี้ได้ ใน คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4295/2504 วันที่ 15 ธันวาคม 2504 ใน เสลา เระชะรุจิ, 1 ศตวรรษหนังสือพิมพ์ไทย โดยเฉพาะในหน้า 478-490.

รัฐบาลด้วย¹ และจอมพล ป. ยังได้คำริจะออกคำสั่งให้กระทรวงมหาดไทยยกเลิกคำสั่งห้ามวิพากษ์วิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศที่รัฐบาลเพิ่งประกาศยึดเวลาออกไปอีก 1 ปี เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2498²

นอกจากนี้รัฐบาลยังได้คำริจะให้มีการตั้งพรรคการเมืองได้³ และออกกฎหมายพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498⁴ ขึ้น รวมทั้งยังอนุญาตให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น โดยการอภิปรายในที่สาธารณะหรือที่เรียกว่าไฮด์ปาร์คอีกด้วย⁵ ซึ่งนักหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่พอใจกับนโยบายเหล่านี้ของรัฐบาล และเห็นว่ารัฐบาลมีแนวความคิดที่เสรีขึ้น

นโยบายใหม่เหล่านี้ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนขึ้นอย่างกว้างขวาง เช่นในวันที่ 10 ธันวาคม 2498 ได้มีประชาชนเดินขบวนจากสนามหลวงไปยังอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย แสดงความไม่พอใจที่รัฐบาลที่ยังไม่ให้ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ เนื่องจากยังมีการแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท 2 มีการใช้บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ มีการจับกุมนักโทษการเมือง และยังขอให้รัฐบาลลดค่าครองชีพอีกด้วย⁶ แต่รัฐบาลก็ได้ปราบปรามขัดขวางการเคลื่อนไหวครั้งนี้อย่างรุนแรง ทั้งนี้เพราะคณะรัฐประหารส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายให้เสรีภาพ

¹ กจช. ป.7/2498 เบ็ดเตล็ด (2) 4.3 บทความ, หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 2 กรกฎาคม 2498, บทนำ.

² เรื่องเดียวกัน, หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 3 สิงหาคม 2498, บทนำ.

³ เรื่องเดียวกัน, หนังสือพิมพ์ ชาวไทย, ฉบับวันที่ 29 กรกฎาคม 2498, บทนำ.

⁴ ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 72 ตอนที่ 77, วันที่ 28 กันยายน 2498 ใน ไฟโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญ..., หน้า 623.

⁵ กจช. ป.7/2498, เบ็ดเตล็ด (2) บ.4.3 บทความ, หนังสือพิมพ์ ศรีกรุง, ฉบับวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2498.

⁶ หนังสือพิมพ์ เกียรติศักดิ์ รายสัปดาห์ (19 ธันวาคม 2498).



ทางการเมืองแก่ประชาชนของจอมพล ป.¹ และต่อมาก็ได้มี นายแพทย์ โชตินุชิต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และคณะ 7 คน ออกอาหารประท้วงรัฐบาลเรียกร้องให้ยกเลิก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท 2 และรัฐบาลก็จับกุมเช่นกันในข้อหากบฏภายในราชอาณาจักร²

นอกจากนี้ก็ยังมีการเคลื่อนไหวของกรรมกรเพื่อเรียกร้องสิทธิของตนบ่อยครั้ง และนักหนังสือพิมพ์ก็เขียนข่าวแสดงความเห็นสนับสนุนอีกด้วย³ รวมทั้งกรรมกรยังได้มีการชุมนุมกันเรียกร้องให้รัฐบาลถอนตัวออกจากองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ซีโต้) และดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นอิสระ⁴

การอภิปรายในที่สาธารณะหรือไฮด์ปาร์คมีขึ้นบ่อยครั้งโดยเฉพาะที่สนามหลวง มีการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลในเรื่องต่าง ๆ อย่างรุนแรง⁵ จนกระทั่งรัฐบาลต้องออกคำสั่งควบคุมวิธีการไฮด์ปาร์ค เช่นห้ามใช้เครื่องขยายเสียง⁶ และงดการไฮด์ปาร์คเป็นระยะ⁷

เนื่องจากบรรยากาศทางการเมืองเปิดกว้างขึ้นเช่นนี้ นักหนังสือพิมพ์จึงมีโอกาสดที่จะวิพากษ์วิจารณ์การบริหารราชการของรัฐบาลได้มากขึ้น การวิพากษ์วิจารณ์ของนัก

¹หนังสือพิมพ์ เกียรติศักดิ์ รายสัปดาห์ (14 พฤศจิกายน 2498).

²กช. ป.7/2499, เบ็ดเตล็ด (2), บ.10.7 กบฏออกข่าว หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย ฉบับวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2499.

³คูหนังสือพิมพ์ สยามนิกร ฉบับวันที่ 4, 5, 8 สิงหาคม 2499 คอลัมน์ "จากหน้าต่างสยามนิกร" โดย "ประชา ยิงเจริญ" และฉบับวันที่ 21, 22, 25, 30 ธันวาคม 2499 คอลัมน์ "ขบวนการ 9 ธันวาคม" โดย "รัชนีระ สุทรารมณ".

⁴หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 12 ธันวาคม 2499.

⁵คู กช. ป.7/2499 เบ็ดเตล็ด (2), บ.6.1 การอภิปรายต่าง ๆ.

⁶เรื่องเดียวกัน, หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2499.

⁷เรื่องเดียวกัน, หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2499.

หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่มักจะสอดคล้องกับการเคลื่อนไหวของประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ไปโดยปริยาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่ให้รัฐบาลปกครองประเทศด้วยความสุจริตและเคร่งครัดต่อวิถีทางประชาธิปไตย และเมื่อรัฐบาลเห็นว่าหนังสือพิมพ์วิพากษ์วิจารณ์ตนรุนแรง รัฐบาลก็หันกลับไปใช้มาตรการเดิมของตนในการควบคุมหนังสือพิมพ์ ดังเช่นการจับบรรณาธิการ ข่าวภาพรายสัปดาห์ เนื่องจากลงข่าวว่าอธิบดีกรมตำรวจมีส่วนพัวพันกับการทุจริตเงินมูลค่า 20 ล้าน¹ หรือการจับบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ บางกอกใหม่ ข้องากฎภายในราชอาณาจักรเนื่องจากโจมตีรัฐบาลเรื่องการเลือกตั้งซ่อม²

เหตุการณ์ทางการเมืองที่เป็นประเด็นสำคัญในการวิพากษ์วิจารณ์ของนักหนังสือพิมพ์ก็คือสถานการณ์การเมืองของโลกซึ่งอยู่ในภาวะของสงครามเย็น และนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลไทยที่ยังคงผูกพันกับสหรัฐอเมริกาและต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของประเทศไทยในองค์การซีโต้ ซึ่งทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ต่อต้านนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลไทย พร้อมกับการต่อต้านบทบาทของสหรัฐอเมริกาในเมืองไทยด้วยทั้งจากนักหนังสือพิมพ์และนักการเมือง โดยให้เหตุผลว่าสหรัฐอเมริกา คือ "Dollar Imperialist" ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศไทยเป็นการเข้าควบคุมเศรษฐกิจของไทย และทำให้ไทยต้องพึ่งพาสหรัฐอเมริกา ทั้งยังเรียกร้องให้รัฐบาลมีนโยบายเป็นอิสระจากสหรัฐอเมริกาด้วย³

ต่อมาระหว่างวันที่ 15 - 18 กุมภาพันธ์ 2499 องค์การซีโต้ ได้จัดให้มีการชุมนุมขึ้นที่กรุงเทพฯ⁴ นายชลอ วรรณฤติ ผู้วาราชการจังหวัดพระนครในฐานะเจ้า

¹หนังสือพิมพ์ สารเสรี, ฉบับวันที่ 18 มกราคม 2499.

²หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 11 ตุลาคม 2499.

³กช. ป.7/2499 เบ็ดเตล็ด (2) 6.1 สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 15 มกราคม 2499.

⁴กช. ป.7/2499, กระทรวงคมนาคม, องค์การต่าง ๆ อ.1.5 การประลองยุทธของภาคี SEATO ที่กรุงเทพฯ หนังสือพิมพ์ ข่าวพาณิชย์, ฉบับวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2499.

พนักงานการพิมพ์จังหวัดพระนคร ได้มีจดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ทุกฉบับขอให้ร่วมมือในการต่อต้านผู้แทนขององค์การซีโต้ที่จะเข้ามาในการช้อมรบ และมีให้ลงบทความอันจะทำลายสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากกรมตำรวจยังไม่ได้ประกาศยกเลิกคำสั่งห้ามวิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศ¹ และหนังสือพิมพ์หลายฉบับได้เริ่มวิพากษ์วิจารณ์การช้อมรบครั้งนี้ตั้งแต่เมื่อเริ่มทราบข่าว² หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย ได้วิจารณ์รัฐบาลอย่างรุนแรงว่ารัฐบาลเห็นความสำคัญของคนต่างชาติมากกว่าสิทธิเสรีภาพของประชาชน รัฐบาลศรัทธาใจโดยไม่เคยฟังความคิดเห็นและอาศัยกฎหมายการพิมพ์เป็นเครื่องมือบีบบังคับประชาชนให้ทำตามนโยบายของรัฐบาล หรือสรุปได้ว่า "เสรีตามกฎหมายคือเชี้ยร์ต่างชาติ"³

ในช่วงเวลานี้จึงมีการวิจารณ์โจมตีสหรัฐอเมริกาอย่างกว้างขวาง นอกจากการวิพากษ์วิจารณ์ของนักหนังสือพิมพ์ในหน้าหนังสือพิมพ์แล้ว ยังมีนักการเมืองที่ทำการไฮด์ปาร์ก⁴ และนายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ อัครรัฐมนตรี⁵ ดังจะเห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์ New York Times ของสหรัฐอเมริกาก็ลงข่าวว่าหนังสือพิมพ์ไทยส่วนใหญ่ลงข่าวเป็น

¹ กจช. ป.7/2499, กระทรวงคมนาคม, องค์การต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2499 กรมตำรวจได้ออกคำสั่งยกเลิกการห้ามวิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2499 คู หนังสือพิมพ์ สารเสรี ฉบับวันที่ 27 มิถุนายน 2499.

² คู กจช. เรื่องเดียวกัน, อ.1.5 การประลองยุทธของภาคี SEATO ที่กรุงเทพฯ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2499, บทนำ.

³ เรื่องเดียวกัน, หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2499.

⁴ กจช. ป.7/2499, เบ็คเตล็ค (2) 6.1 การอภิปรายต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 7 เมษายน 2499.

⁵ กจช. ป.7/2499, เบ็คเตล็ค (2) 9.3 บทความและสารคดีต่าง ๆ (นโยบายต่างประเทศ) หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 5 มิถุนายน 2499.

ปฏิสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา¹

หนังสือพิมพ์ไควพากษ์วิจารณ์นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลมาโดยตลอด ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2499 มีการประชุมนักศึกษาเอเชียและแอฟริกาที่กรุงบันดง อินโดนีเซีย เพื่อการพบปะร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างนักศึกษา รัฐบาลไทยได้ยกเลิกคำสั่งอนุญาตให้นักศึกษาไทยเดินทางไปร่วมการประชุมครั้งนี้ โดยอ้างว่าเป็นการประชุมที่มีคอมมิวนิสต์สนับสนุน หนังสือพิมพ์จึงวิจารณ์นโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลไทยว่า "ถ้าเช่นนั้นก็น่าคิดว่า หากคอมมิวนิสต์สนับสนุนสิ่งใดที่คนเราเห็นว่าดีแล้ว รัฐบาลย่อมปฏิเสธสิ่งนั้นทันทีว่าใช้ไม่ได้"²

ส่วนกรณีวิกฤตการณ์คลองสุเอซในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2499 รัฐบาลไทยก็มีท่าทีสนับสนุนองค์การสหประชาชาติ และอังกฤษ ฝรั่งเศส ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลสั่งห้ามชาวมุสลิมในประเทศไทยชุมนุมกันเพื่อสวดอ้อนวอนระงับสงคราม โดยอ้างว่าเป็นการสนับสนุนอียิปต์ซึ่งขัดกับนโยบายของรัฐบาล³ เมื่อสงครามเกิดขึ้นในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2499 หนังสือพิมพ์ก็รีบตั้งให้รัฐบาลสงวนท่าทีไว้ก่อน "อย่าตะโกนโพนทนาญมกต์ตัวคั่งที่เคยปฏิบัติมาแล้วในกรณีต่าง ๆ"⁴ ครั้นอังกฤษและฝรั่งเศสตัดสินใจยกกองทัพเข้ายึดครองสุเอซ หนังสือพิมพ์หลายฉบับก็ได้แสดงทัศนคติไม่เห็นด้วย⁵

¹ กจช. ป.7/2499, เบ็คเตลิค (2) 7.1 ต่างประเทศวิจารณ์ไทย (วิจารณ์จากหนังสือพิมพ์) หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 11 กันยายน 2499.

² กจช. ป.7/2499, กระทรวงคมนาคม องค์การต่าง ๆ อ.1.2 การประชุมนักศึกษาเอเชีย-แอฟริกาที่บันดง หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 27 พฤษภาคม 2499.

³ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 21 สิงหาคม 2499 คอลัมน์ "จากหน้าต่างสยามนิกร" โดย "ประชา ยิ่งเจริญ".

⁴ หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 2 พฤศจิกายน 2499 คอลัมน์ "ระหว่างบรรทัด" โดย "น้อย อินทนนท์".

⁵ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 6 พฤศจิกายน 2499 บทนำ และคอลัมน์ "จากหน้าต่างสยามนิกร" โดย "นันทนา".

การดำเนินนโยบายต่างประเทศจะเป็นปัญหาใหญ่สำหรับรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ระหว่างการเลือกตามนโยบายของสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านประเทศคอมมิวนิสต์อย่างเคร่งครัด กับการพંગมิตมหาชนที่สนับสนุนการมีความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์เพื่อผลประโยชน์ของชาติ ในปี พ.ศ. 2500 รัฐบาลจอมพล ป. ได้ให้สัมภาษณ์นักหนังสือพิมพ์ว่า รัฐบาลไม่มีนโยบายค้าขายกับสาธารณรัฐประชาชนจีน และรัฐบาลก็ยังไม่ได้ตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาการรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ¹ ซึ่งมีผลให้หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ หลายฉบับวิพากษ์วิจารณ์ท่าทีนี้ของรัฐบาลกันอย่างรุนแรง และได้วิจารณ์พาดพิงถึงสหรัฐอเมริกาด้วย พร้อมทั้งเรียกร้องให้รัฐบาลเปลี่ยนนโยบายเสีย² แต่ต่อมาในกลางปี พ.ศ. 2500 จอมพล ป. ก็ได้ให้สัมภาษณ์ว่าจะให้มีการค้าขายกับจีนแดง ทั้งนี้เพราะขณะนั้นหลายประเทศได้รับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน และเริ่มมีแนวโน้มว่าองค์การสหประชาชาติก็จะรับรองประเทศจีนด้วย³ หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ต่างก็พอใจสนับสนุนรัฐบาลในเรื่องนี้ จนรัฐบาลถึงกับวิตกว่า "มิตมหาชนจะเอียงซ้าย และใคร ๆ ก็อยากเป็นคอม"⁴ น่าจะเป็นไปได้ว่าความไม่แน่นอนในนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. นี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลจอมพล ป. ต้องเสียด่านาใจไปเนื่องจากการรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใน

¹ กจช. ป.7/2500 เบ็คเตล็ด (1) บ.8.1 ชาวต่างประเทศในไทย (อเมริกัน) หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 12 มีนาคม 2500.

² ดู รายละเอียดการวิจารณ์สหรัฐอเมริกาของหนังสือพิมพ์ได้ใน กจช. ป.7/2500 เบ็คเตล็ด (1) บ.3.1 ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา บ.7.1 ต่างประเทศ วิจารณ์ไทย (จากหนังสือพิมพ์) และ ป.7/2500 กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงคมนาคม กระทรวงวัฒนธรรม สมาคมต่าง ๆ กต.2 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ.

³ หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 5 กรกฎาคม 2500, บทนำ.

⁴ คำให้สัมภาษณ์ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม อ้างใน หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 6 กันยายน 2500 คอลัมน์ "ระหว่างบรรทัด" โดย น้อย อินทนนท์.

วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500

นอกจากนี้ ความสับสนในนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลนี้เอง ที่ทำให้รัฐบาลขัดแย้งกับนักหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้เนื่องมาจากนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ได้เกิดมีการเคลื่อนไหวของคนไทยกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เดินทางไปสหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีนตามคำเชิญของรัฐบาลทั้งสอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักหนังสือพิมพ์ นักการเมือง นักศึกษา กรรมกร ศิลปิน ดังเช่น กุหลาบ สายประดิษฐ์, อิศรา อมันตกุล (นายกสมาคมนักข่าว) อำนวย สุขเจริญ (หัวหน้ากองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์สารเสรี) เป็นต้น¹

กุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ได้เดินทางไปสหภาพโซเวียต เนื่องในการฉลองครบรอบวันปฏิวัติ 40 ปีของพรรคบอลเชวิค² และยังได้เขียนหนังสือชื่อ "ไปสหภาพโซเวียต"³ เล่าถึงประสบการณ์ของเขาในสหภาพโซเวียตด้วย และต่อมาก็ได้เดินทางไปสาธารณรัฐประชาชนจีนตามคำเชิญของสมาคมส่งเสริมทางวัฒนธรรมกับนานาชาติ เพื่อการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างคนไทยและคนจีน ร่วมกับนักหนังสือพิมพ์และนักเขียนอีก 8 คน⁴ แต่ระหว่างที่กุหลาบอยู่ในประเทศจีน จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการยึดอำนาจในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 และทำ

¹ดูรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ใน กจช., ป.7/2500, เบ็ดเตล็ด (2) บ.12.1 คนไทยในต่างประเทศ, นักหนังสือพิมพ์, บ.12.2 นักการเมือง, บ.12.3 ศิลปิน, บ.12.4 กรรมกร, บ.12.5 นักกีฬา, บ.12.6 นักศึกษา เป็นต้น.

²เพ็ญอ่าง, หนังสือพิมพ์ สารเสรี ฉบับวันที่ 5 พฤศจิกายน 2500.

³ดูรายละเอียดได้ใน กุหลาบ สายประดิษฐ์, ไปสหภาพโซเวียต (กรุงเทพฯ : สุภาพบุรุษ, 2501).

⁴กจช. ป.7/2501, กระทรวงการต่างประเทศ, กระทรวงคมนาคม, กระทรวงวัฒนธรรม, กระทรวงสหกรณ์, สมาคมต่าง ๆ ส.9 สมาคมนักข่าวและสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, หนังสือพิมพ์ สารเสรี, ฉบับวันที่ 13 มิถุนายน 2501.

การกวาดล้างบุคคลที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประเทศคอมมิวนิสต์¹ ดังนั้นกฤษดาจึงตกลงใจที่จะลี้ภัยการเมืองอยู่ในประเทศจีนจนกระทั่งเสียชีวิตในวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2517²

รัฐบาลจอมพล ป. ไม่สามารถคัดค้านใจได้เกี่ยวกับการอนุญาตให้คนไทยเดินทางไปประเทศคอมมิวนิสต์ ดังจะเห็นได้ว่าในระยะหนึ่งรัฐบาลได้ให้สัมภาษณ์อนุญาตการเดินทางเหล่านี้³ แต่เมื่อบุคคลเหล่านั้นเดินทางกลับประเทศไทย รัฐบาลก็เข้าทำการจับกุมข่มขู่ให้มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ จึงเป็นเหตุให้หนังสือพิมพ์โจมตีรัฐบาลอย่างมาก⁴ และการโจมตีในเรื่องนี้ก็พัวพันไปถึงสหรัฐอเมริกาอีกเช่นเคย พร้อมกับการเรียกร้องให้รัฐบาลมีนโยบายเป็นกลาง ถอนตัวออกจากองค์การ SEATO และเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ตลอดปี พ.ศ. 2500 ถึงกับเคยมีนักหนังสือพิมพ์อเมริกันคนหนึ่งเดินทางมาสอบสวนสาเหตุที่คนไทยต่อต้านตน⁵ แม้กระทั่งหลังจากการรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ครั้งแรกในวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500⁶

¹ ฎราชลະເຢັຍດີໃນ ກຈຊ., ປ.7/2501, ເບັດເຕລິດ (3) ບ.21.8 ກາກວາດລ້າງກາກກຣະທຳອັນເປັນກອມມິວນິດສ໌.

² "บันทึกชีวิตและงานของกฤษดา สายประดิษฐ์ บันทึกจากชนิด สายประดิษฐ์ ผู้เป็นภรรยา", หน้า 31, 34.

³ หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 29 เมษายน 2500, บทนำ.

⁴ หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 7 มิถุนายน 2500, คอลัมน์ "ระหว่างบรรทัด".

⁵ กจช. ป.7/2500, ເບັດເຕລິດ (2) ບ.8.1 ສາວຕ່າງປະເທດໃນໄທຍ (ອເມຣິກັນ) ຫນັງສືອພິມ ສຽມຣັດ ຈົບວັນທີ່ 12 ມີນາກມ 2500 ແລະ ສຽມນິກ ຈົບວັນທີ່ 13 ມີນາກມ 2500.

⁶ กจช. ป.7/2500, ເບັດເຕລິດ (1) ບ.7.1 ສາວຕ່າງປະເທດວິຈານໄທຍ ຫນັງສືອພິມ ສາຣເສຣີ, ຈົບວັນທີ່ 4 ຕຸລາກມ 2500.

และในหนังสือพิมพ์ของจอมพลสฤษดิ์เองคือ สารเสรี¹

นอกจากประเด็นเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศแล้ว ประเด็นสำคัญต่อมาที่หนังสือพิมพ์วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลก็คือ เรื่องเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 7 วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 ที่มีการวิพากษ์วิจารณ์กันทั่วไปว่ามีการทุจริต² หนังสือพิมพ์ต่างก็ได้โจมตีรัฐบาลในเรื่องนี้กันอย่างรุนแรง³ มีการเดินขบวนของนิสิตนักศึกษา ประชาชน ประท้วงการเลือกตั้ง จนรัฐบาลต้องประกาศภาวะฉุกเฉินเพื่อควบคุมสถานการณ์⁴ ทั้งนี้เพื่อให้รัฐบาลรับผิดชอบโดยการลาออกและตั้งกรรมการสอบสวนการเลือกตั้งครั้งนี้⁵ จนในที่สุดได้มีการป้องกันการเลือกตั้งให้เป็นโมฆะ⁶

มาลัย ชูพินิจ ได้เขียนวิจารณ์ไว้ในคอลัมน์ "ระหว่างบรรทัด" ว่าเป็นการเลือกตั้งที่

¹ กจช. ป.7/2500, เบ็ดเตล็ด (1) บ.7.1 ต่างประเทศวิจารณ์ไทย หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 16 มิถุนายน 2500 และ 17 ตุลาคม 2500 และ หนังสือพิมพ์ ชาวไทย, ฉบับวันที่ 6 ตุลาคม 2500.

² กจช. ป.7/2500, เบ็ดเตล็ด (3) บ.18.2 เหตุการณ์ในวันเลือกตั้ง หนังสือพิมพ์ สารเสรี, ฉบับวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2500.

³ คุรายละเอียดยกได้ใน กจช. ป.7/2500, เบ็ดเตล็ด (3) บ.18.3 เหตุการณ์หลังวันเลือกตั้ง.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย ฉบับวันที่ 3 มีนาคม 2500.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ ฉบับวันที่ 5 มีนาคม 2500.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หนังสือพิมพ์ สยามนิกร ฉบับวันที่ 26 มีนาคม 2500.

ตรงกันข้ามกับความหวังของประชาชนพลเมืองที่ไปลงคะแนนทั้งหลาย และข้าพเจ้าเองก็คาดหมายว่าประชาธิปไตยจะบริสุทธ์ที่สุดของ... ในความรู้สึกของประชาชน มันกลับทรุดลงไปสู่ระดับเก่าอีกครั้ง และบางที่จะอาการหนักกว่าเก่า เพราะวิธีการนี้เขาได้เห็นจากการเลือกตั้งเป็นเกณฑ์¹

นอกจากนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ได้เขียนบทความวิจารณ์เรื่องนี้ไว้เช่นกัน จนกระทั่งถูกจับกุมในข้อหาหมิ่นประมาท ดังกล่าวมาแล้ว การจับกุม ม.ร.ว. คึกฤทธิ์นี้เอง ได้กระตุ้นให้นักหนังสือพิมพ์และสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยเคลื่อนไหวทำการต่อต้านรัฐบาลอีกครั้งหนึ่ง หลังจากไม่มีกิจกรรมทางการเมืองเลยในปลายปี พ.ศ. 2495 ทั้งนี้เนื่องจากนักหนังสือพิมพ์เห็นว่ารัฐบาลมีมาตรการที่รุนแรงเกินไป จนเป็นการคุกคามเสรีภาพของหนังสือพิมพ์²

นายสมัย เรืองไกร นายกสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย จึงได้เรียกประชุมใหญ่ ที่ประชุมได้ลงมติให้สมาคมฯ ดำเนินการโดยเขียนจดหมายเปิดผนึกถึงนายกรัฐมนตรี มีข้อความสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ประท้วงการจับกุม ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ว่าเป็นการคุกคามเสรีภาพของหนังสือพิมพ์
2. ให้รัฐบาลยกเลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 เลิกกฎหมายอาญาบางมาตรา และยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495³

นอกจากนี้ สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย ซึ่งมีอิศรา อมันตกุล เป็นนายกสมาคมฯ ก็ได้เรียกประชุมสมาชิก และมีมติดังนี้

¹ หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 1 มีนาคม 2500.

² กจช. ป.7/2500, กระทรวงการต่างประเทศ, กระทรวงคมนาคม, กระทรวงวัฒนธรรม, สมาคมต่าง ๆ ส.1 สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ไม่ระบุวันที่ คอลัมน์ "เมืองไทยในรอบสัปดาห์".

³ เรื่องเดียวกัน, ฉบับเดิม, และ ฉบับวันที่ 9 เมษายน 2500 คอลัมน์ "จากหน้าต่างสยามนิกร"

1. ตีพิมพ์คำขวัญประณามการวิครอนเสรีภาพหนังสือพิมพ์
 2. พยายามติดตามข่าวการรังแกเสรีภาพหนังสือพิมพ์
 3. คำว่าบาตรไม่ลงขาวที่เป็นประโยชน์แก่รัฐบาล ลงแต่ขาวที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน
 4. จัดตั้งคณะกรรมการ เพื่อศึกษาหาวิธีแก้ไขกฎหมายวิครอนเสรีภาพหนังสือพิมพ์ โดยความร่วมมือของผู้เชี่ยวชาญและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- ที่ประชุมสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทยยังได้ยื่นไว้คำสำคัญ "โบว์ดำ" นี้ด้วย¹

การเคลื่อนไหวของนักหนังสือพิมพ์ในครั้งนี้เป็นกิจกรรมในระยะสั้น ๆ และนักหนังสือพิมพ์ก็ไม่ประสบความสำเร็จอีกเช่นเคยในการที่จะให้รัฐบาลแก้ไขกฎหมายที่ควบคุมหนังสือพิมพ์

หลังจากการรัฐประหารของคณะทหารในวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 นักหนังสือพิมพ์ร่วมกับสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย และสโมสรผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ก็ได้มีบทบาทที่สำคัญอีกครั้งหนึ่ง โดยการนำจดหมายเปิดผนึกประท้วงการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์รวม 6 ฉบับ คือ สารเสรี, เสถียรภาพ, การเมืองรายสัปดาห์, ข่าวภาพ, ปฏิภูมิ และ เกียรติศักดิ์ โดยอ้างกฏอัยการศึกที่ประกาศใช้ขณะนั้น ทั้ง ๆ ที่คณะทหารและรัฐบาลก็ได้เคยชี้แจงกับนักหนังสือพิมพ์มาหลายครั้งหลังจากการยึดอำนาจใหม่ ๆ ว่ารัฐบาลจะให้สิทธิหนังสือพิมพ์ในการวิจารณ์ แสดงความคิดเห็น และจะไม่เซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์² อย่างไรก็ตาม การเรียกร้องครั้งนี้เป็นเพียงปฏิกิริยาของนักหนังสือพิมพ์ที่มีต่อรัฐบาล โดยที่รัฐบาลไม่ได้ปฏิบัติตามแต่อย่างใด

¹ กจช. ป.7/2500, กระทรวงการต่างประเทศ... ส.1 หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ไม่ระบุวันที่ คอลัมน์ "เมืองไทยในรอบสัปดาห์".

² เรื่องเดียวกัน, หนังสือพิมพ์ ไท ฉบับวันที่ 31 ตุลาคม และ 1 พฤศจิกายน

กล่าวได้ว่า นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงนโยบายเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในปี พ.ศ. 2498 จนกระทั่งจอมพล ป. หมค อำนวยไปในเดือนกันยายน พ.ศ. 2500 และหลังจากช่วงเวลานั้นอีกประมาณหนึ่งปีก่อน การยึดอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2501 นักหนังสือพิมพ์ ได้มีบทบาทมากขึ้นในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล และยังคงมีการรวมตัวกันเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการกระทำของรัฐบาลในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์เหมือนที่เคยทำในปี พ.ศ. 2495 แม้จะไม่ใช่ขบวนการที่เข้มแข็งเท่ากับครั้งนั้นก็ตาม ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวของสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายของนายกสมาคมเป็นสำคัญด้วย ดังในปี พ.ศ. 2499 เลี้ยว ศรีเสวก เป็นนายกสมาคมหนังสือพิมพ์ฯ สมาคมฯ ไม่ได้มีบทบาทใด ๆ ในการคัดค้านรัฐบาลที่ได้จับกุมบรรณาธิการ ภาพข่าวรายสัปดาห์ และ บางกอกไทม์ เลย ทั้งยังให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ขอร้องมิให้นักหนังสือพิมพ์ที่เดินทางไปสังเกตการณ์กรณีคลองสุเอซ แสดงความคิดเห็นอันเป็นการเห็นอกเห็นใจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งมีผลทำให้หนังสือพิมพ์วิพากษ์วิจารณ์เขาอย่างมากว่า

ศักดิ์ศรีและวิญญาณของหนังสือพิมพ์ ตลอดจนวิชาการหนังสือพิมพ์ตามความเข้าใจของ นายเลี้ยว ศรีเสวก นายกสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยนั้นหาได้สอดคล้องตองกันกับความเข้าใจของบรรดานักหนังสือพิมพ์มิได้รับเชิญให้ไปเป็นประธานสำนักวัฒนธรรมฝ่ายวรรณกรรมไม่¹

ต่อมาเมื่อมีการนิรโทษกรรมนักหนังสือพิมพ์ ผู้ต้องหาคดีกบฏสันติภาพระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - พฤษภาคม พ.ศ. 2500 ซึ่งมีนักหนังสือพิมพ์รวมอยู่ด้วย การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลของนักหนังสือพิมพ์ก็ยิ่งกว้างขวางขึ้นเช่น กุหลาบ สายประดิษฐ์ ก็ได้กลับมาเขียนบทความวิจารณ์การเมืองอย่างสม่ำเสมอในนิตยสารต่าง ๆ ใหม่ดังได้กล่าวมาแล้ว

¹หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 15 กันยายน 2499 คอลัมน์ "จากหน้าต่างสยามนิกร" โดย "โคม คารา" สำนักวัฒนธรรมฝ่ายวรรณกรรมนี้ เป็นหน่วยงานที่รัฐบาลตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 มีเลี้ยว ศรีเสวก เป็นประธาน.

นอกจากนี้ อุทธรณ์ พลกุล ก็ยังได้รวบรวมนักหนังสือพิมพ์ นักเขียน ทนายความ ตั้งกลุ่มการเมืองขึ้น ชื่อ "กลุ่มสันติชน" โดยมีนโยบายสังคมนิยม¹ และได้เตรียมตัวสมัครรับเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งครั้งที่ 8 วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2500 ผู้ร่วมงานในกลุ่มสันติชนส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่เคยมีส่วนร่วมในคณะกรรมการสันติภาพแห่งประเทศไทยมาก่อน เช่น ลีวละลอง บุนนาค, สัมผัส พึ่งประดิษฐ์, ทองย้อย पालกะวงศ์ และ มีนักเขียน นักหนังสือพิมพ์ ได้แก่ สุวัฒน์ วรดิลก (นักเขียน) และทองใบ ทองเปาค (นักหนังสือพิมพ์) เป็นต้น²

ต่อมา กลุ่มสันติชนนี้ ได้ร่วมมือในการหาเสียงและเลือกตั้งกับพรรคแนวร่วมสังคมนิยม ซึ่งมีนายแคล้ว นรปติ เป็นหัวหน้าพรรค และอุทธรณ์ พลกุล หัวหน้ากลุ่มได้ให้สัมภาษณ์ว่า กลุ่มมีนโยบายสำคัญคือเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ต่อต้านสงครามและองค์การ SEATO มีความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ต้องการเปิดการค้าเสรี สนับสนุนระบอบประชาธิปไตย ให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกันในสังคม เช่น การออกกฎหมายแรงงานเพื่อผลประโยชน์ของกรรมกรควย ให้ประชาชนมีการศึกษาเท่าเทียมกัน ทั้งยังคัดค้านการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ และจะให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอีกด้วย³

โดยสรุป นักหนังสือพิมพ์ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2498 - 2500 นี้ มีบทบาทในการเมืองไทยทั้งในด้านการเขียนผลงานวิพากษ์วิจารณ์ ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล และการเคลื่อนไหวทางการเมือง เรียกร้องสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อการต่อสู้ทางการเมืองในรัฐสภาโดยตรง

¹ กจช. ป.7/2500 เบ็ดเตล็ด (3) บ.13.10 พรรคสันติชน หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 25 เมษายน 2500.

² กจช. ป.7/2500 เบ็ดเตล็ด (3) บ.13.10 พรรคสันติชน หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 22 ตุลาคม 2500.

³ เรื่องเดียวกัน, และหนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 15 พฤศจิกายน 2500 และ บ.13.6 พรรคแนวร่วมสังคมนิยม, หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 10 พฤศจิกายน 2500.

การรัฐประหาร 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 และการปราบปรามนักหนังสือพิมพ์

หลังจากการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2500 พลโทถนอม กิตติขจร ได้เป็นนายกรัฐมนตรี ช่วงเวลานับตั้งแต่วันที่ พ.ศ. 2501 นี้ บรรยากาศทั่วไปทางการเมืองก็ไม่แตกต่างไปจากปีที่ผ่านมาเท่าใดนัก กล่าวคือ รัฐบาลยังคงอนุญาตให้มีการไฮด์ปาร์ก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการโจมตีนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล¹ มีนักหนังสือพิมพ์ นักเขียน นักการเมือง เดินทางเข้าไปในสหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นระยะ ๆ² และมีการเคลื่อนไหวของนักการเมืองที่จะเสนอให้รัฐบาลยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ และพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ด้วย⁴

นักหนังสือพิมพ์ในช่วงนี้ก็ยังคงมีบทบาทในการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองสูง ทั้งการวิจารณ์บุคคลในคณะรัฐบาล และนโยบายของรัฐบาลโดยเฉพาะนโยบายต่างประเทศ รวมทั้งการต่อต้านสหรัฐอเมริกา การวิจารณ์สหรัฐอเมริกาที่มีมากจนกระทั่งเอกอัครราชทูตอเมริกากล่าวกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยว่า หนังสือพิมพ์ไทยส่วนใหญ่ไม่เป็นมิตรกับรัฐบาลอเมริกัน ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลอเมริกันได้ให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลไทยอย่างมาก ตลอด 6 - 7 ปีที่ผ่านมา ทั้งยังขอความคิดเห็นจากรัฐบาลไทยว่าสหรัฐอเมริกาควรจะ

¹ดูรายละเอียดได้ใน กจช. ป.7/2501, เบ็ดเตล็ด (3) บ.9 ไฮด์ปาร์ก.

²ดูรายละเอียดได้ใน กจช. ป.7/2501, ท้วงการเมือง สมาคม และสโมสรต่าง ๆ ส.9 สมาคมนักข่าวและสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และ ป.7/2501, เบ็ดเตล็ด (1) บ.2 คนไทยในต่างประเทศ เป็นต้น.

³กจช. ป.7/2501, เบ็ดเตล็ด (1) บ.1.1 บทวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการเมือง หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย ฉบับวันที่ 9 มกราคม 2501 คอลัมน์ "ระหว่างบรรทัด" และ ป.7/2501, ท้วงการเมือง..., ทก.1.1 การประชุมสภา หนังสือพิมพ์ สารเสรี ฉบับวันที่ 13 มิถุนายน 2501.

⁴กจช. ป.7/2501, ท้วงการเมือง..., หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย ฉบับวันที่ 28 มิถุนายน 2501.

ปรับปรุงท่าทีของตนอย่างไรเพื่อให้คนไทยมีความรู้สึกทอตนดีขึ้น¹

การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลของนักหนังสือพิมพ์นั้น ทำให้รัฐบาลและคณะรัฐประหารไม่พอใจอย่างยิ่ง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้ทำการรัฐประหารได้กล่าวถึงหนังสือพิมพ์ไว้ว่า "ค่ากันเหลือเกิน ค่ากันอย่างไม่มีขึ้นตี... ว่ากันมากอย่างนี้เองที่คุณเผ่าถึงได้เอาไปยิงทิ้งมากต่อมาก"² ทั้งนี้หนังสือพิมพ์ในขณะนั้นได้ลงข่าวเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของจอมพลสฤษดิ์เสมอ จนบางครั้งจอมพลสฤษดิ์ก็ต้องมีจดหมายขอแก้ข่าว³ เมื่อมีการวิจารณ์มากขึ้น รัฐบาลก็ได้กลับไปใช้มาตรการเดิมจัดการกับนักหนังสือพิมพ์ นั่นคือจับกุมบรรณาธิการในข้อหาหมิ่นประมาทในราชอาณาจักร ได้แก่ นายสง่า ลีทธิพันธ์ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์อิสระ เนื่องจากลงข่าวว่าจอมพลสฤษดิ์มีส่วนพัวพันกับการค้าฝิ่น และนายเกษม ภูมิรัตน์ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์อิสระ รายสัปดาห์ ซึ่งลงบทความโจมตีจอมพลสฤษดิ์ในเรื่องเดียวกัน⁴ และก่อนหน้านั้นโรงพิมพ์ของหนังสือพิมพ์อิสระก็ได้ถูกทหารกลุ่มหนึ่งบุกเข้าทำลายแทนพิมพ์ควย⁵

¹ กช.ป.7/2501, เบ็คเทิลด์ (1) บ.4.1 ทูตต่างประเทศ (อเมริกัน) หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 2 มีนาคม 2501.

² เรื่องเดียวกัน, บ.6.7 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ตอนไปสหรัฐอเมริกา) หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 1 กรกฎาคม 2501.

³ เรื่องเดียวกัน, บ.6.8 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ตอนกลับจากสหรัฐอเมริกาไปลอนดอน) หนังสือพิมพ์ สารเสรี, ฉบับวันที่ 12 สิงหาคม 2501.

⁴ กช.ป.7/2501, เบ็คเทิลด์ (2) บ.6.7 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ตอนไปสหรัฐอเมริกา) หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 6 กรกฎาคม 2501 และ บ.6.8 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ตอนกลับจากสหรัฐอเมริกาไปลอนดอน) หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 23 กรกฎาคม 2501.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 18 กรกฎาคม 2501.

นับตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2501 เป็นต้นมา ได้ปรากฏข่าวการทุจริตในหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลเสมอ เช่น การทุจริตในกองสลากกินแบ่ง หนังสือพิมพ์จึงเขียนบทความโจมตีกันอย่างกว้างขวาง¹ นอกจากนี้ก็ได้ปรากฏข่าวความแตกแยกของนักการเมืองในพรรคการเมืองต่าง ๆ อยู่เสมอ² แม้แต่จอมพลสฤษดิ์ก็ยอมรับว่า นักการเมืองเหล่านี้แตกแยกกันเนื่องจากการแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์³

สถานการณ์ทางการเมืองเหล่านี้ได้แก่ การต่อต้านนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลและการต่อต้านสหรัฐอเมริกา การวิพากษ์วิจารณ์โจมตีนโยบายของรัฐบาลและบุคคลในคณะรัฐบาลและผู้นำทางการเมือง และความแตกแยกแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์ของนักการเมืองทั้งหลายได้สร้างความปั่นป่วนให้แก่รัฐบาลพลเอกถนอม กิตติขจรเป็นอย่างมาก จนไม่สามารถจะบริหารประเทศต่อไปได้ พลเอกถนอมจึงได้ลาออกจากตำแหน่งในคืนวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501⁴ และคณะปฏิวัตินำโดยจอมพลสฤษดิ์ ขณะรัชต์ก็ได้ประกาศยึดอำนาจแผ่นดินในคืนนั้น⁵

คณะปฏิวัติได้ออกประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรพุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2495 และยุบสภาผู้แทนราษฎร แต่ชี้แจงว่าจะยังไม่ตรวจข่าว

¹ดูรายละเอียดได้ใน กจช. ป.7/2501, เบ็คเตลิค (3) บ.11 สลากกินแบ่งของรัฐบาล.

²กจช. ป.7/2501, เบ็คเตลิค (1) บ.1.10 ความเคลื่อนไหวของนักการเมือง, หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2501.

³เรื่องเดียวกัน, บ.1.2 พรรคชาตินิยม, หนังสือพิมพ์ ชาวไทย, ฉบับวันที่ 10 พฤษภาคม 2501.

⁴หนังสือลาออกของพลเอกถนอม กิตติขจร, ลงวันที่ 20 ตุลาคม 2501 ใน ไฟโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญ..., หน้า 684.

⁵ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 1 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 75, ตอนที่ 81 วันที่ 20 ตุลาคม 2501 ใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 685.

หนังสือพิมพ์¹ และต่อมาก็ได้ออกประกาศอีกฉบับหนึ่งซึ่งแจ้งเหตุผลในการยึดอำนาจ โดยอ้างถึงการคุกคามของภัยคอมมิวนิสต์ที่ทำให้บ้านเมืองขาดเสถียรภาพ พร้อมกับยืนยันว่าจะยังคงให้ความร่วมมือกับองค์การ SEATO ต่อไป² หลังจากนั้นคณะปฏิวัติก็ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498³ และประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรพุทธศักราช 2502⁴

ในคืนวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2501 หลังจากการยึดอำนาจเพียง 1 วัน ก็ได้มีการตรวจค้นสำนักพิมพ์ บริษัทการพิมพ์ไม่ต่ำกว่า 50 แห่ง เช่น โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์เคลดีเมด ข่าวภาพ เสถียรภาพ ตงวัน กงหอป้อ และได้สั่งระงับการพิมพ์หนังสือพิมพ์ ตงวันทันทีในข้อหาลงข่าวให้ร้ายรัฐบาล นอกจากนี้ได้มีการจับกุมนักหนังสือพิมพ์จำนวนมาก รวมทั้งนักเขียน นักการเมือง ทนายความ สมาชิกกลุ่มสันติชน ส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่เคยเดินทางไปสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหภาพโซเวียตมาก่อน และเคยมีความเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มบุคคลที่เคยทำการเคลื่อนไหวร่วมกับสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และคณะกรรมการสันติภาพแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2495⁵

บุคคลเหล่านี้ได้แก่ อุทธรณ์ พลกุล (นายกสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2501 และบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ข่าวภาพ) ทนง ศรีชาติพิทย์ (เลขาธิการสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2501 และบรรณาธิการหนังสือพิมพ์เอกราช) อิศรา อมันตกุล (หนังสือพิมพ์บางกอกเคลดีเมด) สวัสดิ์ ตันตสุนทร (หนังสือพิมพ์เคลดีเมด)

¹ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 3, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 75 ตอนที่ 81 วันที่ 20 ตุลาคม 2501, ใน ไพโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญ..., หน้า 687-688.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 689-692.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 693.

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 700.

⁵กช. ป.7/2501 เบ็คเคล็ค (3), บ.21.8 การกวาดล้างการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ หนังสือพิมพ์ สารเสรี, ฉบับวันที่ 22 ตุลาคม 2501.

กรรณา กุศลาคัย (หนังสือพิมพ์เสถียรภาพ) สนิท เอกชัย (หนังสือพิมพ์เคลิเมนต์) เหลง กัทลีระพันธ์ (หนังสือพิมพ์เคลิเมนต์) อุดม ศรีสุวรรณ (บรรณาธิการหนังสือพิมพ์เศรษฐกิจ-สาร) พินิต อังกินันท์ (เจ้าของหนังสือพิมพ์หลักเมือง) สุวิทย์ เเดิมชิต (หนังสือพิมพ์เสถียรภาพ) สุภางค์ โพธิวาทอง และ สุรีย์ ทองวานิช (อดีตนักหนังสือพิมพ์) สงวน ตฤการักษ์ (นักการเมือง) เจริญ สืบแสง (อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานี ประธานคณะกรรมการสันติภาพแห่งประเทศไทย และเจ้าของหนังสือพิมพ์การเมืองรายสัปดาห์) ล้วน ปั่นน้อย (บรรณาธิการหนังสือพิมพ์เศรษฐกิจ) สังข์ พิษโนทัย (บรรณาธิการหนังสือพิมพ์เสถียรภาพ) ทนง เอี่ยมศิลา (นักเขียน, ผู้แปลข่าวสถานทูตสหภาพโซเวียต) แคล้ว นรปติ (อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น) ประเสริฐ ชำป้อมจิตร (หัวหน้ากรรมกรที่เดินทางไปปักกิ่ง) ประกอบ โคลักษณ์ล้ำ (กรรมกร) ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร (อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุราษฎร์ธานี) ประวุฒิ ศรีมันตะ (อาจารย์โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา) จิตร ภูมิศักดิ์ (นักเขียน) และสุชี คุปตารักษ์¹

คณะปฏิวัติได้สั่งปิดหนังสือพิมพ์จำนวนมาก ได้แก่ ข่าวภาพ, เคลิเมนต์, เสียงไทย, เสถียรภาพ, บางกอกเคลิเมนต์, หลักเมือง, สายธารรายเดือน, โรงพิมพ์แสงนคร, โรงพิมพ์รามินการพิมพ์ และหนังสือพิมพ์จีนอีก 3 ฉบับคือ ตงจ้วน, กงหอบ่อ และ ถิยกเขี้ยวป่อ ทั้งนี้คณะปฏิวัติอ้างว่าเนื่องจาก

หนังสือพิมพ์บางฉบับทำตนเป็นปากเสียงของคนต่างค้ำว ไม่นำถึงผลประโยชน์ของ ประชาชาติและประชาชนคนไทย บางฉบับทำตนเป็นปากเสียงของคอมมิวนิสต์ ออกุ รับแทนคอมมิวนิสต์ทุกฝักว บางฉบับลงข่าวไหรายหัวหนาคณะปฏิวัติ...สร้างข่าวขึ้น มาควยความเท็จ เพื่อหวังให้เกิดความเกลียดชังรัฐบาลและความกระดางกระเดื่อง²

¹ กจช. ป.7/2500 เบ็ดเตล็ด (3) บ.21.8 เรื่องเดียวกัน.

² กจช. ป.7/2501 เบ็ดเตล็ด (3) บ.21.8 เรื่องเดียวกัน.

ต่อมาคณะปฏิวัติก็ได้ตั้งคณะกรรมการตรวจข่าว เพื่อคอยสอดส่องดูแลพฤติกรรมในการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ให้ดำเนินไปตามแบบแผนมิให้ก่อความเสียหายแก่คณะปฏิวัติ คณะกรรมการชุดนี้ทั้งหมดเป็นข้าราชการมี พลโทเวก เขียวเวช เป็นประธาน ส่วนกรรมการได้แก่ นายชู ณ ลำปาง หัวหน้ากองหนังสือพิมพ์ กรมประชาสัมพันธ์ นายอิสสระ กาญจนคุหา หัวหน้ากองกระจายเสียง กรมประชาสัมพันธ์ พันตำรวจตรีสัมพันธ์ รัญเชวะ หัวหน้ากองเอกสารหนังสือพิมพ์ และผู้แทนจากกระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงมหาดไทย¹

การควบคุมหนังสือพิมพ์เป็นไปอย่างเข้มงวดตลอดระยะเวลาเดือนแรกของการปฏิวัติ มีการถอนใบอนุญาตหนังสือพิมพ์ เลือดไทย และหนังสือพิมพ์จีน ตรวจค้นโรงเรียนจีน ร้านหนังสือและสำนักพิมพ์ต่าง ๆ เช่น สำนักพิมพ์เทเวศน์ และสำนักพิมพ์ปิฎกภูมิ และยึดหนังสือหลายเล่ม เช่น "ไปสสภาพโซเวียต" ของกุหลาบ สายประดิษฐ์, "ความเป็นอนิจจังของสังคม" ของปรีดี พนมยงค์, "ผู้เพื่อนโยบายเป็นกลาง" ของประสาน นรพยัคฆ์ และหนังสือพิมพ์จีนอีกจำนวนมาก²

ในเดือนต่อมา รัฐบาลคณะปฏิวัติก็ยังคงกวาดค้นหนังสือพิมพ์ มีการปิดหนังสือพิมพ์อีกบางฉบับ³ จับบรรณาธิการหนังสือพิมพ์และนักหนังสือพิมพ์จำนวนหนึ่ง⁴ ยึดหนังสือต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือที่มาจากสาธารณรัฐประชาชนจีน⁵ รวมทั้งการจับกุมผู้ต้องสงสัย

¹ กจช. ป.7/2501 เบ็ดเตล็ด (3) บ.21.8 การกวาดล้างการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ หนังสือพิมพ์ ไท, ฉบับวันที่ 25 ตุลาคม 2501.

² เรื่องเดียวกัน, หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 27 ตุลาคม 2501.

³ กจช. ป.7/2501, เบ็ดเตล็ด (3) บ.21.8 การกวาดล้างการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 7 พฤศจิกายน 2501.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หนังสือพิมพ์ สารเสรี และ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 14 พฤศจิกายน 2501.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หนังสือพิมพ์ สารเสรี, ฉบับวันที่ 5 พฤศจิกายน 2501 และ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 14 พฤศจิกายน 2501.

ว่าเป็นคอมมิวนิสต์อีกด้วย¹

นักหนังสือพิมพ์ที่ถูกจับกุมครั้งนี้ส่วนใหญ่ได้ถูกคุมขังเป็นเวลานาน 1 - 2 ปี โดยที่รัฐบาลไม่ได้สอบสวนและไม่ได้นำคดีขึ้นฟ้องศาลแต่อย่างใด² ในเวลาต่อมารัฐบาลจึงได้เริ่มทยอยส่งคดีฟ้องศาลในข้อหาต่าง ๆ กัน รวม 3 คดี คดีที่ 1 ในข้อหา มีพฤติกรรมเป็นคอมมิวนิสต์ สมคบกันคิดกบฏระหว่างการปราศรัยหาเสียงเลือกตั้ง คดีที่ 2 ข้อหาจัดตั้งคณะกรรมการสามัคคีประชาชนเอเชียและอัฟริกาแห่งประเทศไทยตามการประชุมเอเชียและอัฟริกาที่ประเทศอียิปต์ มีวัตถุประสงค์จะล้มล้างระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เพื่อสร้างระบอบคอมมิวนิสต์ขึ้น คดีที่ 3 ข้อหาให้การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ในรัฐสภา เช่น การเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรยกเลิกกฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นต้น³ บุคคลเหล่านี้ได้ถูกคุมขังอยู่เป็นเวลานาน 5 - 8 ปีด้วยกัน รัฐบาลจึงได้ปล่อยออกไปเป็นระยะ ๆ⁴

นอกจากนี้คณะปฏิวัติยังออกกฎหมายต่าง ๆ ที่สามารถใช้ควบคุมหนังสือพิมพ์ เช่น พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495, มาตรา 17 ของธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 ที่ให้อำนาจนายกรัฐมนตรีสั่งกระทำการใด ๆ ได้ทันทีเพื่อป้องกันการคุกคามบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศ หรือราชบัลลังก์โดยถือว่าคำสั่งนั้นชอบด้วยกฎหมาย⁵ ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2501 เพื่อการควบคุมหนังสือพิมพ์มีข้อกำหนดบางประการเกี่ยวกับการขออนุญาตออกหนังสือพิมพ์ ทำให้การออกหนังสือพิมพ์ใหม่

¹ทองใบ ทองเปาค, คอมมิวนิสต์ล่าคยา (กรุงเทพมหานคร : โปธิ-สามตนการพิมพ์, 2517), หน้า 5-8.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 231-241.

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 9 และ 297-298.

⁵ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร, ใน ไพโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญ..., หน้า 702.

ไม่สามารถทำได้เลย จนกระทั่งมีการยกเลิกประกาศฉบับนี้ในปี พ.ศ. 2518¹ และมีการออกคำสั่งห้ามข้าราชการประจำให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ รวมทั้งยังได้คั้งนักหนังสือพิมพ์บางคนไปร่วมงานทางการเมืองอีกด้วยดังเช่น มาลัย ชูพินิจ

จะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้พยายามควบคุมให้นักหนังสือพิมพ์มีบทบาทในการวิพากษ์วิจารณ์ได้ภายในขอบเขตที่รัฐบาลกำหนดไว้ เมื่อนักหนังสือพิมพ์ปฏิบัติเกินขอบเขต รัฐบาลก็มีมาตรการจัดการกับนักหนังสือพิมพ์ที่ละน้อย เริ่มจากการควบคุมเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ก่อน แต่นักหนังสือพิมพ์ไม่พอใจกับข้อจำกัดของรัฐบาล และมีปฏิกิริยาต่อต้านรัฐบาลในเรื่องนี้ ดังจะเห็นได้จากบทบาทของสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และในขณะเดียวกันนักหนังสือพิมพ์ก็ยังมีบทบาทในการเป็นผู้นำสังคมต่อต้านรัฐบาลในเรื่องอื่น ๆ โดยเฉพาะนโยบายต่างประเทศซึ่งเป็นเรื่องที่รัฐบาลเห็นว่าเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนเสถียรภาพของตนและของชาติ รัฐบาลจึงได้ใช้มาตรการขั้นรุนแรงที่สุดก็คือการจับกุมนักหนังสือพิมพ์เป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นการยุทูปบาทของนักหนังสือพิมพ์มิให้สันคลอนฐานะของตนอีกต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ สุรทิน นุ่มนนท์, ไซตรวนหนังสือพิมพ์..., หน้า 84-87.

บทสรุป

หนังสือพิมพ์โดยทั่วไปจะเป็นที่ยอมรับของประชาชนได้ก็ต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของประชาชนทางการเมืองและสังคม¹ และหนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่นี้ได้โดยผ่านทาง การเสนอเรื่องราวหลัก 3 ประการด้วยกัน ได้แก่ การให้ข่าวสาร ความรู้ และความบันเทิงแก่ผู้อ่าน² ดังนั้นหนังสือพิมพ์จะต้องมิใช่เป็นเพียง "กระจกสะท้อนสังคม" ในฐานะผู้รายงานข่าวเท่านั้น แต่จะต้องเสนอข่าวในแง่มุมที่จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของข่าวแต่ละชิ้น และความสัมพันธ์ของข่าวนั้นกับสภาพสังคมโดยรวมอีกด้วย³ และปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะมีส่วนผลักดันให้หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ตามอุดมคตินี้ได้ก็คือ นักหนังสือพิมพ์

จากการศึกษาวิวัฒนาการของบทบาทของนักหนังสือพิมพ์ที่มีต่อการเมืองไทย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา จะเห็นได้ว่านักหนังสือพิมพ์ไทยมีความสนใจต่อปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และมีบทบาทในการวิพากษ์วิจารณ์และชี้แนะแนวทางของการเมืองไทยได้ไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการสนับสนุนแนวความคิดพื้นฐานในเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของระบอบประชาธิปไตย จนกระทั่งถึงช่วงปี พ.ศ. 2490 - 2501 นักหนังสือพิมพ์ก็ยังคงทำหน้าที่ของตนเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนทางการเมืองและสังคมโดยตรง ดังจะเห็นได้จากบทบาทของนักหนังสือพิมพ์ในช่วงนี้ในด้านต่าง ๆ ทั้งสาม ได้แก่

¹ G.A. Cranfield, The Press and Society, (London : Longman, 1978) p.152.

² Ibid, p.222.

³ John C. Merrill, The Elite Press, (New York : Pitman Publishing Corporation, 1968) pp. 8 -9, 20 -21.

1. การให้ข่าวสาร นักหนังสือพิมพ์ได้พยายามเสนอข่าวสารข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศจากแหล่งข่าวต่าง ๆ นอกเหนือไปจากข่าวสารที่ได้รับจากรัฐบาล ซึ่งนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ต่อความเหตุการณ์ต่าง ๆ แตกต่างไปจากทัศนะของรัฐบาล ดังเช่น ในเรื่องเกี่ยวกับนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ของสหรัฐอเมริกา รัฐบาลเห็นว่าการร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์นำมาซึ่งความมั่นคงของประเทศชาติ ในขณะที่มีนักหนังสือพิมพ์บางคนเห็นว่าความร่วมมือนี้ทำให้ประเทศต้องเสียหายทางการเมือง และเสียเปรียบทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม และมีส่วนทำให้รัฐบาลทหารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความมั่นคงโดยอาศัยความสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา เนื่องจากการที่มีนโยบายต่างประเทศสอดคล้องกัน¹

2. การให้ความรู้ นักหนังสือพิมพ์ได้ให้ความรู้แก่ผู้อ่านอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยในด้านหลักการ และวิธีปฏิบัติที่รัฐบาลและประชาชนพึงกระทำ ให้รัฐบาลรู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชน และประชาชนก็ต้องรู้จักใช้สิทธิของตนมิให้ยอมรับการปกครองของรัฐบาลอย่างไม่เป็นธรรม นับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองของประชาชนให้มีจิตสำนึกทางการเมือง ต่อต้านความไม่เป็นธรรมทั้งหลาย และเรียกร้องให้รัฐบาลปกครองด้วยหลักการประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ นักหนังสือพิมพ์บางกลุ่มยังได้เสนอความรู้เกี่ยวกับแนวความคิดของลัทธิมาร์กซิสม์แก่ผู้อ่านอันเป็นความรู้ใหม่ของสังคมในขณะนั้น แนวความคิดดังกล่าวมีผลอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา วัฒนธรรม วรรณกรรม ฯลฯ ของสังคมให้แตกต่างไปจากค่านิยมที่เป็นที่ยอมรับของสังคมในขณะนั้น จนทำให้ดูเหมือนว่าเป็นการต่อต้านระบบค่านิยมและสังคมเดิม และจากอิทธิพลของลัทธิมาร์กซิสม์นี้ได้มีส่วนทำให้นักหนังสือพิมพ์บางกลุ่มไม่เพียงแต่มีบทบาทในการเขียนหนังสือเท่านั้น แต่ยังรวมตัวกันเคลื่อนไหวทางการเมืองเรียกร้องให้รัฐบาลกระทำการต่าง ๆ

¹ ภูหลวง สายประคิมส์, อดีตที่เป็นบทเรียน, หน้า 33-35.

อย่างจริงจังอีกด้วย

3. การให้ความบันเทิง ดังได้กล่าวหลายครั้งแล้วว่า นักหนังสือพิมพ์ในช่วงนี้ทำหน้าที่เป็นนักเขียนทางวรรณกรรมด้วย และได้นำนวนิยาย เรื่องสั้น เรื่องแปล บทกวีต่าง ๆ ของพวกตนลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และที่สำคัญก็คือ งานวรรณกรรมส่วนใหญ่ของนักหนังสือพิมพ์ในสมัยนี้เป็นงานที่มีเนื้อหาสะท้อนสภาพการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในขณะนั้นได้อย่างดี นวนิยายหลายเรื่องสะท้อนสังคมในแง่มุมต่าง ๆ เช่น สังคมของชนชั้นปกครอง ในเรื่อง "สี่แผ่นดิน" สังคมของชนชั้นกลาง ในเรื่อง "แผ่นดินของเรา" และสังคมของชาวไร่ ชาวนา ในเรื่อง "แลไปข้างหน้า" และ "ปีศาจ" เป็นต้น นวนิยายเหล่านี้จึงมิใช่เป็นเพียงจินตนาการของผู้เขียนที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินชวนฝันแก่ผู้อ่านเท่านั้น แต่ยังสะท้อนภาพของสังคม และบางครั้งก็ชี้ให้เห็นแนวทางในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงสังคมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีการศึกษาและมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน จนสามารถกล่าวได้อย่างเต็มที่ว่า นักหนังสือพิมพ์ในสมัยนี้ทำหน้าที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่าน และยังทำหน้าที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมอีกด้วย

ในการทำหน้าที่หลัก 3 ประการนี้ นักหนังสือพิมพ์ยังได้มีบทบาทอื่น ๆ ที่สำคัญในการเมืองไทยพร้อม ๆ กันไปด้วย ได้แก่

1. การวิพากษ์วิจารณ์ตรวจสอบการบริหารประเทศของรัฐบาลและการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการให้ถูกต้องตามตัวบทกฎหมาย และหลักการประชาธิปไตย รวมทั้งยังได้เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของประเทศให้แก่รัฐบาล เพื่อการปรับปรุงการบริหารให้เป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมของประเทศอย่างแท้จริง

2. การโน้มน้าวมติมหาชน ชักจูงให้ประชาชนยอมรับและสนับสนุนข้อคิดเห็นของตน และเรียกร้องให้รัฐบาลเปลี่ยนแปลงนโยบายบางประการ โดยนักหนังสือพิมพ์เองเป็นผู้มีบทบาทในการรณรงค์ให้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อต่อสู้กับรัฐบาล โดยเฉพาะในกรณีให้รัฐบาลเปลี่ยนแปลงนโยบายเกี่ยวกับการควบคุมสิทธิเสรีภาพของประชาชน นักหนังสือพิมพ์ และนโยบายต่างประเทศ

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า นักหนังสือพิมพ์ในช่วงนี้มีลักษณะพิเศษ 2 ประการ กล่าวคือ มีอุดมคติทางการเมือง และแสดงออกซึ่งอุดมคตินั้นทั้งในฐานะเป็นนักหนังสือพิมพ์และเป็นนักเขียนทางวรรณกรรม รวมทั้งมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองร่วมกันในการต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพในอาชีพของตน และการเคลื่อนไหวร่วมกับกลุ่มกิจกรรมอื่นเพื่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมืองของรัฐบาลอีกด้วย

บทบาทของนักหนังสือพิมพ์ในการเมืองไทยในช่วงนี้นับว่าได้ผลพอสมควรในการทำให้รัฐบาลต้องพิจารณาทบทวนนโยบายบางอย่างของตน และทำให้ประชาชนสนับสนุนข้อคิดเห็นของนักหนังสือพิมพ์ แม้รัฐบาลจะมีได้แก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องของตนตามที่นักหนังสือพิมพ์เสนอแนะทั้งหมดก็ตาม ทั้ง ๆ ที่หนังสือพิมพ์ในขณะนั้นมีจำนวนตีพิมพ์ไม่มากนัก และคนอ่านหนังสือพิมพ์ก็มีจำนวนน้อยมาก¹ นอกจากนี้ อิทธิพลของหนังสือพิมพ์ก็มีเพียงแคในกรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่ เพราะหนังสือพิมพ์ที่ออกเกือบทั้งหมดแพร่หลายเฉพาะในกรุงเทพฯ เท่านั้น ส่วนบางจังหวัดแม้จะมีหนังสือพิมพ์รายวันประจำท้องถิ่นก็ไม่ก้าวหน้าเท่าในกรุงเทพฯ² แต่ก็นำให้นักหนังสือพิมพ์กลายเป็นศัตรูของรัฐบาล

¹หนังสือพิมพ์ สารเสรี, ฉบับวันที่ 16 มิถุนายน 2499, คอลัมน์ "งานและความหวัง" โดยทง ศรีชาติพิทย์ กล่าวว่าในขณะนั้นหนังสือพิมพ์รายวันทั้งหมดในเมืองไทยมีจำนวนพิมพ์รวมกันวันละ 30,000 ฉบับเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่มีคนไทยอ่านหนังสือออกถึง 6 ล้านคน จากจำนวนประชาชนทั้งหมดประมาณ 20 ล้านคน.

²หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 8 สิงหาคม 2491, คอลัมน์ "ระหว่างบรรทัด" โดยน้อย อินทนนท์. สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ไทยในทศวรรษ 2490 นี้ก็คือใน พ.ศ. 2494 รัฐบาลได้ระงับระหว่างเดือนมกราคม-เมษายน 2494 มีหนังสือพิมพ์ออกใหม่ถึง 33 ฉบับ และจากเดือนเมษายน-สิงหาคมปีเดียวกันเพิ่มขึ้นอีก 10 ฉบับ (ดู ป.7/2494 เบ็ดเตล็ด 3.ก. การปกครองและกิจการของกระทรวงมหาดไทยต่าง ๆ, หนังสือพิมพ์ ข่าวโฆษณาการ ฉบับวันที่ 1 สิงหาคม 2494) ตั้งแต่เดือนมกราคม-ตุลาคม 2494 จำนวนหนังสือพิมพ์ในกรุงเทพฯ และชนบทมีถึง 95 ฉบับ และต่อมาในเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคมปีเดียวกันได้เพิ่มขึ้นอีก 20 ฉบับ ดังนั้นใน พ.ศ. 2495 หนังสือพิมพ์ในกรุงเทพฯ-ชนบทมีจำนวนทั้งสิ้นถึง 113 ฉบับ (ดู กจช. ป.7/2495 เบ็ดเตล็ด 3.ก. การปกครองและกิจการของกระทรวงมหาดไทยต่าง ๆ, หนังสือพิมพ์ วิทยุสาร, ฉบับวันที่ 24 มกราคม 2495) ซึ่งนับได้ว่าเป็นจำนวนที่สูงมาก.

ไปโดยปริยาย ที่รัฐบาลจะต้องคอยควบคุมมิให้คัดค้านจนจนทำให้คนเสียเสถียรภาพ หรือมิฉะนั้นก็ต้องปราบปรามมิให้มีบทบาทให้ได้

ยิ่งกว่านั้น ในช่วงทศวรรษ 2490 เป็นช่วงเวลาที่โลกอยู่ในสภาวะ สงครามเย็นและรัฐบาลไทยในขณะนั้นได้นำประเทศไปผูกพันกับสหรัฐอเมริกาผู้นำ อุดมการประชาธิปไตย ซึ่งมีผลทำให้รัฐบาลต้องวางนโยบายต่าง ๆ ในประเทศให้ สอดคล้องกับสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ทรายโคที่นักหนังสือพิมพ์ วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลภายในขอบเขต รัฐบาลก็ยินยอมรับฟังการวิพากษ์วิจารณ์ แต่ถ้านักหนังสือพิมพ์วิพากษ์วิจารณ์จนทำให้รัฐบาลต้องกระทบกระเทือนในเรื่องนี้ รัฐบาลก็จะเข้ามาแทรกการตามกฎหมายที่มีอยู่ควบคุมหนังสือพิมพ์ที่ละระดับ จนกระทั่งถึงระดับ รุนแรงที่สุดก็คือ การจับกุมนักหนังสือพิมพ์เหล่านั้น กรณีกบฏสันติภาพ พ.ศ. 2495 และการกวาดล้างผู้มีการกระทำเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2501 เป็นสิ่งยืนยันในเรื่อง นี้ได้เป็นอย่างดี

ในขณะเดียวกัน กรณีทั้ง 2 นี้แสดงให้เห็นว่านักหนังสือพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2490-2501 เป็นผู้ที่มีความสำนึกทางการเมืองสูง มีความเป็นผู้นำสังคม สนใจ ปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ สังคมของประเทศ แสดงออกซึ่งความรู้ความสนใจของตน ในปัญหาเหล่านั้น พร้อมทั้งมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ คุ้มตนเองควย

นักหนังสือพิมพ์ในช่วงหลังปี พ.ศ. 2501 เป็นต้นมาส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคน อีกรุ่นหนึ่งรุ่นใหม่ขึ้นที่จะเริ่มทำงานหนังสือพิมพ์ประมาณทศวรรษ 2490 นี้เอง ไม่เคย ได้มีประสบการณ์ร่วมในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 หากแต่ได้อยู่ใน ยุคสมัยของการปกครองที่เข้มงวด บีบคั้นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งยังได้พบว่าการเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่มีเป้าหมายอุดมการแตกต่างจากรัฐบาลนั้นนำไปสู่การปราบปรามอย่างรุนแรงของรัฐบาลถึง 2 ครั้งด้วยกันดังในปี พ.ศ. 2495 และ พ.ศ. 2501 ประกอบกับผู้นำทางการเมืองคนใหม่คือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็เป็น ทหารที่มีประสบการณ์แตกต่างจากนายทหารรุ่นคณะราษฎรอย่างมาก กล่าวคือ เป็น ผู้ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อย จปร. ไม่เคยผ่านการศึกษาจากต่าง

ประเทศ¹ ทั้งยังไม่เคยมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จึงเป็นผู้ที่ไม่มีความผูกพันกับอุดมคติการปกครองแบบประชาธิปไตยหรืออุดมคติของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 แต่อย่างใด ดังนั้นการปกครองประเทศในสมัยต่อมาจึงเป็นไปอย่างเข้มงวดเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความมั่นคงของรัฐบาล²

นโยบายและมาตรการต่าง ๆ ในการปกครองประเทศของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ โดยเฉพาะนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ การเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ การให้อำนาจนายกรัฐมนตรีตามมาตรา 17 ของธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 และนายกรัฐมนตรีที่ใช้อำนาจนี้อย่างเต็มที่ ดังจะเห็นได้จากการจับกุมผู้ต้องหาขอหาคอมมิวนิสต์ไว้คุมขังโดยไม่มีการสอบสวนเป็นเวลานานเป็นจำนวนมาก³ และการประหารชีวิตผู้ต้องหาคอมมิวนิสต์ถึง 3 คนระหว่าง พ.ศ. 2502 - 2504⁴ จึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้หนังสือพิมพ์ในสมัยนี้ไม่ได้มีบทบาทในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างรุนแรง หรือรวมตัวกันเพื่อเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล และเรียกร้องผลประโยชน์ของตนและประชาชนดังที่เคยเป็นมา อย่างน้อย

¹ พักซ์ เจลิมเตียร์น, "ความคิดทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และระบบการเมืองแบบพหุชนอุปถัมภ์," หน้า 43.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 57-63.

³ ดู "ตารางแสดงจำนวนผู้ถูกควบคุมขอหาคอมมิวนิสต์ในกรุงเทพฯ ปี 2503" และคำแถลงของเจ้าหน้าที่ตำรวจสันติบาลเกี่ยวกับจำนวนผู้ต้องหาคดีนี้ใน พ.ศ. 2505 ใต้ใน กำแหง อยู่เยี่ยม, "พ.ร.บ. ป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ : นักโทษการเมืองและการปลุกผีคอมมิวนิสต์จากอดีตถึงปัจจุบัน," ใน สุชาติ สวัสดิ์ศรี (บรรณาธิการ), ขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย (กรุงเทพฯ : กองบรรณาธิการสังคมศาสตร์ปริทัศน์, 2517), หน้า 355-356.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 356-357.

ก็ในช่วงระยะเวลาประมาณ 5 ปีของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

หลังจากนั้นต่อมา กิจการหนังสือพิมพ์ก็ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก เพราะหลังจาก พ.ศ. 2501 แล้ว การควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวดมีผลทำให้หนังสือพิมพ์ลดจำนวนลงไปมาก หนังสือพิมพ์จึงแข่งขันกันในวงแคบเข้านอกจากนี้การขยายตัวของระบบทุนนิยมในสังคมไทยก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กิจการหนังสือพิมพ์ต้องอาศัยเงินทุนจำนวนมากและต้องพึ่งพิงการโฆษณาเป็นรายได้หลัก กิจการหนังสือพิมพ์จึงเป็นกิจการที่ถ่องมีการลงทุนและสามารถให้ผลประโยชน์ตอบแทนเป็นจำนวนมากแก่เจ้าของกิจการได้

นอกจากนี้ ในส่วนของนักหนังสือพิมพ์ไทยเองก็ขาดการสนับสนุนให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพและจริยธรรมของการเป็นนักหนังสือพิมพ์ จึงไม่มีความสนใจและความสามารถที่จะตีความหมายของเหตุการณ์ต่าง ๆ และสกัดกั้นความเลวร้ายที่จะเกิดขึ้นด้วยวิธีการที่เหมาะสมได้

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของกิจการหนังสือพิมพ์ ประกอบกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2501 เป็นต้นมา ย่อมมีผลกระทบต่อบทบาทของนักหนังสือพิมพ์ที่จะต้องเป็นไปให้สอดคล้องกับสภาพการณ์เหล่านี้ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นเรื่องที่จะต้องทำการศึกษากันต่อไป

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย